

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİ MATERYAL VE OKUL POLİTİKASI
OLUŞTURULMASINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

FATİH ABUKAN

AMASYA

HAZİRAN-2019

**T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE YÖNELİK
FARKINDALIK DÜZEYLERİ MATERYAL VE OKUL POLİTİKASI
OLUŞTURULMASINAYÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

**Hazırlayan
Fatih ABUKAN**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM**

AMASYA-2019

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum./...../2019

İmza

Fatih ABUKAN

TEZ ONAY SAYFASI

Fatih ABUKAN tarafından hazırlanan, Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal Ve Okul Politikası Oluşturulmasına Yönelik Görüşleri 14.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile başarılı bulunarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum. ___ / ___ / ___

.....
Doç. Dr. Meltem AKIN KÖSTERELİOĞLU
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNE YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİ MATERYAL VE OKUL POLİTİKASI OLUŞTURULMASINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Fatih ABUKAN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi Temmuz 2019
Danışman: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

Bu çalışmanın amacı, "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal ve Okul Politikası Oluşturulmasına Yönelik Görüşleri" ni belirlemektir. Çalışmada uzman görüşlerine başvurulmuş, oluşturulan ve on bir sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Mülakatlara katılan görüşmecilerden, görüşme formundaki sorulara yazılı bir biçimde cevap vermeleri istenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, durum çalışması deseni kullanılmıştır. Amaçlı örneklem yoluyla seçilen çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Çorum ilinde sekiz ortaokulda görev yapmakta olan 32'si erkek 28'i kadın 60 öğretmenden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin 13' ü Türkçe, 12'si İngilizce, 9'u Sosyal Bilgiler, 9'u Matematik, 7'si Fen Bilgisi, 5' i Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 1'i Görsel Sanatlar, 1'i Meslek Dersleri, 1'i Teknoloji Tasarım, 1'i Bilişim Teknolojileri, 1'i Beden Eğitimi öğretmenidir.

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Verilerden elde edilen bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıyla ulaşılan sonuçları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

1.Öğretmenlerin; değerler eğitimini içeren çalışmalarda, bu alanda sıkça kullanılan metotlardan rol model olma, drama, film izletme gibi yöntem-teknikler içeren uygulamaları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

2.Değerler eğitimi ile ilgili kaynak, materyal ve ders içeriklerinin yeterliliğine yönelik sorulara olumlu ve olumsuz cevap veren öğretmenlerin oranlarının, birbirlerine yakın olduğu görülmüştür.

3.Öğretmenlerin; değerler eğitimi uygulamalarında örnek olabilmelerine dair yapılan öz değerlendirme sonucunda, kendilerini yeterli hissettikleri ve bu konuda örnek olabildiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

4.Verilen değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyine dair düşünceleri ise; öğrencilerin, aile, medya ve sosyal çevre gibi dış uyaranlar nedeniyle verilen değerleri yeterince özümseyemedikleri yönündedir.

5.Değerler eğitiminin geleceğine dair bulgular doğrultusunda öğretmenler, ayrı bir değerler eğitimi dersinin gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir.

6.Öğretmenlerin değerler konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na yardımcı olabilecek kurumlara dair düşüncelerine de başvurulmuştur. Öğretmenlerin büyük bir kısmı, sivil ve tüm resmî kurum ve kuruluşların, değerler eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na destek olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu araştırma ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimine dair görüşleri kapsamında yapılmıştır. Günümüz koşulları dikkate alındığında sosyal medyanın okullarda verilen değerlere etkilerine dair araştırmalara ağırlık verilmesi değerler eğitimi çalışmalarına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Değerler Eğitimi, Öğretmen, Öğrenci, Ortaokul, Materyal, Politika

ABSTRACT

AWARENESS LEVEL OF TEACHERS IN REGARDS TO VALUES EDUCATION AND THEIR THOUGHTS ABOUT MATERIAL - BUILDING SCHOOL POLICY

Fatih ABUKAN

Amasya University, Social Sciences Institute
Department of Turkish and Social Sciences Education
Department of Social Studies Education
Masters Thesis June 2019
Supervisor: Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM

The reason of this study is to determine teachers' opinions about their awareness level creating materials and school policy for values education. In this study, a ten questioned semi-structured questionnaire created by applying to experts was carried out. The interviewers were asked to give written answers to the questions. In this qualitative research methoded study, case study pattern is used. This study group chosen by the way of purposive sampling consists of (32 males and 28 females) 60 teachers who worked at eight middle schools in Çorum in 2017-2018 Academic Year. They consist of 13 Turkish, 12 English, 9 Social Studies, 9 Maths, 7 Science, 5 Religious Education, 1 Art, 1 Vocational Course, 1 Technology and Design, 1 Information Technologies, 1 Physical Education teachers.

During data analysis descriptive analysis method is used. We can sum up the results got through the description and interpretation of the data facts as following:

1. It is determined that in studies consisting of values education teachers prefer mostly used methods and technics such as being a role model, drama and watching movies.
2. It is seen that the rate of the teachers given both positive and negative answers to the questions related to the sufficiency of the sources, materials and lesson contents about the values education were almost close.
3. Related to the results of the self-assessment about being a model during values education practices, it is seen that the teachers feel themselves sufficient enough and state they are a model about it.

4. About the level of students' embracement of the given values, they think students cannot embrace the values enough because of some negative effects such as family, media and background.

5. Related to the facts of the future of values education, teachers stated that a separate values education class is useless.

6. Teachers opinions about which institutions can help the Ministry of National Education about values education was applied. Most of the teachers stated that all the civil and official institutions and establishments should support the Ministry of National Education about values education.

This research was conducted within the scope of the opinions of middle school teachers about values education. When the literature was examined, no conclusion were found about the effect of social media on the values of students. In this context researches on social media and values relations can be done.

Key Words: Values, Values Education, Teacher, Student, Middle School, Material, policy

ÖNSÖZ

Toplum, insanların bir arada yaşayabilmesi için davranışları düzenleyen, denetleyen kurumların oluşturduğu bir sistemdir. Toplumun üyesi olan insanın toplumsallaşması, medeniyetler kurma çabasıyla aynı düzlemde gelişmiştir. Medeniyetlerin varlığı, o toplumlara oluşturan insanların nitelikleri ile yakından ilişkilidir. Toplumlar, insanları bir arada tutan kural ve ilkelere bağlı, evrensel, kültürel, demokratik normları benimsemiş ve bunları davranışa dönüştürmüş insanların omuzlarında yükselir ve ilerler. Bireyin geleceğini inşa etmesi, toplumda akademik olarak kendini gerçekleştirme, toplumu teknik olarak ileriye taşıma, ulusların eğitim hedefleri arasında yer almıştır. Bununla beraber, toplumda huzuru, barışı sağlayacak bir arada yaşama sanatının kurallarını bilen ve uygulayan bireylerin varlığı da daima öncelikler arasında olmuştur. Bunu sağlayan temel unsurlar ise değerler olarak tanımlanan toplumun çoğunluğu tarafından kabul gören sevgi, saygı sorumluluk, çalışkanlık, adalet, dürüstlük gibi öğelerdir. Değerler bireyin davranışına yön veren ve karakterinin oluşumundaki yapıtaşlarıdır. Eğitimin amaçlarından biri de toplumun değer yargılarını bir sonraki kuşağa aktarmaktır. Bu süreçte okul ve eğitimciler değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar.

Bu araştırmanın amacı, özellikle son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üzerinde çok durulmaya başlanan ve öğretim programlarında da yer verilen değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin fikirlerinin neler olduğunu saptamaktır. Bu araştırma sonunda ortaya çıkan bulguların değerler eğitimi çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu kapsamda yüksek lisans öğrenimim süresince ve tez çalışmamda fedakarca yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Emine ALTUNAY ŞAM' a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, bugüne gelmemde en büyük payı olan aileme, hayatıma yeni bir anlam katan eşim ve çocuklarıma sonsuz teşekkür ederim.

Fatih ABUKAN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
TEZ ONAY SAYFASI.....	iv
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
Tablolar Dizini.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
I.BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5 Varsayımlar.....	4
II. BÖLÜM.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Değerler Kavramı Üzerine.....	6
2.2. Değerlerin Özellikleri.....	7
2.3. Değerlerin İşlevleri.....	8
2.4. Değerlerle İlgili Kavramlar.....	9
2.4.1 Değer ve Ahlak.....	9
2.4.2. Değer ve Din.....	10
2.4.3. Değer ve Kültür.....	11
2.5. Toplum ve Değerler.....	13
2.6. Aile ve Değerler.....	13
2.7. Medya ve Değerler.....	15
2.8. Değerlerdeki Yozlaşma ve Toplumsal Etkileri.....	17
2.9. Modernizm ve Postmodernizm Ekseninde Değerler.....	18
2.10. Değerler Eğitimi.....	19
2.10.1. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişim Seyri.....	21
2.10.2. Değerler Eğitiminin Amacı.....	23
2.10.3. Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç.....	24
2.10.4. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü.....	28

2.10.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü	30
2.10.6. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar	32
2.11. Ülkemizde Değerler Eğitimi.....	36
2.12. Dünyadan Değerler Eğitimine Yönelik Örnekler	39
2.13. İlgili Araştırmalar	41
2.13.1. Yurt içinde Yapılan Çalışmalar	41
2.13.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	44
III. BÖLÜM.....	46
3. YÖNTEM	46
3.1 Araştırmanın Modeli.....	46
3.2 Çalışma Gurubu	47
3.3 Veri Toplama Aracı	50
3.4 Verilerin Analizi	50
IV. BÖLÜM	52
4. BULGULAR	52
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	52
4.1.1. Değer ve değerler eğitimine dair algıları, bilgi, beceri ve yetkinliklerine ilişkin görüşleri.....	52
4.1.1.1 Değer kavramı açısından görüşleri	52
4.1.1.2 Değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri	55
4.1.1.3 Müfredat ve Kitapların Değerler Eğitimi Açısında Değerlendirilmesine ilişkin görüşleri.....	61
4.1.1.4 Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri	64
4.1.1.5 Değerler eğitimine dair öz değerlendirmeye ilişkin görüşler	67
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	70
4.2.1 Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar	70
4.2.1.1 Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların kaynağına ilişkin görüşler.....	70
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	73
4.3.1 Değerlerin öğrenciler tarafından özümsemesi ve öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik örnek olabilme düzeyleri.....	73
4.3.1.1 Değerlerin öğrenciler tarafından özümsemme düzeyine dair öğretmen görüşleri.....	73
4.3.1.2 Öğretmenlerin model olabilme düzeyleri	77
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	79
4.4.1 Değerler eğitiminin geleceği kapsamında materyal ve politika oluşturulmasına dair görüşleri	79

4.4.1.1 Değerler eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyallere dair görüşler	79
4.4.1.2 Değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar	81
4.4.1.3 Değerler Eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı	84
V. BÖLÜM	87
5. TARTIŞMA.....	87
5.1. Birinci Alt probleme İlişkin Bulguların Tartışılması	87
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışılması	89
5.3. Üçüncü Alt probleme İlişkin Bulguların Tartışılması.....	90
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışılması.....	90
VI. BÖLÜM	92
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	92
6.1. Sonuçlar.....	92
6.2. Öneriler	92
6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	92
6.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	93
KAYNAKÇA	94
EKLER.....	104
EK1:Çalışma İzni.....	105
Ek2: Görüşme Formu.....	106
ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	107

TABLolar DİZİNİ

Tablo1. Katılımcıların Özellikleri.....	47
Tablo2. Öğretmenlerin Temel Değer Algıları.....	52
Tablo3. Öğretmenlerin Değerler Eğitiminin Gerekliğine Dair Düşünceleri	56
Tablo4. Eğitimde Kullanılan Materyallerdeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına Dair Bilgi Düzeyi.....	61
Tablo5. Öğretmenleri Değerler Eğitiminde Kullanılan Metotlara Dair Bilgi Düzeyleri.....	65
Tablo6. Öğretmenlerin Değerler Ve Değerler Eğitimine Dair Öz Değerlendirmeleri.....	67
Tablo7. Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara Dair Düşüncelerini Gösteren Tablo.....	70
Tablo8. Okullarda Verilen Değerlerin Öğrenciler Tarafından Özümseme Düzeyine Dair Öğretmen Görüşleri.....	74
Tablo9. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Konusunda Model Olabilme Düzeylerine Dair Düşünceleri.....	77
Tablo10. Öğretmenleri Değerler Eğitiminde Kullanılmasını İstedikleri Materyallere Dair Görüşleri.....	79
Tablo11. Değerler Eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına Yardımcı Olması Gereken Kurumlara İlişkin Görüşler.....	82
Tablo12. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Adlı Bir Derse Dair Düşünceleri.....	84

KISALTMALAR DİZİNİ

M: Mülakat

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEM: Milli Eğitim Müdürlüğü

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Teknolojinin ve bilimin gelişmesindeki baş döndürücü hız, hemen hemen herkes tarafından gözlemlenmektedir. Tabii ki bu olağanüstü gelişme, insanlığın hatırı sayılır bir kısmının tarih boyunca hiçbir toplumun yaşamadığı rahat bir ortama kavuşmasını sağlamıştır. Normal şartlar dâhilinde bu refah ortamında huzur içinde yaşaması gereken insanoğlu, olması gerekenin aksine tarihinde hiç olmadığı kadar huzursuz, karamsar ve doyumsuz bir hale bürünmüştür. İşliyen, (2019) tarafından dünyevileşme olarak adlandırılan bu durumun temel sebebi tıbbın gelişmesi, zirai üretimin ihtiyaçtan daha fazla olması, iletişimdeki gelişmelerle popüler kültürün ve liberal ekonominin dayattığı sorgulamadan tüketen insan modelinin dünyanın her yerinde çok yaygın bir biçimde görülür olmasıdır.

Şüphesiz bahsi geçen insan tipinin oluşmasında özellikle iletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmelerin büyük rolü vardır. Dedeoğlu (2016)'na göre 20 yy. 'ın ikinci yarısında teknik oluşumu başlayan, zamanla genişleyen ve gelişen uluslararası internet ağı, geçen yüzyılın sonuna gelindiğinde, yepyeni bir haberleşme ve bilgilenme aracı olarak dünyanın geniş bir kesimine yayılmış, birey ve toplum üzerinde "dönüşüm" sözcüğüyle ifade edilen büyük etkiler yaratmıştır. İnternet'in birey ve toplum üzerindeki etkileri ve sosyal gerçeklik içerisinde öznel nitelik kazandığı gözlemlenen payı tek başına değildir; İnternet, üzerinde çalıştığı donanım ve yazılım teknolojileriyle beraber doğmuş, gelişmiş ve etkili olmuştur.

Yeni dünya düzeninin en önemli basamaklarından birisi de popüler kültürdür. Erdoğan, (2004)' a göre popüler kültür insan hayatının çok hızlı bir biçimde yaşandığı bir kullan at kültürüdür. Medya tarafından dayatılan paketlenmiş popüler ürünler, tüketiciler tarafından alınır ve boğazlarına, saçlarına, yüzlerine, midelerine, üstlerine, "uygulayarak" malın ve bilincin popülerleştirilme süreci tamamlanır. Birey, eğer popüler olandan kaçınırsa yahut popülere yetişemezse bir şekilde tedirgin edilir ve huzursuz olur. Bu süreçle siyasal, ekonomik ve kültürel anlamlarda kendi köleliğini kabul eden insan, popülerlerine kurtarıcı olarak sarılıp kimliğini ve ait olduğu yeri bulduğunu sanıp rahatladığını zannederken farkında olmadan ana kültür ilkelerinden, değerlerinden uzaklaşır.

Yukarıda bahsi geçen üretim artışı, bilim ve teknolojinin gelişimi ve popüler kültürün getirdiği geçici rahatlamalara rağmen insanlığın yaşadığı buhranlardan kurtulma konusunda pek bir aşama kaydettiği söylenemez. Özellikle sosyal bilimciler, 'insanlık neden mutsuz?' sorusuna cevap bulmak amacıyla sayısız çalışmalar, araştırmalar, tartışmalar vb. yapmışlardır. Bu çalışmalar göstermektedir ki insanlığın yaşadığı huzursuzlukların temelinde her geçen gün etkisini hissettiğimiz değer bunalımı ve değer yozlaşması yatmaktadır.

Terim olarak değer en genel ifadeyle, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik gibi anlamlara gelir. Türkçede karşılık anlamından türeyen "değmek" kökünden türetilmiştir. Bu kelimeyi bir sıfat olarak kullanabildiğimiz gibi; bir isim olarak da kullanabiliriz. Değer kelimesinin gittikçe yaygınlık kazanan başka bir kullanımı ise genellikle çoğul olarak "değerler" şeklinde ifade edilen güncel kullanımında, "sosyal değerler", "evrensel değerler", "manevi değerler", "cumhuriyetin değerleri", "kurumsal değerler", "dini değerler" gibi terkiplerdir (Arslan ve Yaşar, 2007).

Uysal (2004:216)' a göre: Değerler, sosyal yönü ve görüntüsü içinde bireylerin özel yaşamlarındaki eğilimlerinden sosyal hayatta var ettikleri imajlara kadar somutlaşan zihniyetlerine süreklilik içinde ve mevcut değişkenlere de bağlı olarak zaman ve mekan kapsamında günlük hayatlarını yansıtan bir aynadırlar. Değerler, insanın medenileşmeye başlamasıyla birlikte var ettiği bireysel toplumsal ve evrensel normlardır.

Günlük yaşam içerisinde ailede, akraba, komşu, yakın çevre ilişkilerinde, alışverişte, düğünde, bayramda başka bir ifadeyle her zaman her yerde yaşamın bütünü içerisinde değerlerle sarılı bir halde yaşarız (Deveci, 2009:169).

İnsanoğlunun bugünkü gelişim seviyesinde en az bilim ve teknoloji kadar değerlerin de rolü vardır. Eğer insan bireysel, toplumsal ve evrensel değerleri oluşturamazdı muhtemelen evimiz olan dünya, bizim için bitmeyen bir kaosun merkezi olacaktı. Bu bağlamda değerlerin insanlık tarihindeki önemi doğrultusunda yeni bir soruyla da yüzleşmek durumunda kalınmıştır. Bu soru "İnsanlığın bugünü ve yarını için bu denli önemi olan değerlerin nerde, nasıl ve kimler tarafından öğretilmelidir?" sorusudur.

Evkuran, (2015:217)'a göre "Değer ve Hakikat" kavramlarının birbirleri ile ilişkileri çok yakındır. Bireylerdeki hakikat kavramının ve anlam arayışının engellenmeye çalışılması, değer duygusunun da zedelenmesine ve toplumsal yaşamda değer krizinin doğmasına neden olacaktır. Bu yönde uygulanacak eğitim anlayışının bu konudaki yaklaşımının dengeli olması gerekir. Uygulama sürecinde bir yandan bağınazlık ile

mücadele ederken diğer yandan da bireydeki asgari değer duygusunun korunması için çaba sarf edilmelidir.

Öğrencilerin içsel öğrenme kapasitelerini teşvik etmek için tasarlanmış, değer odaklı, destekleyici ve yüksek kaliteli bir öğrenme ortamının temini öğrencilerde aşına olunan empati, iletişim, öz yönetim ve yansıma içeren duygusal alanları kucaklayarak alışıksız olduğumuz bilişsel gelişim seviyelerinin önüne geçtiği yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin duyuşsal yeteneklerini hareket ettirmeye yönelik eğitim anlayışı her şekilde öğrencilerin başarılarına katkı sağlayacaktır (Lovat, Clement 2008).

Bu araştırmada değerler ve değerler eğitiminin en temel öznelerinden olan 'öğretmenlerin' değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenler geleceğimizin teminatı olan evlatlarımızın yarına hazırlanmasında, en az anne ve babaları kadar sorumluluk üstlenmişlerdir.

Öğretmenler; değerler eğitimi faaliyetlerinde iyi, güzel gibi davranışları öğrencilerine aktarabilme konusunda kaygı duyan insanlardır. Onlar, hayatlarının her gününde okullarda verilen formal eğitimden daha çok informal bir biçimde öğrencilerine değer aktarımı yapabilirler (Thornberg, 2008). Haliyle bu kadar büyük bir sorumluluğu üstlenen öğretmenlerimizin değerler eğitimi konusunda ki görüşleri de çok önemlidir. Bu kapsamda öğretmenlerimizin "Değerler eğitimi konusundaki bilgi, beceri, yetkinlikleri nelerdir?", "Değerler eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?", "Değerler eğitimi uygulamaları öğrenci davranışlarında değişiklik meydana getiriyor mu?", "Başarıyı arttırabilmek için ne tür politikalar ve materyaller geliştirilebilir?" gibi sorularla fikirlerine başvurulmuş, bu sorulardan hareketle öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki algı ve yeterlilikleri ölçülmeye çalışılmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal ve Okul Politikası Oluşturulmasına Yönelik Görüşleri" nin değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

Araştırmaya katılan ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin görüşleri doğrultusunda dört alt problem belirlenmiştir;

1. Değer ve değerler eğitimine dair algıları, bilgi, beceri ve yetkinlikleri nelerdir?
2. Değerler eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?
3. Değerler eğitimi uygulamaları öğrenci davranışlarında değişiklik meydana getiriyor mu?

4. Değerler eğitiminin geleceği kapsamında materyal ve politika oluşturulmasına dair görüşleri nelerdir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Eğitme olgusu, insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren var olagelmiş vazgeçilmez bir olgudur. Tarih boyunca her milletin kendisine özgü bir eğitim sistemi olmuştur. Bu sistemler o toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik değerlerini temel alarak oluşturulur ve geliştirilir. Bir başka ifadeyle her eğitim sistemi ait olduğu toplumun standartlarını yansıtmak ve o toplumun eğitimden beklediklerini hayata geçirmekle sorumludur.

Her toplumda olduğu gibi Türk toplumu da binlerce yıllık tarihinde eğitime ve eğitimciye çok önem verilmiştir. Eğitime kutsiyet katılmış, eğitici baş tacı edilmiştir. Dünya medeniyetine eğitim yoluyla da büyük katkıları olan milletimizin, dünden bugüne değer ve değerler eğitime verdiği önem yadsınamaz bir gerçektir. Bu kapsamda günümüz dünyasında kıymeti her geçen gün daha da artan değerler eğitimi kapsamında öğretmenlerin değerler eğitime yönelik farkındalık düzeyleri, materyal ve okul politikası oluşturulmasına yönelik görüşlerinin neler olduğu araştırılmıştır.

Bu bağlamda yapılan araştırmanın ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin değerler eğitimi ve uygulamalarına dair düşüncelerini, bilgi düzeylerini, materyal ve politika oluşturulmasına dair fikirlerini, değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler tarafından benimsenme durumuna dair tespitlerini ve değerler eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlara dair fikirlerini ortaya koyacağı düşünülmektedir. Son olarak bu araştırmanın değerler eğitimi ve uygulamalarının önemi konusunda bilinç ve farkındalık meydana getirmesine yardımcı olacağı ve konuyla ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmada elde edilen bulgular, görüşmeyle toplanacak veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın sonuçları, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Çorum ilinde Ortaokullarda görev yapan 60 öğretmenden edinilene görüşler ile sınırlıdır.

1.5 Varsayımlar

1. Veri toplama aracı olarak kullanılan sorular, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin, değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin görüşlerini yansıtacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.
2. Katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara samimi ve doğru cevap verdikleri varsayılmıştır.

3. Değerler eğitimiyle ilgili retmen görüşlerine dair kullanılan soruların amaca dönük olarak ölçülmek isteneni ölçtüğü varsayılmıştır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değerler Kavramı Üzerine

Bir kavram olarak değer; toplumların ve aynı zamanda kişilerin varlıklarının kalıcılıklarını sağlamalarını ve bir bütün halinde hareket etmelerini sağlamak amacıyla doğru kabul ettikleri, yaşamlarında var olmasını istedikleri, kıymet hükümleri olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka ifade ile toplumu oluşturan her bir bireye; iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin vb. uyulması ve uzak durulması gereken, hareket tarzlarını belirleyen, değişen zamana göre güncellenmesi ya da farklı hükümlerle kendini revize etmesi gereken yol göstericilerdir (Özkan ve Soylu,2014:1253-1265).

Günümüzde değer kavramı, gündelik yaşamın rutini içinde çeşitli kullanımlarla sıkça kullanılan bir kavram haline gelmiştir. İş dünyasında, siyasette, tıpta, akademik çevrelerde, eğitimde vb. alanlarda değer kavramı son yılların en gözde kavramlarından biri olmuştur. Değerlere dönüş, değerlerin tekrar canlandırılması gibi söylemlerle değerlere yönelik vurgu sürekli bir biçimde artmaktadır. Siyasetçiler, eğitimciler, iş adamları değer merkezli örgütler çatısı altında toplanmakta, akademisyenler değer konulu araştırmalara yoğunlaşmaktadırlar (Arslan, Yaşar,2013).

Yapıcı ve Zengin (2003:173-206)'e göre ise değerler, birey ve toplum olarak açık anlaşılır, sınırları belirlenmiş bir davranış biçimine veya yaşam idealine uygun yerleşik inançlardır. Bu yaşam biçiminin ve inançların en temel kaidesi ise kendisine zıt olan davranış biçimlerinden ya da diğer inançlardan kendini üstün görmesidir.

Değer vermek eylemi, seçimlerle ilgilidir. Herhangi bir şey hakkında karar verirken değerlendirmeler yaparız ve bu doğrultuda yaşarız. Bir başka ifadeyle anormal bir durum olmadığı müddetçe bizim düşüncelerimiz ve eylemlerimiz değerlerimizi ifade eder veya yansıtır (Harland, Pickering, 2011).

Yüzyılın son yıllarından günümüze "etik" sorunlar hakkında daha fazla konuşulduğunu, farklı yaşam tarzlarından, meslek gruplarında ahlaki değerlerin geliştirilmesi hakkındaki tartışmaların, çalışmaların arttığını görmekteyiz. Araştırmalarda değerlerin bu denli insanlığın gündemine gelme sebebinin insanlığın yozlaşmasından çektiği değer açlığını giderme arzusu olduğu ifade edilmektedir. Yenidünya düzeninde

birçok değer, toplumlar tarafından artık benimsenmemektedir. Birçok insani değer için boşaltıldığı ve bozulduğuna şahit olunmaktadır. Bu temel insani problemin çözümü ilk olarak bunun insanlık için bir problem olduğunu idrak edilmesiyle başlar (Dedeoğlu, 2016).

Günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda insanlığın gündemine tekrar oturan ve soyut bir kavram olan değer kavramının, tanımlardan da anlaşılacağı üzere kesin bir çerçeveye ile nitelendirmek hemen hemen imkânsız gibidir. Fakat değer kavramının tanımı tarihsel süreç içerisinde zamanın ruhuna o günün ihtiyaçlarına ve sorunlarına göre şekillendiği söylenebilir.

2.2. Değerlerin Özellikleri

Kültüre ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerin başında değerler gelmektedir. Kavramsal olarak bilinir, bir coşkuyla yaşatılır ve paylaşılırlar. Aynı zamanda düzenleyici işlevleri de vardır. Bunların yanı sıra değerler insanların deneyimlerini yansıtır ve insan deneyimleri üzerinde doğrudan etkileri olur. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, kişilere neyin yasaklandığını; neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığının standartlarını ortaya koyar (Fichter, 2006).

İnsanların tüm davranışlarının değerlerle bir bağlantısı olduğu için eğitimden ekonomiye, felsefeden ilahiyata bütün bilim dalları bir şekilde değerler kavramının konusu olabilir. Mantıki olarak değerler, inançlar ve tutumlarla ilişkilendirilse de hem inançlardan hem de tutumlardan daha kapsamlı kavramlardır (Demircioğlu ve Tokdemir,2008: 69-88).

İnsanlar içinde bulunduğu toplumun bir üyesidir ve yaşamları boyunca toplumla karşılıklı bir etkileşim halindedirler. Bireyler toplumdan etkilendikleri gibi toplumu etkileyebilme vasfına da sahiptirler. Toplumsal değerlerin en temel işlevlerinden birisi de toplumun zamanla oturduğu en temel davranış kalıplarının mensubu olan her bir üyesine kazandırabilmesidir. Aktarım yoluyla kazandırılan değerler bireyin toplumun sağlıklı bir üyesi olmasını sağlamasında en önemli araçtır. Geçmişimizden gelen kültür birikimimiz, değerlere yenilerinin ilave edilmesiyle dünümüz ve bugünümüz arasında bir köprü kurulur. Toplum ve millet yaşamının kalıcı olabilmesi, bu köprünün iyi inşa edilmesi ve sağlamlığına bağlıdır. Geçmişle bağı kesilmiş bir toplumun geleceği sadece bir hayalden ibarettir (Kolaç, 2010:193).

İnsana dair etkinlikler tek tek kişiler tarafından gerçekleştirildiğinde, geçmiş yaşantılar ve eylemler ortaya çıkar. İnsani değerler birey ya da toplum olarak geçmiş yaşantılardan ve bunların zamanla oluşturduğu normlardan meydana gelir. Bu sayede sevgi, saygı, dürüstlük, güven, özgürlük, doğruluk gibi temel değerlerini koruyan insanların

hayatları ve davranışları, değerli hayatlar ve değerli eylemler olarak adlandırılır (Kale, 2003: 110).

Hepimiz hayatlarımızı değerlerimiz doğrultusunda yaşarız, yaşamımız müddetinde iyi seçimler yapmaya çalışırız. Bu açıdan tecrübelerimizle edindiğimiz yeteneklerimiz, doğuştan gelen verilere değil deneyimlerimize bağlıdır. Verdiğimiz kararlar, eylemlerimiz tecrübelerimizle edindiğimiz değerler doğrultusundadır. Değerlerimiz hayatımızda bize rehberlik eder. Bizim hayata dair temel prensiplerimiz, değerlerimizi algılayış biçimimize ve dünyayı nasıl gördüğümüzü bağlıdır (Harland, Pickering, 2011).

Değerler kavramı sosyal, kültürel ve bireysel değişimlerden etkilenebilmektedir. Bu yönleriyle değerlerin zaman içinde farklı biçimlerde karşımıza çıkabildiğini görmekteyiz. Fakat bu değişim birdenbire oluşan bir keskinlikte değildir. Bir başka ifadeyle, değerler belirli bir oranda öz tabiatlarını korurlar. Yani toplumsal değerlerde ortaya çıkabilecek ani değişimler tek tek bireyler ve toplumların nezdinde benimsenemeyeceği gibi, aksi durumda yani devamlı aynı şekilde kalması durumunda ise zamanın ruhuna uyamadıkları için bireyler ve toplumlar tarafından köhne kabul edilir hatta unutulmak gibi olumsuz sonuçlar dahi oluşabilir. Bu durum değerlerin, birey, toplum ve zamanın normlarıyla olan ilişkisini ortaya çıkarmaktadır (Yapıcı ve Zengin, 2003).

2.3. Değerlerin İşlevleri

Değerler, kişilerin düşünce, tutum ve davranışlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumun ortak yaşamının vazgeçilmez bir unsurunu meydana getirirler. İnsanların sahip oldukları değerler onların yaşam tarzlarını, hayata bakış açılarını belirler. Başka bir deyişle, değerler bireylerin yaşamı anlamlandırma ve tercih ettikleri yaşam biçimini oluşturmalarında önemli bir role sahiptirler (Girmen, 2013).

Fonksiyonel açıdan değerlerin üç boyutu vardır. Birincisi, bilince ulaşılmış varlığın, kendini zaman ve mekânda gerçekleştirmesidir. Bu, boyut varlık kipi olarak adlandırılabilir. İkincisi, kültürel anlama anlayışı katmanları tarafından çekilen tarihi kimliğin oluşması. Üçüncüsü de tarihsel öz bilincin devamlılığının sağlanmasıdır (Yavuz, 2007: 90).

Rokeach (1973) değerlerin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir;

1. Kişinin davranışını yönlendiren çok boyutlu normlardır,
2. Kendini ifade etme konusunda bireye rehber olurlar,
3. Bireyleri inandırma ve bireylere tesir etmede tesirlidirler,
4. İnsanları sosyal açıdan muayyen bir pozisyon almaya yönlendirirler,
5. İnsanların dini ve politik tercihlerinde etkindirler,

6. Kişilerde eleştirme ve değerlendirme normları oluştururlar,
7. Bireylerin ahlaki değerlendirilmesi ve sıralaması için kriter olabilirler, olarak ifade etmiştir (Dılmaç ve Bircan, 2015).

İşlevsel anlamda değerler tarihsel, sosyal, dini, kültürel, ahlaki yönleri olan destekleyici hem muhafaza eden hem de değişime yön veren, toplumsal dinamizmi sağlayan, aynı zamanda da düzenin teminatı olan kavramlardır.

2.4. Değerlerle İlgili Kavramlar

Toplumsal yapıyı meydana getiren ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, gibi ana kurumların tamamının kendilerine has değerlerinin var olduğunu görmekteyiz. Ancak şurası da bir gerçektir ki toplumu oluşturan kurumlar birbirleriyle bir ahenk içinde var olabildikleri gibi bu kurumların kendilerine ait değerleri de birbirlerinden bağımsız değillerdir. Toplum dinamiğinin varlığı toplumu var eden kurumlarının ve değerlerinin bir uyum içinde işleyişiyle olur. Değerler arasında sağlam bir uyumun olabilmesi, kişilerin yaşadıkları çevreye uyumunu sağlar. Toplumun temel unsurlarının ve bu unsurlara ait değerlerin birbirine uymadığı, çeliştiği durumlarda, birey toplum arasındaki ilişkinin kuralları oturmayacağı için toplumun kaosa düşmesi içten bile değildir (Özensel, 2003:217-239).

Felsefe, psikoloji, eğitim, din ve kültürü araştıran bilimlerin çoğu değer kavramını önemsemiş ve bu kavramı farklı şekillerde tanımlamıştır. Bu tanımların sonucunda ortaya çıkan en temel husus değer kavramının insan hayatına ve toplumsal yapının temel unsurlarına yön verdiğidir (Acun vd., 2013: 191).

Değerler hem yerel hem de evrensel olarak var olan nerdeyse insanlık tarihi kadar kadim kavramlardır. Haliyle değerlerimiz insan ve toplum için önemli olan her türlü unsurla iç içe geçmiş bir şekle bürünmüş ve günümüzdeki hallerini almışlardır. Bu doğrultuda değer kavramı ahlak, din, toplum, kültür, aile gibi birçok kavramla çok sıkı bir şekilde etkileşime girmesi kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4.1 Değer ve Ahlak

Bir insanın varlık olarak kabul edilmesinin şartı ahlaki değerlerle başlar. Ahlaki değerlerin varlığı insanı değerlerden bağımsız değildir. İnsani değerler olmasaydı değerlerinin ahlakiliği de mümkün olmazdı (Poyraz, 2004: 87).

Gerek belli dinî inanışlar halinde ortaya çıksın, gerekse de gelenek ya da hayatı anlamlandırma biçimimiz yoluyla olsun, toplum içinde var olma gereksinimi de dâhil olmak üzere ahlâk ve değerler, insanın bireysel ya da toplumsal yaşamında çok önemli bir yer kaplamaktadır. Bu sebeptendir ki ahlâk meselesi, insan medeniyetinin düşünmeyi bir metot

haline getirmeye başladığı andan bu yana üzerinde çokça tartışılan bir mesele olagelmıştır. Ahlak ve değerler hakkında çok fazla düşünce söylenmiş ve bu konular hakkında eserler yazılmıştır. Ahlâkın kökenine dair dinî ve felsefî izahatların yanı sıra, beşeri bilimleri ve özellikle sosyal bilimlerin gelişimi ile birlikte ahlâk gelişimi meselesi de farklı bir merak ve çalışma alanını ortaya çıkarmıştır (Gündüz, 2010: 155-177).

Özellikle sanayi toplumu sürecinde ortaya çıkan nihilizm (hiççilik) olarak adlandırılan ve geleneksel değer yargılarını inançları ve kurumları reddeden yaklaşımlar, yöntem olarak yerleşik yargıları ve toplumsal değerleri sorgular ve sonuçta değer tanımazlık noktasına varırlar. Bu tür yaklaşımlar ahlaki değerlere karşı salt bir düşmanlık besleyerek materyalist bir düşünme tarzından beslenmişlerdir. 'Tanrı öldü' gibi söylevlerle gelenek, ahlak ve aile gibi temel değer unsurları yok sayılmıştır (Evkuran, 2015:216).

Yalnızca olgusal bilgi ve bilim anlayışının mantığıyla şekillenen pozitivist modern eğitimde, çocukların iç dünyalarını besleyen temel meselelere, dayanak olan temel felsefe gereği, ahlaki ve manevi değerler hususunda tepkisiz kalınmakta hatta bazen dışlayıcı olma tercih edilmektedir. Bunun temel sebebi, pozitivist eğitimde değerler kavramının bilgi olarak kabul edilmemesidir. Bilim ve bilgi anlayışına göre bilim rasyonel ve objektiftir, değerler ve değer yargıları ise hisse dayalı ve sübjektiftir (Habermas, 2003:2).

İnsan denen varlığın akla dair bütün yetenekleri, aklının ve vicdanının süzgecinden geçirmeden anlamlandırmadıkça insan olma şerefine ulaşamaz. Bu sebeptendir ki insanlık onuru, bireyin hür bir şekilde düşünmesi, kendi varlığını anlamlandırması ve kendi iradesiyle kararlar vermesiyle şekillenir. Diğer bir ifadeyle, bireyin insanlığı irade ve fikir hürriyetine ulaşabilmesiyle meydana gelir (Ardoğan, 2005).

Değer ve ahlak kavramı, o denli bir birlerine yakın kavramlardır ki bilerek ya da bilmeyerek bu kavramları birbirlerinin yerine kullandığımız zamanlar dahi olabilir. İnsanoğlu değer sahibi olmaya başladığı andan itibaren ahlak sahibi de olma süreci başlamıştır. Bu bağlamda ahlak ve değer iç içe girmiş bir yaşammışçasına aynı anda birbirlerinin hem öznesi hem de nesnesi haline gelmişlerdir.

2.4.2. Değer ve Din

İnsan, tabiatı gereği yaşamına ışık tutacak değerlerin ve prensiplerin neler olduğu arayışı içindedir. İnsanın bu konularda ki idrakine yönelik arayışlarında insana yol gösterici olmak ve bu arayışlarında uygun bir biçimde yönlendirmek, öncelikle eğitimin meselesidir. Bu çalışmalar, yaşamı anlamlandırma konusunda bireylere tatmin edici sonuçlara varmalarında, farklı alternatiflerden yararlanmaları için gereken yol ve metotları göstermelidir. Bireyin kabul edeceği değerler ve ilkeler, özel hayatına ışık tumanın yanında

sosyal yapıyı da şekillendirmektedir. Toplumsal hayattan tecrit edilmesi düşünilemeyen insan için, toplumun refahını ve huzurunu sağlayacak değer ve prensiplerin varlığı, huzur dolu bir dünya anlamına gelmektedir (Akıncı, 2005).

Eğitim tarihine genel bir bakış atıldığında değerler eğitiminin, büyük oranda din eğitiminin içinde verilmesinin bir gelenek haline geldiğini görmekteyiz. Bu eğitim, birçok konunun eğitiminde olduğu gibi sadece bu meseleler için ayrılmış, uzmanlaşmış okullarda verilmelidir. Mevzu din ve değerler eğitimi ise ailenin rolü ve önemi daha da artar. Günümüz dünyasında ise ailenin eğitim işlevindeki daralma, din ve değerler eğitimiyle ilgili fonksiyonuyla aynı yönde bir seyir takip etmiş, bu sebeple din ve değer eğitimi veren eğitim kurumlarında aile destekli değer eğitimi verilemediği için değerlerin yeni nesillere aktarılması işlevi gücünü kaybetmeye başlamıştır (Aktay, 2003).

Dini anlamda muhafazakâr insanlar geleneğe ve dinî değerlere önem verirler. Böyle kişilerin bazıları mistik hayatı benimseyebilir ya da en azından fikri açıdan ve duygusal olarak sıradan hayatlarından uzaklaşarak üstün bir yaratıcı ile duygusal ve bilişsel bir buluşmayı sağlayacak eylemlerin arayışı içinde olabilirler. Fakat dindar insanların tamamı mistik eğilimli olmayabilirler. Ama kendileri için kutsiyet taşıyan her şeye değer verirler. Dünyayı algılama biçimleri çoğu zaman dinî bir perspektiftir. Bunun sebebi ise bu kişilerin hayatlarını ve davranışlarını şekillendiren hayatlarına yön veren temel değerlerin dinî değerler olmasıdır (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Açıkça söylemek gerekirse bazı maksatlı ve önyargıyla yöneltile eleştirilerin aksine, İslam, dogmatik otoriteyle özdeşleşen peşin fikirli, düşünceyi, bilgiyi reddeder. Toplumu bu gibi negatif özelliklerden arındırmayı ve insanı eğitmeyi kendisine amaç edinir (Ardoğan, 2005).

Gerek bireysel gerek toplumsal gerekse de evrensel değerlerin temel referanslarından birisi de dindir. Hayatlarımızda ki birçok değerlerin temelinde dini normlar yatmaktadır. Eğer din, değerlerimizin kaynaklarından birisi olmasaydı, muhtemelen değerlerimizde bugünkü kadar hayatımızda önemli bir yer tutmayacak belki de temel insani değerler tarihin derinliklerinde kaybolup gidecekti. Buna günümüz dünyasındaki dinsel yozlaşmanın değerlerdeki yozlaşmayla aynı anda olmasına kanıt olarak gösterilebilir.

2.4.3. Değer ve Kültür

Bir terim olarak kültür, “tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerleri meydana getirmede, bunları gelecek kuşaklara aktarmada kullanılan, araçların bütünü” olarak tanımlanır. Kültür kavramına, “bir topluma özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü”, “yordama, eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar

yoluyla oluşan biçimi”, “bireyin kazandığı bilgi” (tarih, sanat kültürü gibi), gibi anlamların verildiği de görülmektedir. Bu bağlamda kültürü, değerlerin rafine edilmesiyle ortaya çıkmış saf hali olarak niteleyebiliriz (Keleş, 2005: 9-18).

Bir kavram olarak kültür, bir toplumun anlayışı ve yaşayışı ile ilgili tüm değerleri kapsar. Her kültürün, kendine has toplum ve dünya algısı vardır. İnsanlar dünyayı içinde yer aldıkları toplumun kültürel bilgi ve birikimiyle değerlendirirler. Bu özellikleriyle kültürün toplumun sahip olduğu değerlerin şekillenmesinde, bireylerin ve grupların birbirlerine karşı tutumlarını ve davranışlarını etkilemesine temel olur. Aileye bakışımız, cinsiyete ilişkin değer yargılarımız, yeme-içme biçimlerimiz, değer verdiğimiz nesnelere/konular vb. özel ve kamusal alana dair tüm değerlendirme sistemimizde kültür belirleyicidir (Eğinli, 2011: 37).

Değerler, içinde var oldukları kültür gibi millîdirler. Dünyada var olmuş her milletin sahip olduğu değerler sistemi, dünyayı anlamlandırma tarzlarına göre farklılık gösterir. Örneğin Türk milletine ait değer ve normlar, Türk'ün inançlarını, hayatı anlamlandırma, ya da algılamasını kısaca hayata bakış açısını yansıtır (Özbay ve Tayşi, 2011: 23).

Erdoğan'a (2004) göre, kültür toplumsal bir varlık olan insanın, özelde kendini ve dolayısıyla toplumu ifade şeklidir. Kültür, ekonomi siyaset ve sosyal hayat birbirinde ayrılmaz unsurlarıdır. Kültür sadece değerleri, yargıları, tutumları vb. taşıyan düşünsel bir süreç değildir; yaşanmış ve yaşananın kendisidir. Örgütlü ilişkileri kültürü yaratır. Kültürün bu yönüyle dinamik bir karakteri vardır. Bireylerin toplumsal üretim tarzlarında yaptığı değişiklikler yaşam biçimlerinin ifadesini ve dolayısıyla kültürünü de değiştirir. Yani kültürün değişimi ancak yaşamı ifade biçimlerinin değişimiyle olur.

Birey, doğumundan ölümüne kadar toplumun bir parçasıdır. Yeni doğan bir çocuk dilini, dinini, yiyip-içmesini, giyinip-kuşanmasını, çevresini, değerlerini, normlarını vb. yaşadığı topluma göre şekillenir. Bu yönüyle kültür, insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavramdır. Bilimlerin konusu haline gelen her şey kültür tarafından şekillendirilmiştir. Özetle kültür, doğuştan gelen kalıtsal bir özellik değil, sonradan kazanılan öğrenilmiş özelliklerdir. Sosyal hayata yeni katılan her üye bunu öğrenerek yetişir (Özkan, 2006: 30).

Yapılan tanımlar ve çizilen çerçeve doğrultusunda kültür de din ve ahlak gibi değerlerin beslendiği en önemli kaynaklardan birisidir. Ayrıca kültürün değerleri besleyen diğer unsurlara nazaran daha yerel olduğunu da söyleyebiliriz. Kültür sayesinde toplumsal değerler oluşur, nesilden nesle aktarılır. Hangi toplum olursa olsun kültür ait olduğu toplumun bütünlüğünü sağlayan bir çimento vazifesi görür.

2.5. Toplum ve Değerler

Değerler toplum hayatını düzenini sağlayan, toplum sağlığı açısından hayati öneme sahip olan başlıca unsurlardır. Hal böyleyken değerlerin olmaması demek kargaşa, düzensizlik ve kaosun hüküm sürdüğü bir toplum demektir (Haralambos, 1987).

Toplumu meydana getiren temel kurumların tamamının kendine ait değerleri vardır. Örneğin, toplumun temel yapı taşı aile; eğitim, din gibi sosyal kurumların ve bu kurumların değerlerinin benimsenmesinde, topluma yayılmasında, sürekliliğinin sağlanmasında ve aktarılmasında önemli roller üstlenir. Bunun yanı sıra, bir toplumda değerlerin ifade ettiği temel esaslar, insanlara yaşadıkları toplumdaki sosyal rollerini yaşamalarında yol göstericidir. Bu rollerde, toplumun katmanlarındaki sistem ile sosyal yapıyı meydana getiren sosyal süreçlerle birebir alakalıdır. Yani sosyal yapıdaki iyi-kötünün belirlenmesi, doğru düşünme ve davranma yollarının bütünü değerler yoluyla oluşturulur (Özense, 2003:217-239).

Değerler insanlar üzerinde çoğu kez öylesine güçlü baskı yapar ki sonunda bu baskıya muhatap olan insanlar o değerlere uyarlar. Toplumun belli bir hareketi genel olarak onaylayıp onaylamaması durumu o hareketin doğru veya yanlış, uygun ya da uygunsuz olduğunu belirler (Fichter, 2006).

Toplumsallaşma süreci içinde insan ortak toplumsal davranış kalıplarını belirli ilkeleri ve kuralları öğrenerek bireysel amaçlarıyla toplumsal amaçlar arasında bağlantı kurmakta, ortak değerleri benimsemektedir. Başka bir deyişle bireyin o toplumun bir parçası hâline gelmesini sağlamaktadır (Kolaç, 2010:193).

Toplumsal değerler; sosyal yapıyı oluşturan herkesin ortak davranış kalıpları sergilemelerine yardımcı olur. Bu sayede sosyal çatışmalar azaltılır ve sosyal yapının devamlılığının sürdürülebilmesi imkânı sağlanmış olur (Gökdere ve Çepni, 2003: 93-107).

Toplumsal değerler toplumların motifleridir. Toplumsal olguların hayatta kalma imkânı verildiği çok sesli, çok renkli bir görünüm kazandıklarında, toplumların gelişmişlik düzeylerini anlamak için artık kişi başına düşen bilgisayar sayısına değil de insanların kendilerini gerçekleştirme seviyelerine, oluşturabildikleri çok renkliliğe veya aynı ahengi taşıyabilen çok sesliliğe göz atmak gerekecektir (Kale, 2003:110).

2.6. Aile ve Değerler

Sosyolojik anlamda ailenin “Kişinin en yakın olduğu ve toplumsallaşma süreci içinde birey üzerinde en etkili toplumsal yapı” olduğu söylenilebilir. Birey ilk ve en yakın çevresi olan aileden yoğun bir şekilde etkilenir. Bu ortamda fiziksel, psikolojik ihtiyaçlarının yanı sıra

temel ihtiyaçları olan güvenlik ve sevgi gereksinimlerini de karşılar. Bu gereksinimlerin doğru karşılanmadığı ailelerde çocukların temel ahlaki tutum ve davranışlarında büyük sorunlar görülmektedir. Bu nedenle aileler, bu durumun bilincinde olmalı ve sağlıklı aile ortamının çocuk ve toplumun geleceği için ne kadar önemli olduğunu idrak etmelidirler (Avcı, 2010: 7).

Kişinin kendini inançlı ve erdemli bir varlık olarak inşa etmeye başladığı yer ailedir. Bu açıdan aile bir temeller dünyasıdır. Birey kendi sınırlarını ve ötekini varlığını aile içi de idrak eder bu idrak insanın değerlerle tanışması öğrenmesi ve uygulaması ile eş güdümlüdür. Aynı ortamı paylaştığı yakınlarıyla kurduğu ilişkiler sayesinde birey; görev, özveri, paylaşma gibi kavramları tanır. Bireyin diğerleriyle kurduğu ilişkilerin temel paradigması ailede temellendirilir (Evkuran, 2015).

Aileye ve işlevlerine dair yapılan tanımlar, ailenin toplumsal hayat için vazgeçilemez bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. İşte bu yüzden de “Aile toplumun temelidir” denilebilir. Toplumdaki gelişmeleri ve değişimleri ilk olarak aile de gözlemleriz. Genel kanaat ailenin evrensel bir kurum olduğu yönündedir. Fakat toplumdaki yeri, ailenin yapısı, aile içi rol ve statülerdeki farklılıklar, her toplumun sosyal kültürel yapısına göre farklılık gösterir (Bayer, 2013: 103).

Aile kurumu, yapısı itibarıyla eğitime katkı da sağlar. Özellikle din ve değerler eğitimi söz konusu olduğunda ailenin önemi daha da artar. Günümüzde ailenin eğitim işlevindeki azalma, din ve değerler eğitimiyle ilgili işleviyle orantılı olarak azalmıştır. Ailenin eğitime dair işlevinin devredildiği, eğitim kurumlarında ise din ve değerler eğitimi kısır tartışmalarla giderek zayıflamaya yüz tutmuştur (Aktay, 2003: 27).

Değerler eğitimi toplumumuz ve geleceğimiz açısından büyük bir önem arz eder. Bu nedenle çocuklarımıza verilmesi gereken değerler ilk olarak ebeveynlerin model olması yoluyla aileler tarafından verilmelidir (Yiğittir, 2010).

Son yıllarda eğitim alanında oldukça etkili olmaya başlayan değerler eğitimi sadece okullarda değil aynı zamanda ailede de verilmeye başlanmıştır. Bilindiği gibi çocuğa değer eğitiminin ilk aşılana başlandığı yer aile ortamıdır. Öğrencilerde değer karmaşası oluşmaması için okulda kazandırılan değerler ile ailede kazandırılan değerlerin birbirleriyle uyumlu olması gerekir. Bahsi geçen uyum oluşturulduğunda değer eğitimi çalışmalarında başarı oranının arttığını gözlemleyebiliriz. Bu yüzden aile ve okul uyumunun en üst düzeyde olması çok önemlidir (Yiğittir, 2010: 207-223).

Her insan varlığını bir aileye borçludur. İnsanı dünyaya getiren ailesi sayesinde bireylerin davranış, bilgi, tutum ve değerleri şekillenir. İnsan sosyal çevreye hazırlık sürecini

ilk ailede alır. Günümüzde aile kurumunun çocukların ahlaki gelişimi üzerindeki etkisi büyük oranda gerilemiştir. Bu nedenle ailelerin çocuklarıyla iletişimi zorlaşmıştır. Eğer gerçekten değerlerimizi gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarmak istiyorsak ailenin değer eğitimi konusundaki önemini anlamalı ve bu doğrultuda aile odaklı değer eğitiminin yollarını bulmalıyız.

2.7. Medya ve Değerler

Bilgisayarın ilk atası olarak da nitelendirilen abaküsten günümüze bilgisayar teknolojisinde akıl almaz gelişmelerin yaşandığını görmekteyiz. 1940'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan yeniliklerin ardından, bu alandaki hızlı gelişme, bilgi teknolojilerinin toplumsal realite alanında tartışmasız bir yer edinmesine zemin hazırlamıştır. Hayatımızda daha fazla yer alan bilgi teknolojileri, 1980'lerde kişisel bilgisayarlar ve ağ teknolojisinde yaşanan gelişmeler, yaygınlaşmanın yanında İnternet'in hayatımıza girmesine neden olmuş, bu durum bireylerin yaşantılarında ve toplumların yapısında köklü değişimler meydana getirmiştir. Yirminci yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçişin yaşandığı zaman diliminde meydana gelen değişim, "dönüşüm" olgusuyla ifade edilmeye başlamıştır (Dedeoğlu, 2016: 14).

Bilgi çağı olarak da adlandırılan 21. yüzyılda, teknolojinin hızlı gelişimi eğitim-öğretimle teknolojiyi belli ölçüde kalmak kaydıyla harmanlayarak kullanmayı gerektirmektedir. Bütün insan etkinliklerindeki yaşanan baş döndürücü değişim hızı bir yandan medeniyeti bilgi ve teknoloji çağına taşıyıp insanlığa yeni fırsat kapıları aralarken bir yandan da insanın değişim sürecine uyumunu zorlaştırmaktadır. İnsanların durmaksızın yenilenerek artan bilgi, düşünce ve teknolojilerden haberdar olması, kazandığı bilgiyi kullanıp ürüne dönüştürmesi gerekmektedir. Bunun yansira bir eşgüdüm halinde sürekli yenilenerek çoğalan bilgi ve teknoloji, ilgilerimizi, beğenilerimizi ve alışkanlıklarımızı da kökten etkilemektedir (Ulusoy, 2016: 403).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin akıl almaz bir hızla yaygınlaşmasının insanların özellikle de çocukların ve gençlerin birbirleriyle ve toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerini bozacak seviyede, amacı olmayan anlamsız ve faydasız bir şekilde kullanıma neden olduğu görülmektedir (Peker ve İskender, 2015: 12).

Görsel, işitsel, bireyleri ve toplumu bilgilendirme ve eğlendirme görevini üstlenen araçların tümüne medya denir. Son zamanlarda üzerinde çok fazla durulan konulardan birisi de medya etiğidir. Yaşamın her alanında varlık gösteren iletişim araçlarının bazı ahlaki ilke ve standartlar içinde hareket etmeleri beklenir. Hayatımızın bir vazgeçilmezi haline gelen medyanın toplumsal değerleri göz ardı etmeden etik sınırlar dâhilinde hareket etmesi

medyadan beklenen en tabii istek olmalıdır. Bu sorumluluk, kitle iletişimleri yönlendirici gücünden dolayı kanunlardan değil ahlaki değerlerden olmalıdır (Ceylan, 2012: 46).

Televizyon, günümüzde toplumlar arası etkileşimin önemli araçlarından birisidir. Her eve giren televizyon pek çok kişiyi şu veya bu şekilde etkileme potansiyeline sahiptir. Öyle ki televizyondaki ekonomik toplumsal ve siyasal hiç bir değeri olmayan suni bir program, yayınlandığı günün ertesinde birçok kişi tarafından konuşulur, üzerine yorumlar yapılarak tartışılır olmuştur. Böylelikle televizyondaki bazı programların insanların üzerinde ciddi etkiler meydana getirdiği söylenebilmektedir. Televizyonlarda yayınlanan gerçek dışı ütopyik diziler, filmler ile izleyicilerin toplumda var olan kapitalist, tüketimci, cinsiyetçi, ırkçı değerleri özümseyerek haz almaları yani kendi yaşantılarıyla ilgili özelemleri aramaları kaçınılmazdır. Bu bağlamda bu filmler ve diziler değişik popüler kültürlerin oluşturulabileceği göreceli bir kaynak bankası haline gelmişlerdir. Televizyonun insanlar üzerindeki bu etkileri çoğu zaman sahip olunan kültürel değerlerin bozulmasına, hatta sahip olunan kültürel değerlerin çağdışı şeyler olduğuna insanların inanmasına yol açmaktadır (Şahin ve Özkan 2011: 243; 2006: 30).

Son yıllarda yapılan çalışmalar, Güney Amerika'daki toplumlarda, geleneksel kültür ve medya tarafında yayılan global kültürün birbirine karıştığını göstermektedir. Dünya toplumlarının tamamında medya kültürü, önceden eşine rastlanılmamış bir insan tipini ortaya çıkarmış bu insan tipine esnek benliğe sahip insan adı verilmiştir. Modern insan olarak sınıflandırılan bu insanlar sürekli değişen şartlara uyum sağlamak için durmaksızın kendilerini güncellemek zorunda hisseden bireyler olmuşlardır. Böylesine bireylerden oluşan aileler var olmak için rollerini tüketim alanlarına göre sınıflandırmışlar ve başlıca ailevi değerlerinden kopmuşlardır (Önür, 2007: 195-233).

Son yıllarda medya ile ilgili yapılan araştırmalar gösteriyor ki eğitimin amaçladığı değerlerle medyanın toplum üzerindeki etkileri birbirleri ile çelişmektedir. Tabii ki buradan medya tek başına toplumsal yozlaşmaya neden olur yargısına varamayız. Ama şurası da bir gerçektir ki medyanın insan haklarının çiğnenmesi, sevgi, saygı, adalet gibi temel değerlerin önemsizleşmesinde ve yozlaşmasında insan üzerinde psikolojik bir etkiye sahip olduğu su götürmez bir gerçektir. Günümüzde medyanın toplumlar üzerinde hemen hemen sınırları tespit edilemeyecek büyüklükte bir etki alanı vardır. Bu etki alanına maruz kalan olumsuz yayınlardan toplumu koruyabilmek için eğitim kurumlarında verilen medya okuryazarlığı dersinin sadece öğrenim çağındaki kitleye değil tüm toplum kesimlerine yaygınlaştırılması düşüncesi esas alınmalıdır (Altunay-Şam, 2015: 47-63).

Medya okuryazarlığı, ülkemizde 2004 yılından itibaren ilgi görmeye başlamıştır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 20–21 Şubat 2003 tarihlerinde düzenlenen İletişim

Şurası'nda bu konuyu sonuç bildirgesinde yer vermek suretiyle ilk defa kurumsal olarak vurgulamıştır. 2004 yılında kurulan "Şiddeti Önleme Platformu" nun yaptığı toplantıların sonucunda yayınladığı raporda "İlk ve orta öğretim ders programlarına medya okuryazarlığı dersine yer verilmesine ve ulusal televizyon temsilcilerine ayrımcılığa ve şiddete karşı duyarlılığın artırılmasına yönelik eğitim verilmesine ilişkin önerilerden bahsedilmiştir". Ayrıca "RTÜK'ün medya okuryazarlığı dersinin okutulması için Milli Eğitim Bakanlığı ile resmi temaslara başladığı" belirtilmiştir (Altun, 2009: 97-109).

2.8. Değerlerdeki Yozlaşma ve Toplumsal Etkileri

Günümüz insanını; genel olarak doğup büyüdüğü yurdundan ziyade kendi ekonomik refahını ön planda tutan, tinsel değerleri çoğu kez önemsemeyen, bu sebeple de bu değerlerin zedelendiğini dahi fark edemeyen, sonuç itibarıyla kendi benliğine dolayısıyla kendi yaşadığı toplumun gerçeklerine yabancılaşan birey olarak tanımlamak doğru olur. Artık günümüzde akla uygun olduğu toplumlara empoze edilmeye çalışılan değerler, salt fayda ahlakına dayanan değerlerdir. Bunlar yükselen değerler olarak insanlığa sunulmaktadır. Sadece 'ben' kavramına odaklanan, bencilleşen, çevresini dünyayı umursamayan insanın gerçekte bir tür yabancılaşma içinde olduğunu söylemek doğru olur (Kale, 2003: 115).

Yaşadığımız çevrenin ekolojik yapısıyla ilgili son gelişmeler, uluslararası ilişkilerde dünyamızın son yıllarda yüzleştiği oldukça buhranlı yeni yapı ve kırılmalar, toplum hayatıyla ilgili karşılaşmış olduğumuz sosyal ve psikolojik vakalar, bu süreçte ekonomik ve siyasi sebeplerin yanı sıra manevi ve etik kökenli değer ve erdem krizinin de belirleyici olduğunu bütün çıplaklığıyla göstermektedir (Kenan, 2009:259-295).

Endüstriyel kapitalizm süreci insanı; kırsal, geleneksel ve dinsel geçmişiyle bağlarını kopartıp sadece kendisi için yaşayan bireylere dönüştürmüştür. Bu aşamadan sonra üretim sürecine katarak, kendi benliği hakkında düşünemeyecek kadar bireyselleştirmiştir. Yalnızlık sürecine giren insan, önce kendinden sonra da çevresinden uzaklaşmış kendisine yabancı bir hale bürünmüştür. Kapitalist sistem, insanı sadece üretimin bir unsuru olarak maddeleştirmiştir. Yaratıcı yönünü kaybettiği için de sosyal dönüşümü sağlayabilecek ve hâkim düzeni değiştirecek dinamizm de yok olmuştur. Sorunun temelinde, rekabetçi kapitalizmin insan ve insan tabiatının temel unsurları üzerinde kurmaya çalıştığı baskı vardır (Duman, 2014: 31).

Becker (2004) çalışmasında tabiatı, çevreyi, insanları ve kültürlerini hiçe sayarak sınırsız büyüyen ekonomilerin ve beraberinde gelen sınırsız tüketim mantığının bizi nereye götürdüğünü, bu büyüme ve tüketim alışkanlığının devam edebilmesi için nasıl bir dünyaya ya da dünyalara ihtiyaç duyulduğunu, şu şekilde ifade etmiştir "*Eğer herkes Amerikalılar gibi*

yaşasaydı... dünyanın bu tüketim düzeyini sürdürebilmesi için üç dünyaya daha ihtiyaç olurdu."

Günümüzde elektronik haberleşme sistemlerinin gelişmesiyle, mesafe engelleri aşılmış, milliyet, kültür ve ideolojiye meydan okur hale gelmiştir. Eskiden daha yerel ve dar bir çevreye atfedilen değerlerin şimdi daha küresel bir perspektif içinde yeniden formüle edildiğine tanık olunmaktadır. Mekânsal sınırların ortadan kalkmasıyla, çokuluslu şirketlerin yükselişiyle toplumlar sosyal, ekonomik açılardan global bir köy haline gelmiştir. Bu durum sıkı ahlak kurallarını korumak için çabalayan toplumlarla çok ulusluluktan etkilenen toplumlar arasında gerilimi arttırmıştır. Örneğin, Birleşik Krallık'ın çok kültürlü popülasyonlarının tersi olarak dini inançların ağır bastığı İsrail gibi ülkelerde de değer çatışmaları gözlenmektedir (Ling, Stephenson, 2005).

2.9. Modernizm ve Postmodernizm Ekseninde Değerler

Modern kent hayatında yaşayan insanlar, hayatlarını, maddi beklentilerine endekslemiş durumdadırlar. İnsani ilişkiler, çıkar temeline dayanmakta, salt çıkar mantığına dayalı bu ilişkilerde, insanlar arası güven duygusu tarihte görülmemiş düzeyde azalmıştır. Günümüz insanının nezdinde dünya, kendi başına güvensiz ve emniyetsiz bir yer olurken diğer insanlar potansiyel birer tehlike olarak kabul görmeye başlanmıştır. Bu duruma en güzel örnek, yıllar boyunca aynı binayı paylaştığımız kapı komşumuzu tanımamamız veya tanımaktan kaçınır olmamızdır. Bu karşılıklı ihtiyatsız ve güvensiz çevre, insanların birbirlerine karşı olan mesafeyi korumaya, hayatlarını derin bir yalnızlık duygusuyla geçirmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda yalnızlığı, metropol yaşamının kişiye sunduğu özgürlüğün bedeli olarak tanımlayabiliriz (Duman, 2014: 36).

Bilginin niceliksel yapısı, mekanik özelliği, insan tabiatının en kıymetli yönlerini bilme, zamanı kavrama konusunda yetersiz kalmaktadır. Materyalist, sayısal anlamlandırma ve tanımlama; yaşamın muhtevisyatını, bir varlığın oluş sürecini ve sebebini ya da tabiatdaki amacını izahta zorlanmaktadır. Bu yönüyle bu bilme-kavrama şekli, bireyin varoluşuyla bir bitki ya da hayvanın varlık nedenselliği arasında bir fark görmez; insanın varlık nedeninin sadece maddenin var olmasındaki nedensellik olarak kabul eder. Bu sebeptendir ki yaşamın fizik ötesi, ahlaki ve manevi yönleri niceliksel bilginin ilgi alanına girmemektedir (Kenan, 2009: 259-295).

Günümüzün değerleri, "hayal gücü, yaratıcılık, hür teşebbüs, kendine güven, öz motivasyon, kişisel disiplin değerleri yüksek, başkalarından farklı olan, herkes gibi düşünmeyen, farklı davranan ve üreten "insanlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu hedeflerin tam olarak anlaşılabilmesi, medya ve sanal ortamın da etkisiyle, özgürlük kisvesiyle sorumsuz, eğitimsiz, amaçsız, saygısız, kendi bildiğinden başkasını kabul etmeyen tüketimi

amaç edinmiş, okumayan, tembel, disiplin yoksunu, umursamaz, hazıra alışmış bir genç kitlesinin var olmasına sebep olmuştur. Teknoloji kaynaklı artan yaşam standartları ve bilgi toplumu ile iç içe olan bu nesil, kendilerine sağlanan imkanları daha iyi kullanmak yerine değerleriyle çatışan bireyler haline gelmişlerdir (Altunay-Şam, 2015: 47-63).

Her şeyin çok hızlı bir biçimde değiştiği günümüz dünyasında değişimin sadece bilgi ve teknolojiye olmadığı, değerlerde de birtakım değişimlerin meydana geldiğini görmekteyiz. Yaşadığımız gezegende sınırların ortadan kalkmaya başlaması, globalleşme rüzgârının tek tip toplum ve insan üretme hedefi doğrultusunda dünyayı bir köy hâline getirmesi sürecinin yıkıcı sonuçları, millî birlik ve beraberliğimizin en temel unsuru olan değerlerimizin nedenli önemli olduğunu bizlere göstermektedir. İnsanlar arasındaki sınırların yok olmaya başlamasıyla birlikte lokal değerler ve evrensel değerlerin kontrolsüz bir biçimde karışması toplumların değer algılarının da kafa karışıklığına sebep olmaktadır (Kolaç, 2010: 193).

2.10. Değerler Eğitimi

İnsanların içinde yaşadıkları topluma etkin bir fayda sağlamaları ve dengeli bir benlik ve karakter geliştirebilmelerinde değerler eğitimi çok büyük önem taşımaktadır (Acun, vd., 2013: 191).

Eğitim, uzmanlık gerektiren plansız ve programsız şekilde yapılamayacak bir işlemdir. İstenilen seviyede bir eğitim için öncelikle programlar oluşturulur ve bireyde görülmesi istenilen hedefler, kazanımlar, beceriler ve değerler yapılan programa yayılır. Bu aşamada değer verilirken sadece bir değer öğretimi ile sınırlı kalınmaz. Çünkü her bir değer başka değerlerle bütünleşmiş durumdadır. Örneğin, dayanışma ve yardımlaşma değerlerini birbirlerinden ayırmanın imkanı yoktur. Birine yönelik bir eğitim verilirken diğeri de birey tarafından hissedilir ve birey o eğitime dair de istedik yönde davranış kazanabilir (Keskin, 2009: 69-92).

Ebeveynler, eğitimciler, dini kurumlar ve gençlikle ilgilenen kurumlar gençlerin ahlak, değer ve karakterlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Asırlardır devam eden bu farklı eğitimcilerin en önemli amacı, temel değerleri ve ahlaki normları gelecek nesillere aktarmaktır (Kirschenbaum, 1995).

Günümüz dünyasında küreselleşmenin ve medyanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkisinin yoğun bir biçimde hissedildiği bir gerçektir. Değerlerinin zayıflaması, bir toplumun geleceği için geri dönülemez tahribatlara sebep olacak büyük bir risk oluşturmaktadır. Değerler, bir toplumu ayakta tutan, mensuplarını birbirine bağlayan en başta gelen

unsurlardandır. Bu sebeple değerlerin eğitim yoluyla aktarılması toplumun geleceği açısından çok önemli bir konu teşkil etmektedir (Yaman vd., 2009:107-120).

İnsanlar yaşamlarına etki eden kişi ve olayları ahlaki açıdan rasyonel değer ve hedefleri doğrultusunda yargılar. Ahlaki belirsizlik kadar bir kültürü ya da insan karakterini bozan bir durum yoktur. İnsanın değer duygusunun oluşmasını amaçlayan bir eğitim bireysel ve duygusal yaşantılara odaklanmalıdır. Uygulamada bir yasayı öğretir gibi bireye bir değeri öğretmek bu ikisinin arasındaki farkı anlayamamasına neden olacak ve doğal olarak değerleri özümseyen bireylerden çok yasaya itaat eden dışsal yaptırımları daha çok dikkate alan kişiler yetişecektir. Hâlbuki değer kavramının muhtevası yasadan farklıdır. Bu alandaki nicel yaklaşımlar değerler söz konusu olduğunda işe yaramadığı gibi aksine değer duygusunun aşınmasına neden olur (Evkuran, 2015).

İnsani değerlerdeki zayıflama insanlığın geleceği için önemli bir tehdit unsurudur. Bu sebeple, eğitim sisteminin iyi insan yetiştirme amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli önlemleri alması gerekir. Bu alana yönelik olarak yapılabilecek çalışmalara öncü olmak ve kaliteli bir değer eğitimi vermek ve bu yolla dürüst, hoşgörülü, birbirini seven, saygılı, insanlardan oluşan bir toplum için öğrencilerin sahip oldukları değerlere karşı bakış açılarını nasıl karşıladıklarını tespit etmek gerekir (Deveci, 2009:169).

Küreselleşme kavramının hayatımıza girmesiyle daha fazla ihtiyaç duyulan 'değer eğitimi' konusu, son yıllarda pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir gündem konusu haline gelmiştir (Özmen, vd., 2012: 297-311).

Günümüzün küresel, siyasi ve çevresel değişimlerinin toplumun ivme kazanmasında olumlu rolü olduğu gibi olumsuz etkileri olduğu da şüphesizdir. Yeni neslin ahlaki ve değerler yönünden zayıf, sadece madde odaklı bir anlayışla, zihinsel ve bilişsel yönlerini geliştirmeye çalışan bir anlayışla yetişmesi bu değişimin topluma yansıyan negatif yönleri olarak dikkati çekmektedir. Bu tehlike karşısında modern eğitim, "çevre", "öteki" ve "sağlıklı bir gelecek" kavramlarını da kapsayacak biçimde daha kuşatıcı ve sorumluluk duygusunu daha da arttırıcı bir insani eğitim anlayışına geçişi sağlama göreviyle yüzleşmiştir. Son yıllarda değerler eğitimine yönelik ilgi iyice artmış ve değer odaklı eğitim düşüncesi iyice kök salmıştır. Tabi ki bu anlayışının başarısı ise insan iradesinin gücü ve niteliğine göre şekillenecektir (Kenan, 2009: 259-295).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki günümüz dünyasında "değerler eğitimi" birçok kişi tarafından önemi anlaşılan bir kavram olarak insanlık gündemine girmiştir (Pring, 2010: 6).

Değer eğitimi süreci insanların yaşamı boyunca hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Din eğitimi, aile eğitimi, çevre, farklı iletişim araçları, verilen değerlerin davranışa dönüştürülmesinde önemli olmakla birlikte, bu alanda birincil sorumluluk eğitim kurumlarıdır. Ancak başarılı ve toplumca içselleştirilebilen bir değerler eğitimi sürecinde diğer unsurların da değerler eğitimi pozitif yönde desteklemesi, verilen değer eğitiminin başarısı açısından çok önemlidir (Altunay- Şam, 2015: 47-63).

2.10.1. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişim Seyri

Kimi zaman "Karakter Eğitimi" olarak da adlandırılan "Değerler Eğitimi" fikri, eğitimin kavramının kendisi kadar eskidir. Tarihe baktığımız da dünyanın her coğrafyasında eğitimin iki ana hedefi var olmuştur: Birincisi; İnsanların daha akıllı ve bilgili olmalarını sağlamak; ikincisi ise daha iyi birer kişi ve vatandaş olmalarını sağlamaktır. Bu sebeptendir ki "Değerler Eğitimi" ne dair izlere; Hıristiyanlık, İslam ve Budizm gibi dinlerden başka Aristo, Sokrates gibi eski Yunan filozoflarının eserlerinde de rastlayabiliriz (Altan, 2011: 54).

Tarihsel süreç boyunca eğitimin amacı, toplumların gelişmişlik seviyelerine göre farklılık göstermiştir. Örneğin eski Yunan ve Roma'da verilen eğitimin en genel amacı, yeni kuşakları fiziki açıdan sağlam, ahlaklı ve erdem sahibi, konuşma (hitabet), sanatında yetkin ve herhangi bir mesleki alanda uzmanlaşmış kişiler olarak yetiştirmektir. Ortaçağ'da ise eğitimin genel amacı, dindar, düşünsel açıdan gelişmiş, bilgi sahibi olmanın yanı sıra gündelik yaşamında bilgilerini pratiğe aktarabilecek insanlar yetiştirebilmektir. Yakın çağda ise toplumsal ve kolektif hayata adapte olabilmiş, teknik yeteneklerle kuşanmış duygu ve irade bakımından gelişmiş kişiler yetiştirmek eğitimin genel amacı olarak şekillenmiştir (Ulusoy ve Dilmaç, 2007).

Değerlerin ve eğitiminin nasıl verileceğine dair, Plato ve Aristo'dan itibaren birçok düşünürün farklı görüşler belirttiğini görmekteyiz. Modern zamanlara kadar değerler ve karakter eğitimi genel eğitimin önemli bir bölümünü teşkil ediyordu. On dokuzuncu yüzyılda hızlı bir ivme kazanan ve yirminci yüzyılın başlarında doruk noktasına varan pozitivist-mekanist eğitim prensibinin etkisiyle değerler eğitimine verilen önem azalmıştır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde ise pozitivistlik karşı yoğun eleştirilerden sonra değerler eğitimi konusu yeniden önemsenmeye başlanmış, bugünün dünyasında ise farklı toplumlarda ve coğrafyalarda bu ilgi giderek artmıştır (Kenan, 2009: 259-295).

Özellikle İslami dönemde 'Veli insan' yetiştirmeyi amaç edinen kadim medeniyetimiz, sevgiyi esas alan yaşam biçimleri ve eğitim anlayışıyla bildiklerini, düşündüklerini, hissettiklerini ve inandıklarını bizatihi yaparak yaşayarak öğrenmeyi davranış haline getirmeyi prensip edinmiştir. Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre gibi Türk tarihinin müstesna şahsiyetlerinin bir "Erdemler Medeniyeti", 'Sevgi Medeniyeti' inşâ

edebilmek adına bütün yönleriyle araştırılması değerler eğitimi açısından çok önemlidir (Ergen, 2017: 183).

Türk-İslam medeniyetinde din eğitiminin en önemli kurumları tekke ve medreselerdir. Tekke'nin medreseden temel farkı, kâl ilmi değil hâl ilmi yani yazı ve konuşma değil davranış ve sezgilerin ön plana almasıdır (Gündüz, 2013: 53).

Osmanlıda eğitimin ilk yıllarında çocuklar, Elifbayı hıfzettikten sonra ahlak risalesini okumakla yükümlüydü. Bu kitabın neredeyse tamamında egemen otoritenin toplumsal denetim ya da sosyal baskısını hissetmek mümkündür. Buna göre öğrenci toplumsal çevrenin beklentilerine göre hareket etmeli ve var olan sosyal geleneklere uygun davranmalıdır. Osmanlı Devleti'nde maarif ıslahatının erken dönemlerinde, sivil eğitimi modernist politikalar uygulanarak öğrencilere dini ve ahlaki değerler aşılama çalışıldı. Bu yaklaşımın mahalle mekteplerinde ve rüştiyeler de etkili olduğu söylenebilir (Somel, 2015: 91-92).

Temelde Osmanlı ailesi ve eğitimi çocuklara mükemmel bir özgüven sağlıyordu. Devlet insanına, dinine, milletine güveniyor bu güven sayesinde de kendine güveniyordu. Kendisinin yıkılmaz olduğunu düşünen Osmanlı, çocuklarını da bu ideal ile yetiştiriyordu. Sözün özü ninelerimiz ve dedelerimiz bugün hasretle andığımız 'Cevher insan' olabilmişlerdi (Bahadıroğlu, 2017).

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı toplumunun içine düştüğü buhranın temelinde ahlaki değerlerin aşınmasının bulunduğu, devrin aydınının genel kanısıdır. O nedenle, değerlerin temelini oluşturduğu düşünülen ahlaki değerlerden başlayarak eksikliği duyulan tüm değerlerin yeni kuşaklara aktarılması çok önemli bir eğitimsel hedef olmuştur. Bu durum, dönemin çocuk dergilerinde ahlaki değerler konusu üzerinde önemle durulmasının temel nedenidir. Değerlerin kazandırılırken hikâye ve masallarda örnek kahramanlara yer verilmiştir. Bu kahramanların iyileri çocuklar için iyi birer rol model olurlarken, kötüler de kaçınılması gereken insan modelinin nasıl olacağına dair bir uyarı niteliğindedir. Toplumca kabul edilmeyen, ahlaki yapıya ters düşen eylem ve tutumların çocuklara hikâye ve masallar yoluyla anlatılması amacı ahlak eğitiminde önemli bir aşamadır. Bu yöntemde, olumlu ve olumsuz eylem ve tutumların nasıl olduğunu çocuğa somut ve kalıcı olarak öğretilmektedir (Gurbetoğlu, 2007: 82).

Osmanlı Devleti batının olumsuz etkileri ile savaşmak için ahlak eğitimini ıslah edici bir önlem olarak görmektedir. Öğrencilere yönelik ahlaki eğitim seküler değildir. Büyüklere saygı ya da iktidara itaat gibi pek çok sivil ahlak kavramına dair unsurlar da mevcuttur. Eğitim sisteminin sunduğu ahlakın her zaman İslami karakteri olmuştur (Fortna, 2013: 289).

Türkiye Cumhuriyetinin ilk kurulduğu dönemin eğitim anlayışı genel olarak ülkenin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün önderi olduğu eğitim seferberliğinin etkisiyle şekillenmiştir. Bu anlayışın temel prensibi yeni kurulan ülkenin temel prensiplerine uygun vatandaş yetiştirmeye yöneliktir. Bu prensip o dönemin entelektüel dergileri, makaleleri, söylev, demeçleri ile desteklenmiştir. Bunların yanı sıra genç Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim seferberliğine, Osmanlının meşrutiyetçi fikir akımları ve düşünürlerinin de destek olduğu söylenebilir. Cumhuriyetin disiplinli insan yetiştirme anlayışı Köy Enstitüleri, ilköğretim, ortaokul ve lise çalışma ve uygulamaları, Halkevleri, Halk Odaları gibi eğitim kurumları vasıtasıyla geniş insan kitlelerine ulaştırılmaya çalışılmıştır (Çelebi ve Asan 2013: 143-144).

Günümüz öğrencileri, farkında olmadan kendilerinden önceki nesillere nazaran hayata daha bilimsel, eleştirel ve çok yönlü bakabilmektedir. Bunda kitle iletişim araçları başta olmak üzere teknolojik gelişmelerin büyük katkısı olmuştur (Ulusoy, 2016: 401-418).

2.10.2. Değerler Eğitiminin Amacı

Milli Eğitim Bakanlığı'nın genel amaçlarına bakıldığında yeni nesile kazandırılması gereken birçok değer görülmektedir. Bireyleri "beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişime değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" gibi birçok değeri içeren ve "iyi insan", "iyi vatandaş" yetiştirmek hedefinde olan eğitim sistemimiz, temel değerlerin eğitimin bütün basamaklarında öğrencilere kazandırılmasını amaç edinmiştir. Bu sebeple değerlerin öğrencilere kazandırılması hususunun tek bir derse bırakılmaması, bütün derslerin müfredatlarında değerlerin, aktarıldığı, öğretildiği, tartışıldığı ortamların oluşturulması önemlidir (Kasapoğlu, 2013: 97).

Değerler eğitiminin en temel hedefi, insanlığın tamamının ortak paydası olan evrensel değerlerin önemini anlatarak olumlu karakter örnekleri gösteren, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde yaşamına devam eden örnek bireyler yetiştirmektir. Bu açıdan, Değerler Eğitimi insanlarda; sorumluluk saygı, sevgi, erdem, cesaret, inanç, bireysel disiplin, azim ve adalet gibi çok önemli ahlâkî ve medeni değerleri kazandırmayı amaç edinmiştir. Diğer taraftan, değerler eğitiminin uzun vadeli hedefi ise toplumda gitgide büyük bir sorun haline gelen ahlâkî, etik ve akademik meselelerde insanlara destek olmak ve yaşadığımız gezegeni daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine yardımcı olmaktır (Altan, 2011:54).

Eğitim, sosyokültürel yapımızın değerleri arasında olan dürüstlük, alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, sabır, anlayışlılık, adillik, girişkenlik, iyimserlik, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, güven, tutumluluk gibi iyi erdemlere sahip olma bilincini geliştirmekle sorumlu

olduğundan, programlar bu bilincin gelişmesi için çabalarlar. Çocukların küçük yaşlarda sahip oldukları tutum ve değerlerin, sonraki dönemlerde okul, aile ve toplum hayatının tamamını etkilemesi nedeniyle, ilköğretim çağında programda var olan değerlerin yeterli oranda aşılabilmesi büyük önem arz etmektedir. Bunun da başarılı bir şekilde uygulamaya geçirilmesi öncelikle okul ile ailenin işbirliği içinde çalışmasına, öğrencilerin gelişimlerinin öğretmenler ve veliler tarafından sürekli takip edilerek izlenmesine ve okul veli uyumunun en yüksek düzeyde olmasına bağlıdır (Acun, vd.,2013: 191).

Bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde günlük yaşantımızda belirli standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler bizim koyduğumuz belli başlı ölçütlere göre oluşur. İnsanlar hakkında yargılarda bulunmamızı sağlayan değerler felsefesinin konusu olmuş, üzerinde büyük tartışmalar yapılmış ve tarih boyunca türlü ilke inanç ve prensiplerle bağdaştırılmaya çalışılmıştır. Değerler eğitimi anlayışı metodolojisi doğrultusunda birçok felsefi akım değerler eğitiminin nasıl yapılması gerektiğini kendi düşünsel yapıları doğrultusunda açıklamaya çalışmıştır (Akbaba-Altun, 2003:7-18).

Modern çağın yarattığı birey tipi salt aksiyon ile ilgilenir haldedir. Hareket ve yoğunluklu hayat tarzı insanı sanılanın aksine monotonlaştırmış, hayattan zevk alamayan insanların arttığı bir dünya yaratmış, insanı kalabalıklar içinde yalnızlaştırmıştır. 21. yüzyıl insanını düşünsel açıdan zenginleştirmesi ve zihinsel varlığını zenginleştirmesi gerekir. Yalnızca zihinsel yetilerini yeterince geliştirebilen insanlar yalnızlıktan kurtularak bir iç huzura varabilirler. Hayata bu şekilde bir bakış ise bireyde içsel bakışı yani bir iç derinliği var edecektir. Bu sayede insan; kör, sağır ve dilsiz olan "rutin" in bir parçası olmaktan kurtulup "etkin" bir hale gelecektir (Fındıkçı, 2004: 77).

İnsanların eğitimin amacının ne olması gerektiği sorusu eğitimciler arasında daima tartışılan konuların başında gelmiştir. Bu tartışmaların geldiği üç nokta somutlaştırılmıştır: İnsanın zihinsel ve düşünsel yeteneklerini arttırmak, duygu ve irade vasfını güçlendirmek ve bedensel açıdan eğitmek. Sağlıklı bir yaşam idealinde olan bir insan çevresinin kendinden beklenen işleri başarıyla gerçekleştirebilmesi için bedeninin eğitilmesi, akli melekelerin güçlendirilmesi ve ruhunu iyi ve üstün değerlerle kuşatması şarttır (Meydan, 2014: 93).

2.10.3. Değerler Eğitime Duyulan İhtiyaç

Çoğu eğitimcinin sevgi, umut etme, affetmek, güven gibi değerlerin eğitim ortamında çocuklara kazandırılması gerektiği hususunda aynı fikirde oldukları, ancak bu eğitimi ne şekilde verecekleri sorusuna cevap vermekte zorlandıkları bunun yanı sıra uygulamaya geçirme konusunda problem yaşadıkları bir gerçektir. Okullarda meydana gelen bazı sorunlarda, öğretmenlerin öğrencilerine örnek olmaları ve öğrencilerin yanlış tutum ve

düşüncelerinin yerine doğru pozitif bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olmaları gerekir (Kasapoğlu, 2013: 97).

Günümüzde eğitim anlayışının temel gayesi, öğrencileri var olan ve olacak değişik şartlara ayak uyabilen, esnek düşünebilen bireyler olarak yetiştirebilmektir. Kendi başına ve esnek düşünme yeteneği küçük yaşlarda öğrencilere kazandırılabilir. Zihnimizin derinlerinde yer etmiş kök salmış varsayımlar, genellemeler, resimler ve imgeler dünyaya bakış açımızı algımızı ve hareketlerimizi etkiler. Çoğunlukla düşünsel kalıplarımız yahut bunların eylemlerimize yönelik etkilerinin farkında değilizdir. Bu becerinin oluşması temel değerlerle ilgili bilgilerin kazandırılmasıyla olur. Bu nedenle soru soran, eleştirel düşünen ve akla önem veren bireyler yetiştirilmesi için gereken eğitim anlayışına duyulan ihtiyaç günümüzde de artan bir şekilde hissedilmektedir (Akınoğlu, 2003:7-26).

En son 18.si gerçekleştirilen ve Türk eğitim sisteminin geleceğine dair önemli kararların alındığı Millî Eğitim Şûrasında Değerler Eğitimine verilen önem ve duyulan ihtiyaç doğrultusunda ayrı bir bölüm ayrılmış ve Değerler Eğitimi ile ilgili şu kararlar alınmıştır.

“29. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her dört yılda bir güncellenmelidir.

30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

34. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, Sivil Toplum Kuruluşlarıyla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.

35. Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık

oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

36. *Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.*

37. *Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli, bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.*

38. *Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.*

39. *Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.” (<https://ttkb.meb.gov.tr>).*

Her toplumun kendi kültürel değerlerini koruyarak, sosyal ve kültürel gelişimlerini sürdürmeleri küreselleşmenin hızlandığı bu dönemde en önemli hususlardan biri haline gelmiştir. Aksi takdirde, değişik toplumların yüzyıllardır oluşturduğu kendilerine özgü kültürlerin yok olup gitmesi kaçınılmaz olacaktır (Acun, vd., 2013: 191).

Toplumsal çözümlenin engellenmesinde, değerlere sahip çıkmada, insan ve toplumlar arasındaki ilişkileri güçlendirmede eğitime önemli görevler düşmektedir. Toplumda yaşanan ve yaşanabilecek sorunların, çözümlerin ortadan kaldırılması için o toplumdaki bireylerin, başta hoşgörü olmak üzere gerekli değerleri kazanmaları gerekmektedir. Kişilere verilecek olan değer eğitimi, insanların mutluluğuna, toplumsal huzura, toplumlar arası ilişkilere, barışa, genel olarak insanlığa daha iyi bir geleceğin sunulmasına katkıda sağlayacaktır (Kolaç, 2010: 193).

Bireylerin eğitim hayatı düşünüldüğünde belki de en önemli dönemlerinden biri ilköğretimdir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimini tamamlayan birçok öğrencinin eğitim hayatı ilköğretim kademesinde son bulmaktadır. İlköğretimde edindikleri bilgi, beceri ve değerler bu öğrencilerimizin tüm hayatlarını etkilemektedir. Bunun dışında ilköğretim çağında edinilen bilgi, beceri ve değerler sonraki eğitim kademelerine de temel teşkil etmektedir. Bu yüzden ilköğretimde edinilen değerler değer aktarımında hayati derecede önem taşımaktadır (Özmen, Gürgil, 2012: 297-311).

Günümüz koşullarında, herhangi bir eğitim faaliyeti tek başına değer aktarabilme gibi bir yeteneğe sahip değildir. Değerden yoksun hiçbir eğitim faaliyetinin artık mümkün olmadığı herkesçe kabul edilen bir gerçek olduğu için, ahlâk ya da daha genel anlamda

değerler eğitimi faaliyetinin yapılıp yapılmayacağı artık geride kalmış bir tartışma konusudur. Bu sebeple tartışılması gereken esas konu, doğru olumlu bir karakter yapısı kazandırabilmek için öğrenci ve öğretmenlere nasıl bir eğitim verilmesi gerektiği konusudur (Gündüz, 2010).

Özkan ve Soylu' ya (2014: 1253-1265) göre, değer kavramı günümüzde üzerinde çok fazla durulan ve akademik olarak üzerinde oldukça fazla çalışma yapılan konuların başında gelmektedir. Gerek eğitim-öğretim programları gerekse ders kitapları aracılığıyla değerlerin öğretilmesi konusu farklı birçok dönemde olduğu gibi günümüzde de üzerinde ısrarla durulan eğitim faaliyetlerindedir.

Modern eğitim, günümüzde yaşanan ahlaki değer kriziyle başa çıkamamaktadır. Modern eğitimin dışında tutulan değerler, teorik tartışmalar veya izah çabaları bağlarıyla ele alınmaktadır. Bu durum hayatı mümkün kılan ve toplum hayatını devam ettiren merhamet, adalet, cömertlik gibi temel ahlaki-toplumsal değerler nereden, hangi anlayıştan, hangi kaynaktan ve ne şekilde beslenecektir sorusunu gündeme taşımıştır. Bu soru, üzerinde durulması gereken çok önemli bir konu olarak sadece eğitimcilerin değil, yeni nesillerin eğitim sorumluluğunu hisseden herkesin öncelikli olarak cevap vermesi gereken bir sorun olarak karşılıklarına çıkmaktadır (Kenan, 2009: 259-295).

Klasik eğitim anlayışlarının ve zihinsel süreçlere ve fizyolojik kapasiteye dayalı öğrenme alışkanlığının günümüzün modern insan modeli için yetersiz kaldığı önemli bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. yüzyılda bilginin her türüsünü elinde tutan bilgi insanının duygusal öğrenme yetilerinin de harekete geçirilmesi gereklidir. Kalp, yürek veya gönül yoluyla eğitim olarak da tarif edilebilen duygusal öğrenme yoluyla insanî değerlerin eğitimi daha kolay bir hale gelebilecektir (Fındıkçı, 2004: 77).

Bilindiği gibi eğitimin temel hedeflerinin başında toplumsal değeri gelecek nesle aktarmak gelir. Bu aktarım, programlar kullanılarak açık veya kapalı şekillerle yapılmaktadır. Burada öncelikle eğitimcilere, programların hazırlanmasında ve bu değerlerin öğretilmesinde önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sebeple hangi değerlerin nasıl aktarılacağı, bu aktarım gerçekleştirilirken nasıl davranılacağı belli etik ilkelere bağlanmalı ve eğitimciler bu etik ilkeleri özümsemelidirler. Değerleri yok sayan ve değerleri içermeyen bir eğitim olamayacağından doğru, yanlış, iyi, kötü gibi kavramlar eğitimi ancak değerler eğitimine gereken önemin verilmesiyle başarılıdır (Akbaba-Altun, 2003: 7-18).

Günümüzde yeni nesile değerlerimizin aktarılması bir varlık meselesi haline gelmiştir. Bir toplumun varlığının devamı için değerler eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilmesi çok önemlidir. Değerler eğitiminde aile, okul gibi toplumun temelini oluşturan

kurumların etkin rol oynaması gerekir. Bu kurumların bilimsel bir bakış açısıyla değerler eğitimi konusunda gerekli donanıma sahip olması vatanımızın geleceği açısından zaruri bir gereksinimdir. Eğitimi sadece bilgi odaklı bir eylem olarak görme anlayışı, toplumun ve insanlığın devamı açısından büyük sorunlara neden olduğu günümüz dünya gerçeklerine şöyle bir bakıldığında hemen fark edilebilir. Bu sebeple okullarda öğrencilere yönelik beceri kazandırma çalışmalarına yanı sıra değer gelişimine yönelik çalışmalara da katkıda bulunmak eğitimcilerin odaklanması gereken önemli bir meseledir.

2.10.4. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Okulun değerlerin eğitimine dair iki önemli rolü ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki öğrencilerde var olan değerleri işleyerek bunların üzerine yeni değerler koymak, ikincisi ise öğrencilere toplumsal değerlerin kazandırılmasına yardımcı olmaktır (Halsteadand Taylor, 2000:169).

Eğitim ilk olarak ailede başlar, okulda devam eder. Aynı şekilde ahlâk eğitimi de ailede başlar, okul ile devam eder. Tüm hayatı boyunca bireyin gösterdiği çaba ve çevrenin etkisiyle pekişir ve davranışlarımızın bir parçası haline gelir. Okul dönemindeki ahlâk eğitiminin amacı, okuldaki tüm eğitim çalışmalarını tamamlamak, alınan bu eğitimle nitelikli bir insan haline gelmektir. Bu okulun görevlerindedir. Öğrencilere verilen ahlâk eğitimi okuldaki a dan z ye bütün çalışanların görev ve sorumluluğudur. Bu konuda okulun tüm birimlerinin işbirliği halinde çalışmaları gereklidir. Okullarda genelde öğretmenlerin davranışları, ahlâk eğitimi konusunda çok daha etkilidir. Bu yüzden öğretmenler, ahlaki eğitimde etkili olabilmek için özveri ile ahlak eğitimi yöntemlerini kullanarak eğitimlerini sürdürmelidirler (Ulusoy, 2007).

Ahlaki değerlerini kazanırlarken çocukların yönlendirmeye ihtiyaç duyarlar. Bu iş öncelikli olarak ailelerin ve öğretmenlerin sorumluluğundadır. Değerler eğitiminin amacı bünyesindeki, sevgi, saygı, sorumluluk, dürüstlük gibi temel değerlerin önemini vurgulamak ve öğrencilerin bunları anlamalarını, bunlara gereken önemi vermelerini ve yaşamlarını bu değerlere göre yaşamaları konusunda yardımcı olmaktır. Bu bağlamda, geleceğin öğretmenlerinin iki temel gereksinimi vardır: Bunlardan ilki, öncelikle kendi ahlaki ve etik değerlerini öğrencilerine örnek olabilecek düzeyde özümsemek; ikincisi de Değerler eğitimi verebilmek için gerekli pedagojik donanıma sahip olmaktır (Altan, 2011: 54).

Bilgi toplumunu tanımlayan değerlerden de anlaşılacağı üzere yeni bir toplumsal yaşam biçimi ile karşı karşıyayız. Bu yeni yaşam tarzının gerektirdiği insan modelinin yetiştirilmesi, eğitim sürecinin ve eğitimcilerin sorumluluğundadır. Günümüzde sürekli öğrenme ve kendini geliştirme, 21. yüzyıl insan modelinin başlıca özelliği haline gelmiştir. Çağımızın içinde bulunduğu şartlar gereği insanî değerlerin daha da önemli hale gelmesiyle

birlikte bu değerlerle donatılmış insan da kıymetli insan olarak görülmeye başlanmıştır. Özetle insanlık insanî değerleri yeniden keşfetme noktasındadır. Çünkü yüksek teknolojinin robotlaştırdığı insan, bir çıkış yolu aramaktadır. Bu çıkışın yolu bilgi, hedefi ise insanî değerlerin yaşandığı bir dünya düzenidir (Fındıkçı, 2004: 77).

Okul, insanların bireysel gelişimlerini sağlayarak, başkalarına bağımlı olmadan karar verebilen, eleştirel bakabilen, fikir üretebilen birey olmalarına katkı sağlaması yanında, toplumsallaşmalarına da destek veren bir kurumdur. Okul sayesinde hem bireysel hem de toplumsal işleviyle bireyin gelişimi sağlanır. Birey okul çağına kadar içinde yaşadığı toplum içinde belli kalıpları öğrenmektedir. Bu sebeple okulda verilen eğitimle/değerlerle bireyin o okul çağına başlayıncaya kadar edindiği değerler arasında çatışma olmaması önemli bir husustur (Özkan ve Soylu 2014: 1253-1265).

Okullarımızda öğrencilerin, hem bilişsel hem de duyuşsal yönlerini bir bütün halinde birbirinden ayırmadan geliştirmeyi amaç edinen, özgür zihinli ve özgürce hareket eden, kendi kimliğini ve ulusal kimliğinin fark edebilen, yetilerinin tanıyan, kolay iletişim kurabilen, çevreye hemen uyum sağlanabilen bireylere verilen eğitim doğru bir eğitimidir. Her açıdan tüm algıları ve istemleriyle derslerinde aktif, psikolojik problemlerine çözüm arayan; kendini tanımayı öğrenen bireyler en önemli insansal değerlerden olan özgürlük, hoşgörü, sevgi, saygı ve demokrasi kavramlarını da anlamış, bu değerleri özümsemiş olurlar (Kale, 2003: 197).

Toplumun varlığı için çok büyük bir etken olan değerlerin eğitimi ve öğretiminin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu durum, okullara büyük görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Özellikle ilköğretimin bir ve ikinci kademesi, değerlerin gelecek nesillere aktarımında ilk basamağını oluşturur. Çocuk, okul yaşına geldiğinde birçok kişiyle iletişim kurar ve bu süreçte topluma uyum sağlaması toplumsallaşması açısından çok önemlidir. Bunu başarmak içinde yaşadığı toplumun değerlerini öğrenip kendi hayatına geçirmek zorundadır (Özbay ve Tayşi, 2011: 23).

Temel ahlaki ilke ve değerlerin olmadığı okullarda öğretmenlerin özveriyle çalışmalarının güç olduğu gibi özellikle de kaliteli yetişmiş kişilerin bu mesleği seçmelerini sağlamak çok zordur. Eğer iyi öğretmenleri bu mesleğe çekmek veya bu meslekte tutmak istiyorsak değerler eğitimine gerekli önemi vermeliyiz. Öğretmenlerin çalışma koşullarını iyileştirmenin ve akademik başarıyı artırmanın en önemli yolu budur (Meydan, 2014: 93).

Değer eğitimi sürecinin en önemli öğelerden birinin yönetici ve öğretmenlerin tutum ve davranışları olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenler, amaçlar doğrultusunda öğrenciye kazandırmayı hedefledikleri her tutum ve davranışı sınıf içinde kendileri sergileyerek

öğrencinin yaşantılar yoluyla öğrenmesini sağlayabilirler. Güveni öğretebilmenin ve kazandırabilmenin en iyi yolu güvenmek, sevgiyi öğretebilmenin en iyi yolu sevmektir. Bir değeri anlatmanın en iyi yollarından biri, öncelikle kişisel olarak o değeri özümsemek ve davranışa dönüştürmektir (Kasapoğlu 2013: 97).

Değerlerin öğrencilerimize aktarılması süreci öğretim programları vasıtasıyla bir plan çerçevesinde yapılmaktadır. Son yıllarda değerlerle ilgili konulara bakanlığın doğrudan yer verdiği gözlemlenmiştir. Örnek verecek olursak Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerde değerler eğitime yönelik konuların eskiye nazaran arttığını söylemek yanlış olmaz.

Okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin temel materyallerinin başında ders kitapları gelir. Müfredat yenileme sürecinde, öğrencilere ders kitabı ve kazanımları içeren etkinliklerin bulunduğu çalışma kitapları verilir, bunların yanı sıra öğretmenler için de derslerinde yardımcı olması amacıyla öğretmen kılavuz kitapları verilir. Okullarımızda aktarılması planlanan değerler metinler, kazanımlar, açıklamalar, resimler, fotoğraflar, karikatürler, özdeyişler, şiirler, hikayeler, örnek olaylar, gazete ve internet haberleri, etkinlik çalışmaları ve değerlendirme soruları ile aktarılmaya çalışılmaktadır (Çelikkaya, 2013:1717).

Toplumun sürekliliğinin devam ettirebilmesi için son derece önemli olan değerlerin toplumu meydana getiren kişiler tarafından içselleştirilmesi ve davranış haline getirilebilmesi için daha erken yaşlardan itibaren çocuklara değerler eğitiminin verilmesi çok önemli bir gereksinimdir. Bu yüzden okullarda verilen değerler eğitime önemli sorumluluklar düşmektedir. Eğitim kurumlarında bu eğitimin istenen sonucu vermesi için değerler eğitiminin daha nitelikli bir biçimde verilmesi lazımdır. Bu eğitimin daha nitelikli olması için ise konu hakkındaki araştırmalara ve bu araştırma sonuçlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Güçlü, 2015: 720).

2.10.5. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Genç ve dinamik insan gücümüz, toplumsal renkliliğimiz, kültürümüz, geleneklerimizle müreffeh bir toplum olma yolundaki avantajlarımızdan yararlanılmasında öğretmenlerimize düşen önemli görevler vardır. Öğretmenlerimizin bu konuya uyumları yönünde önemli engeller vardır. Ancak toplumun gelişme ihtiyacı, bilgi yarışı ve geleceğin toplumları arasında yer alabilme mücadelesi, toplumun tüm unsurlarının, aktif katılımına ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal bütünlüğü sağlayan ve bizi ve ileriye götürecektir olan ortak hedeflerimiz, geleceğimiz, zenginlerimiz yani benzerliklerimiz küçük farklılıklarımızdan etkilenip sönmemelidir (Fındıkçı, 2004:87).

Değer eğitimi sürecinde öğretmenlerin tüm yönleriyle değerleri öğretmek için çaba gösterdiklerini, telkinde buldukları, kendilerini öğretici, kolaylaştırıcı durumda gördükleri, öğrencilere rol model oldukları ve öğrencilerin becerilerini geliştirdiklerini söylemiştir (Kirschenbaum, 1995).

Eskiden kitlesel eğitim yetişkinlik dönemine kadar devam etmekteydi. Günümüz eğitim anlayışı ise yaşam boyu sınırsız eğitim olarak yeniden tanımlanmıştır. Değişen eğitim anlayışı öğrenci ve öğretmen rollerinde de değişimi zorunlu hale getirmiştir. Öğretmen, her şeyi bilen ve anlatan kişi olmaktan çıkarak, öğrencisi ile birlikte öğrenen, düşünen, sorgulayan ve öğrencilerini yönlendiren kişi konumuna dönüşmüştür (Akınoğlu, 2003:7-26).

Eğitim konusunda bir ya da birkaç kişinin aldığı kararlarla geleceğin toplumu inşa edilmeye çalışılmaktadır. Böylesi bir sorumluluğu üzerine alan karar vericilerin, verdikleri her kararın altında nelerin yattığının ve hangi kişisel değerlerinin ne kadar bu kararları etkilediğinin, kararlar alma süreçlerinde hangi kıstaslardan yararlandıklarının ve neden öyle bir sonuca vardıklarının bilincinde olmaları şarttır. Başka bir ifadeyle eğitimciler aynı zamanda birer karar verici olarak, kendilerine, diğer insanların hayatları üzerinde ne ölçüde etkilerinin olabileceğini sormaları gerekmektedir. Zira bu sahip olunan ahlaki niteliklerin bir neticesidir (Akbaba-Altun, 2003: 7-18).

Küçük yaştan itibaren insanlara öğretilmesi gereken değerler, toplumsal birlik ve huzur açısından çok önemlidir. Toplumsal yaşamı dolayısıyla sosyal ilişkileri yönlendirme değerlerin öne çıkan görevleri arasındadır. İlköğretim çağı ve bu kademede görev yapan öğretmenlerin sosyal hayatın biçimlendirilmesinde ki rolleri oldukça fazladır. Öğretmenlerin lisans programları boyunca edindikleri kazanımları değer eğitiminde öne çıkmakta ve eğittikleri öğrencilerinin eğitiminde önemli katkı sağlamaktadır (Özkan ve Soylu 2014:1253-1265).

Çocukların ilkokul çağındaki gelişim özelliği gereği öğretmenden etkilenmeleri, çoğu zaman anne babalarından daha fazladır. Çoğu zaman rol model olarak öğretmenlerin alınması, neredeyse her dediklerinin doğru kabul edilmesi çok yaygındır. Birçok aile, bireysel ve toplumsal konularla ilgili değerlerin kavratılmasında çocuğuyla girdiği diyaloglarda "Ama öğretmenin böyle söyledi.", "Sen öğretmeninden daha mı iyi bileceksin?", "Öğretmenim de böyle yapıyor." gibi ifadelerle karşılaşmaktadır. Bu sebeplerdir ki öğretmen adaylarının seçiminden yetiştirilmesine kadar geçen süreçte birçok noktanın dikkate alınması gerekmektedir (Ökan ve Soylu, 2014: 1253-1265).

Bir insanın kendi değerlerini öğretmenlik mesleği eğitim sürecinde ve mesleğini yaptığı dönem boyunca belirli bir pratiğe geçirmesi uzun zaman alan meşakkatli bir süreçtir.

Yaygın anlayışa göre öğretme eylemi genellikle kolay görünen bir eylemdir. Ancak iyi öğretme becerisi edinme ve kişinin pedagojisinin yeteneklerinin oluşumu zaman alır. Bu alışkanlıkları elde etmek iyi bir öğretmen eğitimi, pedagojik birikim ve uzun soluklu bir öğretmen eğitimi gerektirir. Bu zorlu eğitimin sonunda, sınıflarda uygulamacıların değerlerinde büyük değişimler ve gelişmeler meydana gelir (Russell,2007: 193).

Kaliteli bir değer öğretiminde programların başarıyla uygulanması, öğrencilerde değerlerin davranışa dönüşmesi; öğretmenlerin, görevlerini yerine getirirken ideal olan davranışları yapmaları ve öğretmenlik mesleği için olumsuz olarak algılanan davranışlardan da kaçınabilmeleri için öğretmenlik mesleği ile ilgili değerlere sahip olmaları, bu değerleri içselleştirmeleri ve mesleki yaşamlarının ayrılmaz bir boyutu haline getirmeleri gerekir. Bu bağlamda, öğretmenin görevini etkili ve doğru yapabilmesi ve öğrencinin okul içi ve dışında öğrenmelerini sürdürmesine yardımcı olması için işe koşacağı, öğretmeni iyi öğretmen yapan ve diğer meslek gruplarından ayıran mesleki değerlerin doğru bir biçimde saptanması gerekmektedir (Tunca ve Sağlam, 2013).

Ahlâk eğitimi sürecinde öğretmen öğrencilerin yaptığı uygun olmayan davranışları gözden kaçırmamalı ve düzeltmek için çaba sarf etmelidir. Bunların yanı sıra öğretmen yeri geldiği zaman derslerde, ahlâk eğitimi vermek amacıyla fıkra, masal, öyküler veya gerçek hayattan kesitler anlatarak, öğrencilerin konuyla ilgili çıkarım yapmalarının yollarını açmalıdır (Gündüz, 2010: 157-177).

Değerler eğitiminin metotlarından birisi olan karakter eğitimi uygulaması yapan öğretmenlerin eğitiminin başarısında, öğretmenlerin karakter eğitimi görevini nasıl algıladıklarını bilmek gereklidir. Bu bilgi ile öğretmenlerin karakter eğitimiyle ilgili bilgi ve becerilerinin artırılmasında ve daha da önemlisi bu yöndeki motivasyonlarının, azim ve kararlılıklarının ortaya çıkarılmasına yönelik bir öğretmen eğitim kılavuzu oluşturulabilir (Milson, Ekşi, 2003).

Öğrencide var olan potansiyel üzerine, yeni değerleri kazandırmayı sağlamak bunun yanı sıra olumsuz davranışları varsa onları yapıcı bir şekilde düzeltmek öğretmenin temel sorumlulukları arasında olmalıdır. Bu süreçte oluşturmacı yaklaşımın kullanılması kazanımların daha verimli bir şekilde aktarılmasını sağlayacaktır (Gökdere ve Çepni, 2003: 93-107).

2.10.6. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Öğretmenler değer eğitimini etkili ve verimli bir şekilde uygulayabilmeleri için çeşitli yöntemler konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Ayrıca çeşitli öğretim yöntemlerinin olumlu ve sınırlı yönlerini kullanım prensiplerini iyi bilmeli yöntem seçimini

etkileyen faktörleri de dikkate alarak değer öğretiminde kullanacakları yöntemleri yerinde ve zamanında seçip iyi uygulamalıdır. Bu uygulamalarda seçilen yöntemler öğrencilerin etkin öğrenme yaşantılarına aktarılabilir yönde olmalıdır (Altıntaş, 2018:133).

Uzmanlar tarafından dikkatlice tasarlanması gereken eğitim yaklaşımları, felsefe ve özgür toplumun doğasını birleştirecek programlar arayıcılığıyla eğitim hayatının başlarından itibaren doğru düşünme becerilerini kazanmayı amaç edinmelidir. Bu sayede öğrencilere mantıksal analiz yeteneğinin temel ilkeleri başarılı bir biçimde aktarılabilir (Akınoğlu, 2003:7-26).

Değerlerin nasıl yapılması gerektiği sorusu kapsamında yapılan birçok çalışmanın sonucunda farklı birtakım yaklaşımlar ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırmaların başlarında geleneksel yolların ağır bastığını görmekteyiz. Ancak son yıllarda değer eğitiminde yeni yöntem ve tekniklere başvurulmaktadır (Özmen, vd.,2012: 297-311).

Değerler eğitiminde farklı yaklaşım ve yöntemleri bir arada kullanma gerekliliği, çocuğun hayatını değerlerle çepeçevre kuşatma anlayışına dayanan bütüncül yaklaşımların kullanılması, daha doğru sonuçlar verecektir (Meydan, 2014:93).

Tarihsel süreç içerisinde değerlerin eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde, dünden bugüne bu alanda çok farklı yaklaşımların uygulandığı görülmektedir. Bu uygulamaların bazıları değerlerin doğrudan öğretimine, bazıları ise akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir. Bu yaklaşımlardan bir kısmı müfredat programlarının içinde etkinlik olarak yer alırken, bir kısmı da açık ya da örtük olarak kullanılmaktadır (Doğanay, 2009:253).

2.10.6.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi

Bu yaklaşım değerler eğitiminde karşımıza çıkan en geleneksel yöntemdir. Bu yaklaşım kapsamında belirlenen değerlerin öğrencilere aktarılması için o değerlerle ilgili kitaplar okunabilir ya da sınıf içi tartışmalarla verilmek istenen değere vurgu yaparak öğrencilerin değerleri kazanması sağlanır (Edgington, 2002).

Değerlerin doğrudan öğretiminin temel prensibi, yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretme, onların davranışlarına yön verme, iyi davranışlar kazandırma ve onlara yardım etme inancıdır (Halsteadand Taylor, 2000).

Toplumda ortak normlar olarak kabul gören, iyi kötü olgular, tartışmaya yer vermeden uyulması gereken kurallar olarak anlatılır, öğrencinin bu kuralları anlamaları

beklenir. Öğrencin önceden tespit edilen değer; doğruluk ya da yanlışlığını sorgulaması, farklı şekillerle nedenler ve sonuçlar üzerine düşünülmesi yerine değer anlamını ve değer ile ilgili örnekleri bilip takdir etmesi istenir. Bu hedefe ulaşmak için model olma, olumlu veya olumsuz pekiştirme, eleştirme, azarlama, alternatif durumlara yöneltme, eksik veya taraflı bilgi vererek öğrencileri belli cevap ve değerlere yöneltme, oyunlar, taklit, rol yapma, canlandırma, buluş yoluyla öğretme ve öğüt verme gibi metotlar kullanılabilir. İşlenen hataları düzelterek doğrusunu göstermek bu yöntemde sık kullanılan metotlardandır (Meydan, 2014: 93).

Bu yaklaşımın uygulanış sürecinin ilk basamağında kazandırılacak değer belirlenir ve zamanlanmış ve programlanmış etkinlik ve uygulamalar aracılığıyla değer kazandırılma amaçlanır (Doğanay, 2009: 237).

2.10.6.2. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Temelde sık sık kullanılan farazi veya gerçek hikâyeler ahlaki gelişimin hedefiyle küçük gruplar halinde tartışılmasını hedefleyen bir tekniktir. Bu tartışmalar ve sunulan alternatif bakış açılarının bireylerde daha yüksek, daha gelişmiş ahlaki düşüncelere yol açacağı varsayılmaktadır (Huitt, 2004).

Bu yaklaşımın esası Kohlberg' in çalışmalarına dayanır. Bu yaklaşım tüm eğitim seviyeleri için uygundur ve üç evresi vardır. Bunlar:

1. Gelenek Öncesi Evre
2. Geleneksel Evre
3. Gelenek Sonrası Evre

Bu üç evre de kendi içerisinde alt dönemleri içermektedir. Kohlberg'e göre bireyin ahlaki ikilem yaşadığı esnada kullandığı çözüm yollarının büyük önemi vardır.(Özmen, Gürgil, 2012: 297-311)

Ahlaki muhakeme yaklaşımında içerisinde suçluluk, cezalandırma, adalet, otoriteye itaat, mülkiyet gibi farklı konuları içeren ikilemlere yer verilir. Kurgu biçiminde ya da yaşanmış olaylardan oluşan ikilemler sözel ya da görsel biçimlerden materyal olarak yararlanılabilir. (Meydan, 2014: 93)

2.10.6.3. Değer Analizi

Sosyal bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilmiş olan değer analizi yaklaşımının temel amacı, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine destek olmaktır. Bir başka ifadeyle, değer ihtiva eden soru ya da sorunları, imkanlar dahilinde duygu

katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karar verme sürecidir. Bu esnada üst düzey bilişsel süreçlere sıklıkla başvurulur (Doğanay, 2009: 242).

Bu yaklaşımda daha çok sosyal problemlerle ilgili olarak literatür taraması veya alan araştırmaları bireysel veya grup çalışması şeklinde yapılarak seminer yöntemiyle sınıfta paylaşılır, katılımcılar arasında tartışılır. Temiz çevre bilinci, israf probleminin aşılması, trafik kurallarına uyulması, okula geç kalma sorununun aşılması, sokak hayvanları ile ilgili çözümler üretilmesi gibi birçok problem değer analizi yaklaşımıyla daha iyi kavratılabilir. Değer analizi yaklaşımı uygulanırken öğretmen öğrencilere problemin tanımını yapar veya öğrencilerin kendileri bir problem ortaya koyar. Bundan sonra sırayla sorunu açıklama, soruna ilişkin bilgi ve kanıtlar toplama ve kanıtların doğruluğunu değerlendirme, muhtemel çözüm yollarını belirleme ve değerlendirme, farklı çözüm yolları arasından seçim yapma ve seçim doğrultusunda harekete geçme aşamaları izlenir. Sunum ve sınıf içi tartışmalar da öğretmen sorular sorarak öğrencilerin ufkunu açar (Meydan, 2014: 93).

2.10.6.4. Değer Açıklaması

Değer eğitiminde kullanılan bu yaklaşımın temelinde, gençlerin geçmişte içselleştirdikleri değer ve normlar konusundaki farkındalıklarının artırılmaları, tutarlılıklar ve tutarsızlıkların farkına varmaları vardır. Sonra bu tutarlılık ve tutarsızlıklar üzerinde ayrıntılı olarak tartışılarak, gençlerin kendi kişisel benliklerini bulmalarına imkan sağlayacak düşünce, duygu ve karar birliği yaratılması sağlanmalıdır (Ziebertz, 2007).

Karşılaştığımız problemleri eleştirel düşünebilmek için zıt fikirlerin güçlü ve zayıf yönlerine odaklanmalıyız. Başka insanları anlamak için sağlıklı empati kurabilmeliyiz. Bu yetenek diğerlerinin görüş ve anlayışlarını doğru olarak yeniden yapılandırabilme ve bizden başka öncelikleri, varsayımları ve fikirleri anlayıp yargılayabilme özelliğimiz ile orantılıdır. Dünyamızda farklı birçok görüşe sahip topluluk ve ulus vardır. Mantıklı düşünebilen bireyler olarak var olmak için bu toplulukların sahip olduğu görüşleri doğru idrak etmeliyiz. Kendi bilgilerinin sınırını bilen insan eleştirel düşünen insandır. Bu insanlar yanlı düşünmeye, önyargıya karşıdırlar ve bilmediklerinin ve bildiklerinin farkındadırlar. Aynı zamanda kullandıkları zihinsel standartlarla uyumlu olma ve kendi düşünce ve eylemlerindeki çelişkileri dürüstçe kabul edebilirler (Akınoğlu, 2003: 7-26).

Değer açıklama yaklaşımı, temelde bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını amaç edinir. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder ve yaşam becerileri kullanma ve geliştirme eğitimi olarak da bilinir (Özmen, vd. 2012: 297-311)

2.10.6.5 Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi yaklaşımı, yaygın olarak öğrencilerde temel ahlaki değerleri anlama, bu değerlere bağlılık ve bunlara göre hareket etme eğilimini geliştirme süreci olarak bilinmektedir. Bu yaklaşıma göre bireylerin iyi taraflarını, (değerleri) ortaya çıkarma etkinliklerinin yanı sıra kötü yönlerini tanımlarını temel alır. Bu sürecin gizli müfredat yoluyla değil, açıkça öğretilmesi gerektiğini savunurlar (Milson, Ekşi, 2003).

Değerler ve karakter eğitimi çok boyutlu bir eğitim modelidir. Öğrencinin düşüncesine ve duygularına hitap etmeden, doğru alışkanlık kazandırmadan, eğitim esnasında sosyal faktörleri göz önünde bulundurmaktan, okul kültürü oluşturmaktan etkili bir karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi güçtür. Bu sebeple değerler eğitimi değerler arasında tercih yapabilme yeteneğine indirgeyen değer açıklama, ahlaki ikilemleri çözümlenmeye esas edinen ahlaki muhakeme veya ahlaki problemleri somut bilimsel meseleler gibi ele alan analiz yöntemlerinden olan değer aktarma yaklaşımlarının hiç biri, tek başına istenen sonuca ulaştıramaz (Meydan, 2014: 93).

Japonya da kullanılan bir karakter eğitimi modeli olan Kokoro Eğitimi'nde eğitimin temel hedefi ruhi/spiritüel eğitimidir. Japonların eğitim konusundaki temel düşünce biçimi bilgi ve becerilerden ziyade karakterin tamamlanmasıdır. Japonlara göre, temel eğitimin en önemli amacı çocukların gönlünü zenginleştirmektir. Bilgi ve beceriler vermek ise ikincil amaçlardandır. Eğitim Bakanlığı'na göre belirlenen dört hedeften ilkinde, çocukların gönlünün ruhi bakımdan daha çok zenginleştirmesi amaçlanmaktadır. Bu durum, başka ülkelerdeki eğitim uzmanlarınca şaşırtıcı bulunmaktadır. Çünkü onlar, karakter eğitiminin eğitimin başlıca fonksiyonu olduğunu düşünmezler (Cihan, 2006: 33).

Karakter eğitiminin ilk bakışta seküler bir amacının olduğu düşünülse de dini referansların da temel alınarak değerlerin çocuklara aktarıldığını görmekteyiz. Bu yaklaşım öğrencilerin, insanları seven, yardımsever, kendisine ve çevresine saygı gösteren iyi birer vatandaş olmalarına destek olmayı amaç edinmiştir (Turan, 2014: 75-92).

2.11. Ülkemizde Değerler Eğitimi

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarına bakıldığında iyi vatandaş yetiştirmenin temel amaç olarak belirlendiğini görmekteyiz. Aynı şekilde genel amaçlar incelendiğinde, Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerinin yeni nesillere aşılmasının Türk eğitim sisteminin en temel amaç ve görevlerinden birisi olduğunu görmekteyiz (Acun, vd., 2013: 191).

Sosyal bilgiler programı ilköğretim 4 - 8. sınıf düzeyinde aşağıdaki becerileri kazandırmayı amaç edinmiştir. Bu beceriler şunlardır:

- Basılı ve Görsel Kaynakları (gazete, televizyon v.b.) Kullanma ve Değerlendirme Becerisi

- Eleştirel Düşünme Becerisi
- Yaratıcı Düşünme Becerisi
- İletişim Becerisi
- Araştırma Becerisi
- Problem Çözme Becerisi
- Karar Verme Becerisi
- Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
- Girişimcilik Becerisi
- Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
- Gözlem Becerisi
- Mekânı Algılama Becerisi
- Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
- Sosyal Katılım Becerisi (<http://e-mufredat.meb.gov.tr/>)

Bu beceriler “Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi, Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi, Eleştirel Düşünme Becerisi” başta olmak üzere Sosyal bilgiler ve diğer derslerde öğrencinin kazanması gereken önemli becerilerdir.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere doğrudan verilmesi istenilen değerler şunlardır:

- Aile birliğine önem verme,
- Adil olma,
- Bağımsızlık
- Bilimsellik,
- Barış,
- Dayanışma, dürüstlük,
- Estetik,

- Farklılıklara saygı
- Hoşgörü,
- Misafirperverlik,
- Sağlıklı olmaya önem verme,
- Saygı,
- Sevgi,
- Sorumluluk,
- Temizlik,
- Vatanseverlik,
- Yardımseverlik değerleri “Doğrudan Verilecek Değerler” olarak belirlenmiştir. (<http://e-mufredat.meb.gov.tr/>)

Toplumların belirledikleri amaçlara ulaşmak için öncelikle eğitim sistemlerine şekil vermesi, bunun için de amaç edindikleri yeteneklere sahip bireyleri yetiştirmek için uygun içerikler hazırlamaları gereklidir. Öğrencilere kazandırılacak özelliklerin neler olması gerektiği diğer bir ifadeyle, ne çeşit insan yetiştirileceği hususunda belli bir eğitim felsefesine sahip olmak, hedeflere ulaşmada, sistemli bir gelişim sağlanmasına yardımcı olacaktır. Eğitim basamaklarından ilköğretim dönemi, bireylere doğru davranışlar kazandırılması hedefine yönelik ayrı bir öneme sahiptir (Evin ve Kafadar, 2004: 293-304).

Eğitimin tarihi sürecine dair yapılan değerlerle ilgili yapılan çalışmalar bakıldığında değerlerin, “öğretmenlerin; öğretimi planlama, düzenleme, uygulama, öğrencilerin öğrenmelerini sağlama ve sürdürme, sınıf içi disiplini sağlama, kendini geliştirme vb. mesleki sorumluluklarını yerine getirirken düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına rehberlik eden ölçütler ” yönünden incelenmediği, başka bir ifadeyle mesleki açıdan öğretmenliğin mesleğinin yüzeysel bir biçimde incelendiği, bu nedenle öğretmenlerin sahip olmaları gereken mesleki değerler açısından bütünsel bir bakış açısıyla değerlendirilmediği görülmüştür (Tunca ve Sağlam, 2013).

Türk Milli Eğitiminin Temel Kanununun Türk Milli Eğitiminin genel amaçları bölümünde, “... Türk Milletinin bütün fertlerini, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek” biçiminde belirtilmiştir. Ayrıca İlköğretim Kurumlar Yönetmeliği'nin 5. maddesinde Türk Milli Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda ilköğretim kurumlarının amaçlarından biri “Öğrencilerin, milli

ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını sağlamaktır” olarak belirtilmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr>).

Geçmişte uygulanmış eğitim programlarında dolaylı yollarla verilen değerler, duyulan ihtiyaçtan ötürü öğrencilere doğrudan verilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu doğrultuda ülkemizde de önemli çalışmalar yapılmış, ilköğretim programlarında bazı değerlerin öğrencilere ünite kazanımlarıyla birlikte doğrudan verilmesi amaçlanmıştır.(Yiğittir ve Öcal,2011: 117-124)

Milli eğitimin genel amaçlarına bakıldığında, “milli, manevi ve insani değerler, “yasa”, “insan hakları” “sorumluluk”, “davranış”, “başkalarının kişilik özelliklerine ve haklarına saygı”, “toplumsal sorumluluk”, “özgür ve demokratik toplum”, “bilgi ve beceri”, “özgür ve bilimsel düşünme”, “yetenek ve kabiliyetlerini geliştirme” vb. bireylerin ve toplumun refahı ve mutluluğu artırdığı düşünülen kavramlar ön planda tutulmuştur. Bu kavramlar doğrudan ya da dolaylı yollarla değerlere iliştilmiştir. Bu kavramların kazandırılmasında ders kitapları da büyük önem taşırlar (Çelikkaya, 2013: 1717).

Ülkemizde özellikle birinci kademe programında milli değerlere ağırlıklı bir şekilde yer verilmiştir. İkinci kademe ise milli değerlerimizin geçme oranı fazla olmamakla beraber, evrensel değerler kategorilerinin sıklığının arttığı görülmektedir. Sonuç olarak, değer eğitiminde kademeler arası, ulusallıktan evrenselliğe bir eğilim olduğu yargısına varabiliriz (Evin ve Kafadar, 2004: 293-304)

2.12. Dünyadan Değerler Eğitime Yönelik Örnekler

Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletlerin temel insani değerlerini kendisine temel referans olarak kabul etmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu Eğitim ve Öğretim Çalışma Gurubu tarafından anahtar değerler seti hazırlanmıştır. Bu sete göre Avrupa Birliğinin temel aldığı değerler:

İnsan hakları/İnsanın değeri, saygınlık

- Yasaya uygunluk
- Sonsuza kadar şiddetin reddi ve barış
- Diğerlerine saygı
- Avrupa da ve halktan halka tüm dünyada dayanışma ruhu
- Adil gelişim
- Fırsat eşitliği
- Rasyonel düşünce prensipleri(delil ispat etiği)
- Ekolojik sistemin korunması
- Kişisel sorumluk

- olarak kabul edilmiştir (Topsakal, 2004:125).

Avusturalya da değerler eğitimi çalışmalarıyla öğrenciler yaptıkları işlere dair sahiplik duygusunu geliştirmektedirler. Ayrıca öğrencilerde kendine güven, liderlik, takım becerileri, beceriklilik gibi bilişsel ve duyuşsal becerileri gelişir. Yapılan değer eksenli projelerle hem öğretmenler hem de öğrenciler için yapıcı ve teşvik edici bir eğitim ortamı oluşturulmuştur (Tomy, 2010).

Sosyal kontrolü ve ekonomik ideolojileri teşvik etmek için okul müfredatı mevcut olan en güçlü araçlardan biridir. Hegemonik sistem içinde ayrıcalıklı değere hizmet eden rasyonalizm ve yetkinlik hareketleri gibi söylemler nedeniyle Avustralya'daki eğitimcilerin görevlerini yerine getirmeleri hemen hemen imkânsız bir hale geldi. Bu yüzden Avustralyalı öğretmenler sınıfta değerlerin öğretilmesi söz konusu olduğunda ahlaki bir vakum modeline yöneliyorlar. Bu etkili bir biçimde tartışma, rol yapma, simülasyon oyunları, değer açıklama çalışmaları ve faaliyetleri, çatışma çözümü faaliyetleri, ahlaki ikilemler, kooperatif öğrenme stratejileri uygulanmaya başlanmıştır (Ling ve diğerleri 2005).

İrlanda eğitim sisteminde özellikle ilkökul seviyesinde 'değerler' hem açık hem de örtük bir şekilde okullarının müfredatının önemli bir unsurudur. Bu, Roma Katolik ve Protestan kiliselerinin etkisinden kaynaklanmaktadır. İrlanda da birinci ve ikinci seviyedeki okullarda ağırlıklı olarak mezhep eksenli dini eğitimin değer aktarımında kullanıldığını görmekteyiz. İrlanda'nın büyük çoğunluğundaki birinci ve ikinci seviyedeki okullardaki öğrenciler resmi dini eğitim alırlar. İrlanda okullarında hakim genel görüşe göre, dini eğitimden yoksun eğitim anlayışı eksik bir eğitim anlamına gelmektedir. Sonuç olarak İrlanda eğitim anlayışı hakim dini ve mezhepten derin bir biçimde etkilenmiştir (Killeavy, 2005).

Genel olarak Japon halkı eğitime çok önem verirler. Eğitime gösterilen bu yüksek ilgi ve itibarın, eğitimin amaçları ve toplumun beklentileriyle alakalı olduğu öne sürülebilir. Diğer ülkelerin bir çoğunda, eğitimin en temel amacı lüzumlu bilgi ve becerilerin kazanılması iken Japonya'da manevi/tinsel görünüme daha çok önem verilir. Eğitime yapılan yüksek yatırım, sadece, halkın eğitime olan itibarı, ilgisi ve ondan zevk alması sebebiyle değil, aynı zamanda eğitimde manevi bir değer bulduğu, yani karakter tamamlaması içindir. Japon toplumu, eğitim yatırımadaki herhangi bir kesintinin, toplumun manevi temelini altını kazacağını hissetmektedir. Bu nedenle Japon toplumu manevi eğitimin iyi bir toplum yaratmanın temel anahtarı olacağına inanırlar (Cihan, 2006: 25).

İsrail'de değer eğitimi ağırlıklı olarak din ve millet eksenindedir. Yapılan araştırmalar İsrail toplumunun evrensel değerlerin bazılarını benimsemekle beraber dini ve milli değerlere çok daha fazla önem verdiklerini göstermiştir (Zuzovsky, 'et all'2005).

Amerika'da, Avrupa'nın aksine dinin toplumdaki etkisinin yanı sıra değerler eğitiminin de önemli bir yeri vardır. Örneğin, tipik bir Amerikan dini olan Mormonlukta din ve değerler toplumun temelini oluşturur. Mormonların hayatlarında beden eğitimi, kılık kıyafet düzeni, ayırt edici vasıflardan sayılır. Bunun yanı sıra vücuda zararlı olacak her şeyden uzaklaşmak, örneğin, kesinlikle alkol, çay ve kahve içmemek gibi pratik uygulamalar mevcuttur. Mormonlarda dürüstlük, ahlâk ve maneviyat gibi değerler yaşamlarının temel ilkeleridir ve bu ilkeleri çok ciddiye alarak günlük hayatlarına aktarmayı kendileri için temel bir hedef haline getirmişlerdir (Aktay, 2003: 27).

Sanayi devrimi sonrası batılı toplumların yapısında hızlı bir değişim yaşanmış, bu yüzden birçok kurum bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bu etkileri ortadan kaldırmak için büyük çabalar sarf edilmiştir. Bu çabalardan birisi de okullarda uygulanan karakter eğitimi uygulamalarıdır. Geçtiğimiz yüz yılda karakter eğitimi, ABD'de ahlaki değerler, ahlak ve vatandaşlık eğitimi gibi konularda, okullar başta olmak üzere uygulanan programlar kapsamında, kuşatıcı bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlam da karakter eğitimi konusunda farklı görüşler olmasına rağmen görünen o ki toplum ve aile ile ilgili sorunlar, laik bir ülke olan ABD'de karakter eğitimine daha fazla yer verilmesi, bireysel taleplerin ötesinde toplumsal bir zorunluluk oluşturmuştur (Turan, 2014: 75-92).

2.13.İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan benzer çalışmalara yer verilmiştir.

2.13.1.Yurt içinde Yapılan Çalışmalar

Bahçe (2010) çalışmasında; öğretmenlerin Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılması düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. 13 sorudan oluşan araştırma için hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu 2009-2010 eğitim öğretim yılında Sarıkaya ilçe merkezinde birinci kademe öğretmenlere uygulanmıştır. Toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmış olup, öğretmenlerin değer kazandırmak için grup öğretim tekniğini tercih ettikleri, Hayat Bilgisi dersi programında yer alan doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için birden fazla yöntem ve teknik kullandıkları ancak drama yöntemini daha etkili buldukları için daha fazla tercih ettikleri görülmüştür. Toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin kazandırılmasında çevrenin, okul ve aileden daha fazla etkili olduğu tespitinde bulunmuştur.

Ateş (2013), “Öğretmenlikte meslek ahlâkı ve mesleki değerler” konulu araştırmasında; değerler eğitiminin önemi, gerekliliği, değerler eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği, öncelikli değerler neler olduğu, değer çatışmalarının çözüm yollarını ve öğretmenlerin değer edinimindeki konumu gibi konulara cevaplar aranmıştır. Bu doğrultuda 16 öğretmenin yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri cevaplar analiz edilmiştir. Buna göre, değerler eğitiminin önemli bir ihtiyaç olduğu, okulun tek başına yeterli olamayacağı için sokak, aile, medya gibi tüm kurumların desteğinin gerekliliği, değerler eğitiminin uygulamaya geçemediği için teoride kaldığı, akademik başarıya odaklandıkları için veliler nezdinde önemsiz görüldüğü sonuçlarına varılmıştır.

Baysal (2013) “Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi” konulu araştırmasında; genel tarama modelini kullanmış, araştırmayı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Konya ilinde görev yapan 94 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşan çalışma gurubuyla gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda; öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde en fazla “dürüstlük” değerini kazandırmaya çalıştıklarını, en çok kullandıkları tekniğin ise “ahlaki ikilem” tekniği olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin büyük bir kısmının değerler eğitimi uygulamalarında gerekli olan materyalin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tedarik edilmesi gerektiğini, değerler eğitimi uygulamalarına ailelerin katılımının değerlerin özümsemesinde büyük katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Son olarak öğretmenlerin yaş, cinsiyet, mezuniyet alanı, mezuniyet derecesi gibi değişkenlerinin değer eğitimi uygulamaları açısından anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

Er (2013) çalışmasında; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygıları arasındaki ilişki araştırılmış olup çalışmaya Ankara ve Aksaray Devlet Üniversitesinde eğitim gören 300 sosyal bilgiler öğretmen adayı dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak Portre Değerler Ölçeği” ve “Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer sistemlerine ilişkin algıları ile cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, mezun oldukları okul ve gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi ve yaşadığı yerin niteliğine göre ise anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının benlik saygılarına ilişkin algıları ile yaşları arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Taymur (2015) çalışmasında; ilkokul öğretmenlerinin değerler eğitimi çalışmalarına ve uygulamalarına dair düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma deseni ile yapılan çalışmaya Batman il merkezinde çalışan 12 öğretmen katılmıştır. Elde edilen verilerin tahlil edilmesinde betimsel analiz yönteminden yararlanılan çalışmanın sonuçlarına

göre; öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında genellikle telkin, değer açıklama, rol model olma, drama, gezi, film gibi yöntem ve teknikleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 12 öğretmen değerler eğitiminde kullanılan materyallerin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkilerine dair sonuçlarına bakıldığında, değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerinde olumlu etki yarattığını, davranış haline getirilebildiği sonucuna varılmıştır.

Balık (2016), Hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması konulu çalışmasında; ders kitapları ve masal kitapları incelenerek, değerler eğitiminde bu kitaplardan yararlanılıp yararlanılamayacağı üzerinde fikir geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırma doğrultusunda incelenen ders kitaplarının hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerleri kapsadığı fakat bu değerlerin dışındaki değerleri barındırmadığı, Yüz Temel Eser' deki yerel masalarda ise hayat bilgisi öğretim programında yer alan değerlerin tamamının etkili bir şekilde işlenmediği, bazı değerlerin sıklıkla yer aldığı, bazı değerlerin ise bir-iki örnekle sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kınacı (2018) çalışmasında; Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi, Alparslan Üniversitesi ve İnönü Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü 4. sınıf öğrencileri katılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırmada elde edilen bulgular içerik analizi yöntemiyle tahlil edilmiştir. Araştırmada elde edilen temel bulgular şu şekildedir: Katılımcılar değerler eğitimi sürecinin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu sadece okulda verilen bir süreç olmadığını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinin milli, kültürel, evrensel değerlere sahip çıkmanın yanı sıra iyi bir vatandaş olmak için gerekli değerlere sahip olmak açısından önemli bir ders olduğunu ifade etmişlerdir. Son olarak sosyal bilgiler dersinin müfredatında yapılan değişiklikler sayesinde öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine dair bilgi ve algılarının arttığı sonucuna varılmıştır.

Çağlayan (2018)'in Değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik veli ve öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi konulu araştırmasında 2017-2018 Eğitim-öğretim yılında Bingöl il merkezinde görev yapan 275 sınıf öğretmeni ve ilkokul 3. sınıfta öğrencisi olan 483 veli ile yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemiyle değişkenler göz önünde bulundurularak analiz edilmiş ve elde edilen bulgulara göre; değerler eğitiminin yeni nesillerin geleceği açısından gerekli olduğu ve değerler eğitimine okullarda yer verilmesinin önemli bir gelişme olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerin değerlerinin gelişiminde katkısının önemli olduğu, değerler eğitiminin toplumsal sorunlar

üzerinde olumlu etkisi bulunduğu ve değerler eğitiminin en önemli parçalarından birisinin aile olduğu ifade edilerek, okullarda verilen değerlerin sosyal etkinlikler yoluyla verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bartan (2018), Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamalarının incelenmesi adlı çalışmada nitel araştırma yöntemini kullanmış, Kütahya ilinde görev yapan 10 Okul Öncesi Eğitimi öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme formuyla mülakatlar yapmıştır. Toplanan verilerin içerik analizinin yapılmasıyla elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin çoğu temel değer algılarının başında saygı, sevgi ve manevi değerlerin geldiğini ve değerler eğitiminin birey ve toplumun gelişimi açısından çok önemli olduğunu ifade etmişler, değerler eğitime erken yaşlarda başlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra okul öncesi eğitim programında değerlere belirgin bir şekilde yer verilmediği ve öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan yöntemler hakkında bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Baltacı (2018) çalışmasında; Ortaokul yöneticilerinin değerler eğitime ilişkin görüşlerini incelemiştir. Nitel araştırma metodu kullanılan bu çalışmaya İstanbul ili Güngören ilçesinde görev yapan 15 yönetici dâhil edilmiştir. Katılımcılarla 8 sorudan oluşan görüşme formu kapsamında yapılan mülakatlar sonucunda yöneticiler; değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin öğrencilere değerlerin kazandırılmasında başarılı oldukları, saygı kavramının değerler eğitiminde öncelikli bir değer olduğunu, değerler eğitimi dersinin ayrı bir ders olarak programa dâhil edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca tüm branşlarda değerler eğitime aynı derecede önem verilmemesi ve ailelerin değerler eğitimi uygulamalarına adapte olamamalarının, değerler eğitiminde ortaya çıkan sorunların temel nedenleri arasında olduğunu ifade etmişlerdir.

2.13.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Thompson' un (2002) yaptığı çalışma, karakter eğitiminin öğrencilerin davranışlarını nasıl etkilediğini belirlemeye yöneliktir. Araştırma kapsamında karakter eğitimi programının öğrenci davranışlarına etkisi öğretmen ve ebeveynlerin öğrenci davranışları üzerindeki etkilerini belirlemek üzere görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda karakter eğitiminin ilköğretimin ilk basamağından itibaren verilmesi, öğretim programlarının temel bir parçası olması ve karakter eğitiminin akademik konularla sınırlı kalmaması gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Chandler (2005), sosyal yeterlilik ve anti sosyal davranış ölçeği kullandığı çalışmada 5. sınıf öğrencilerinin sosyalleşmesi öncesinde ilkokul karakter eğitiminin etkisini bulmayı hedeflemiştir. 18 hafta boyunca 116 beşinci sınıf öğrencisiyle yapılan çalışmada üç adet hipotez öne sürmüştür. Bunlar:

1) Sosyal yeterlilik eğitimi öncesinde olan beşinci sınıf öğrencilerinde karakter eğitimine katılan öğrencilerde önemli farklılıklar mevcuttur.

2) Karakter eğitiminde cinsiyet ve öğrenci ilişkileri istatistiksel anlamda büyük yer tutar.

3) Karakter eğitimiyle öğrencilerin yetenekleri ve etnik kimlikleri arasında manidar boyutta ilişki vardır.

Bu hipotezler doğrultusunda ve elde edilen veriler ışığında birinci ve ikinci hipotez kabul edilirken üçüncü hipotez kabul edilmemiştir.

Oladipo (2009) çalışmasında, çocuğun ahlaki eğitimi ve sorumluluğunu yerine getirme konusuna verilen önemi vurgulamış, "Çocuğa ahlak eğitimi veren kim? ahlak eğitimi kolektif olarak mı veriliyor? yoksa bir kurumun sorumluluğunda mıdır? sorularına cevap arayarak çocuğun ahlak eğitimine etkisi olan etken ve paydaşları sorgulamıştır. Çocukların ahlaki eğitimi vermek için bu kurumların nasıl etkileşimde bulunmaları gerektiğine dair öneriler sunulmuştur. Bu kapsamda; çocuğun ahlaki eğitimi, sadece bir kurumun sorumluluğunda olmayıp aksine, farklı sosyal kurumlar, çocuğa anlamlı bir ahlaki eğitim vermek için işbirliği yapmalı ve etkili bir şekilde etkileşime girmelidir sonucuna ulaşılmıştır.

Schaefer (2012), İlkokullarda karakter eğitimi metotlarının belirlenmesi adlı çalışmasında Karakter eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bu doğrultuda 23 ilkokul öğretmeni çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı uygulanan karakter eğitimi programlarının yetersiz olduğunu ifade ederek, öğrenci merkezli yaklaşımın karakter eğitiminde etkili olduğunu, tarihi ve edebi öykülerin, katılımcıların doğru davranış biçimleri hakkında gerçekleştirdikleri tartışmaların ve gerçek yaşam deneyimlerinin karakter eğitiminde etkili sonuçlar verdiğini ifade etmişlerdir.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümünde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi bölümlerine yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada içeriğe yönelik araştırma yöntemlerinde birisi olan nitel araştırma yönteminin durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalar da, üzerinde araştırma yapılan konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun derinliğine yönelik bir araştırma tarzıyla konuya daha geniş bir perspektifle bakılır.

Nitel araştırmalar bireylerin olaylar hakkındaki öznel görüşlerini ortaya çıkarması içe dönük gerçek fikirlerini gün yüzüne çıkarılması gibi işlevleriyle nicel araştırmalardan farklıdır. Nitel araştırmalar sayesinde insan ürünü olan toplumun en derin sırları keşfedilip tanınma fırsatı bulunabilir (Storey, 2007).

Nitel veri analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntem ve teknikleri ile elde edilen verilerin derlenip, kategorize edildikten sonra temaların oluşturulduğu son olarak tüm bu sürecin rapora aktarıldığı bir süreçtir. Bu araştırmalardaki temel amaç, sosyal gerçekliğin içerisinde gizil bir biçimde bekleyen bilgi ve olguları ortaya çıkarmaktır. Bu süreçte araştırmacı tüme varımcı bir yaklaşımla elde edilen verileri birleştirmektedir (Özdemir, 2010:323).

Kuram oluşturmayı temel alan nitel araştırmalar sosyal olguları var oldukları ortamda araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yöntemdir. İnsanların hayat tarzları, tecrübeleri davranışları, hisleri, bunların yanı sıra sosyal hareketler, kültürel olaylar nitel araştırmaların konusu olabilir. Son yıllarda özellikle sosyal bilimlerde nitel araştırma örneklerine sıkça rastlanmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2010: 80).

Nitel veri analizi yoluyla verilerini analiz etmek isteyen bir araştırmacı araştırma yaptığı sahadan elde ettiği verilerden yola çıkarak bu veriler içerisindeki saklı duran hayati bilgiyi keşfetmeye gün yüzüne çıkarmaya çaba gösterir. Bu yönüyle nitel veri analizi yönteminde, denencelerin sınındığı nicel verilerin analizinden çok farklı bir yöntem dahilinde hareket edildiği söylenilebilir (Özdemir,2010:326)

3.2 Çalışma Gurubu

Araştırmada çalışma gurubunu 2017-2018 öğretim yılında Çorum il merkezindeki ortaokullarda görev yapan branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya toplam 60 ortaokul öğretmeni katılmıştır.

Amaçlı örneklem yöntemlerinden birisi olan ölçüt örneklem yönteminin uygulama prensibi gereği önceden belirlenen bir dizi ölçütü belirleyen tüm durumlar araştırmaya dahil edilir. Araştırma konusu doğrultusunda önceden belirlenen ya da araştırmacı tarafından belirlenen bütün ölçütler araştırmada kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2006).

Nitel araştırma sürecinin en önemli basamaklarından birisi de örneklem seçimidir. Nitel veri analizinde kullanılan örneklem seçimine amaçlı örneklem denir. Nicel verilerde kullanılan olasılık mantığının tersine amaçlı örneklem sürecinde araştırmacının amacı dahilinde, en derin bilgiye ulaştırıcı kişilere odaklanılır (Maxwell, 1996).

Bu doğrultuda çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Çorum ilinde sekiz ortaokulda görev yapmakta olan 32'si erkek 28'i kadın 60 öğretmenden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin 13' ü Türkçe, 12'si İngilizce, 9'u Sosyal Bilgiler, 9'u Matematik, 7'si Fen Bilgisi, 5' i Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 1'i Görsel Sanatlar, 1'i Meslek Dersleri, 1'i Teknoloji Tasarım, 1'i Bilişim Teknolojileri, 1'i Beden Eğitimi öğretmenidir. Araştırma kapsamında görüşleri alınan öğretmenlerin yaş, cinsiyet, öğretmenlik branşı, mesleki kıdemi gibi ayrıntılı bilgiler Tablo 1'de ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.

Tablo1: Katılımcıların Bilgileri

Katılımcılar	Ortaokul Adı	Cinsiyet	Branş	Kıdem
M1	Okul 1	Erkek	Sosyal Bilgiler	13
M2	Okul 1	Erkek	Matematik	5
M3	Okul 1	Erkek	Din Kültürü	6
M4	Okul 2	Erkek	Türkçe	8
M5	Okul 2	Bayan	Din Kültürü	14
M6	Okul 2	Bayan	Sosyal Bilgiler	20
M7	Okul 2	Bayan	Matematik	12
M8	Okul 2	Erkek	Türkçe	15

M9	Okul 2	Erkek	İngilizce	9
M10	Okul 2	Erkek	Fen Bilimleri	13
M11	Okul 3	Erkek	Türkçe	23
M12	Okul 3	Erkek	Sosyal Bilgiler	11
M13	Okul 3	Bayan	Matematik	6
M14	Okul 3	Bayan	İngilizce	5
M15	Okul 3	Erkek	Fen Bilimleri	4
M16	Okul 4	Erkek	Sosyal Bilgiler	12
M17	Okul 4	Erkek	Türkçe	12
M18	Okul 4	Bayan	Türkçe	6
M19	Okul 4	Bayan	Görsel Sanatlar	6
M20	Okul 5	Bayan	Fen Bilimleri	22
M21	Okul 5	Bayan	İngilizce	5
M22	Okul 5	Bayan	Meslek Dersleri	19
M23	Okul 5	Erkek	Sosyal Bilgiler	23
M24	Okul 5	Erkek	Din Kültürü	32
M25	Okul 5	Bayan	Türkçe	12
M26	Okul 5	Bayan	İngilizce	3
M27	Okul 5	Erkek	Din Kültürü	32
M28	Okul 5	Bayan	İngilizce	5
M29	Okul 6	Erkek	Fen Bilimleri	10
M30	Okul 6	Erkek	Türkçe	18
M31	Okul 6	Erkek	Sosyal Bilgiler	29
M32	Okul 6	Erkek	Matematik	15

M33	Okul 6	Erkek	Teknoloji Tasarım	18
M34	Okul 6	Bayan	Matematik	19
M35	Okul 6	Bayan	Türkçe	11
M36	Okul 6	Erkek	Matematik	21
M37	Okul 6	Bayan	Bilişim Teknolojileri	11
M38	Okul 6	Bayan	Fen Bilimleri	24
M39	Okul 6	Erkek	Fen Bilimleri	13
M40	Okul 7	Bayan	İngilizce	6
M41	Okul 7	Erkek	İngilizce	16
M42	Okul 7	Erkek	İngilizce	14
M43	Okul 7	Erkek	İngilizce	16
M44	Okul 7	Erkek	Sosyal Bilgiler	12
M45	Okul 7	Bayan	Beden eğitimi	6
M46	Okul 7	Erkek	Türkçe	17
M47	Okul 7	Bayan	İngilizce	6
M48	Okul 7	Bayan	Türkçe	17
M49	Okul 8	Erkek	Türkçe	13
M50	Okul 8	Bayan	Sosyal Bilgiler	18
M51	Okul 8	Erkek	Din Kültürü	11
M52	Okul 8	Bayan	Türkçe	20
M53	Okul 8	Bayan	Matematik	17
M54	Okul 8	Erkek	Matematik	12
M55	Okul 8	Erkek	Sosyal Bilgiler	5
M56	Okul 8	Erkek	Fen Bilimleri	11

M57	Okul 8	Bayan	Türkçe	17
M58	Okul 8	Bayan	İngilizce	14
M59	Okul 8	Bayan	Matematik	13
M60	Okul 8	Bayan	İngilizce	14

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmanın ilk aşamasında konu ile ilgili olarak literatür taraması yapılmıştır. Detaylı verilerin elde edilmesi için amaçlı örneklem seçimi ile oluşturulan çalışma grubuna yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, Çorum ilinde bulunan sekiz ortaokulda görev yapmakta olan 60 ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Yapılan görüşmelerde; kullanılan görüşme formunun oluşturulma sürecinde, alan yazınında yapılmış araştırmalar incelenmiş kullanılan ölçme araçları, görüşme soruları ayrıntılı şekilde analiz edilmiştir. Diğer araştırmaların veri toplama araçları gözden geçirildikten sonra yapılacak araştırmanın amacına uygun, alt problemleri ortaya çıkaracak ve öğretmenlerin cevaplayabilecekleri sorulara dikkat edilerek taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu aşamadan sonra ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin konuyla ilgili görüşleri dinlenmiş ve taslakta düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak uzman akademisyenler desteğiyle 11 sorudan oluşan görüşme formu tamamlanmıştır. Hazırlanan görüşme formundaki sorulara katılımcıların yazılı bir biçimde cevap vermeleri istenmiştir.

Görüşme soruları öğretmenlere verilmeden önce öğretmenlerin görev yaptıkları okullara gidilerek gerekli planlama yapılmış, öğretmenlere görüşme ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş ve araştırmanın neden ve nasıl yapılacağı, neyin amaçlandığı ve ilkeler açıklanmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenlere verilen görüşme formunda etik sözleşmeye yer verilmiştir.

3.4 Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler nitel araştırma yaklaşımı içinde yer alan betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniği, çeşitli veri toplama teknikleri ile ulaşılan verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Betimsel analiz tekniğinde temel

amaç, elde edilen bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde aktarılmasıdır (Özdemir, 2010).

Durum çalışmalarının temel prensibi, insanların yaşantılarında anlamalar çıkarma esasına dayanır. Bu doğrultuda uygulanan içerik analiziyle elde edilen verinin kavramsal hale gelmesi sağlanır. Temalar haline getirilen sonuçlar, betimsel anlatım yoluyla doğrudan alıntılara yer verilerek bulgular açıklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Miles ve Huberman (1984), nitel verilerin analizinde kullanılması gerekli olan unsurların başında, elde edilen verilerin görsel hale getirilme süreci yattığını ileri sürmektedir. Bu süreç dahilinde matrisler, tablolar gibi bilgiyi görselleştirici araçların kullanımı, karışık haldeki bilginin derli toplu halde görülmesini sağlaması açısından kıymetlidirler.

Bu kapsamda görüşmecilerin verdiği yazılı cevaplar, Nvivo 9 Paket programı kullanılarak üst ve alt temalara ayrılmıştır. Oluşturulan bu temalar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sadeleştirilmiş ve tablolar haline getirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, değerler eğitimi ve uygulamalarına ilişkin araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin katılımcıların görüşleri kapsamında belirlenen temalar, tablo haline getirilmiştir. Tablolar yorumlanırken öğretmenlerin verdiği cevaplardan öne çıkan örneklere yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.1. Değer ve değerler eğitimine dair algıları, bilgi, beceri ve yetkinliklerine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin değer ve değerler eğitimine dair algıları, bilgi, beceri ve yetkinliklerine ilişkin görüşleri; “değer kavramı”, “değerler eğitiminin gerekliliği”, “müfredat ve ders kitaplarında değerlerin dağılımı”, “değerler eğitiminde kullanılan tekniklere dair bilgi düzeyleri”, öğretmen olarak değerler eğitimi konusunda farkındalıkları hakkındaki öz değerlendirmeleri” kapsamında olmak üzere 5 farklı temada saptanmaya çalışılmış ve her bir tema ilgili başlık altında değerlendirilmiştir.

4.1.1.1 Değer kavramı açısından görüşleri

Öğretmenlerin birinci alt probleme ilişkin görüşleri, değer kavramı açısından değerlendirildiğinde bu kategorideki görüşlerinin, verilen cevaplar doğrultusunda; *güzel ahlak, saygı, dürüstlük, sevgi, hoşgörü, adalet, iyi davranışlar, vatanseverlik, yardım severlik, dini değerler, sorumluluk, merhamet, Misafirperverlik* gibi ifadelerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların değer kavramına ilişkin görüşlerinin frekans dağılımı tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Değer Kavramı Açısından Görüşleri

Görüşler	Frekans
Güzel ahlak	22
Saygı	19

Dürüstlük	17
Sevgi	12
Hoşgörü	11
Adalet	10
İyi davranışlar	5
Vatanseverlik	5
Yardım severlik	4
Dini değerler	3
Sorumluluk	2
Merhamet	2
Misafirperverlik	1

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin önemli çoğunluğunu oluşturan 22' sinin bu temaya ilişkin görüşlerinin “*güzel ahlak*” ifadesi üzerinde toplandığı anlaşılmaktadır. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Benim değer denince aklıma ilk gelen şey insanın güzel ahlakıdır.”(M17)

“Ahlak ve değer benim açımdan eşdeğer kavramlardır” (M8)

“ Güzel ahlak benim için temel değerdir” (M20)

“Ahlaki değerler hayatın temel unsurlarıdır” (M18)

“Ahlak temel değerlerin başında gelir ” (M31)

“Ahlak öncelikli değerimdir” (M36)

“Etik temel insani değerdir.” (M41)

Yukarıda örnekleri verilen görüşler doğrultusunda öğretmenlerin ahlaki değerleri temel değerlerin başında gördükleri sonucuna varılabilir.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin yine aynı temaya ilişkin görüşlerinin toplandığı ikinci önemli ifadenin “*saygı*” değeri olduğu görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Saygı bence en önemli değerdir.” (M6)

“Saygı aklıma gelen ilk değerlerin başında gelmektedir.” (M49)

“Saygı kavramını temel değer olarak görmekteyim.” (M51)

“Saygı sosyal hayatımın en temel değeridir.” (M53)

“Saygı hayatımın vazgeçilmezidir.” (M56)

Yukarıda örnekleri verilen görüşler doğrultusunda saygı öğretmenler için çok önemli bir değer olarak algılanmaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin değer kavramı açısından görüşlerinin toplandığı üçüncü ifadenin 17 katılımcının belirttiği *“dürüstlük”* değeri olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Dürüstlük bence bir insanda olması gereken en temel değerdir.”

(M20)

“Dürüstlük hayatımın temel ilkesidir.” (M26)

“Dürüst olmak hayatta başarının anahtarıdır. Bu yüzden dürüstlük benim için çok önemlidir.” (M35)

“Dürüstlük temel değerlerimin başında gelir.” (M59)

“Dürüstlük.” (M60)

Örneklerde yer verilen öğretmen görüşlerinden dürüstlüğün en çok değer verilen değer kavramlarından birisi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin değer kavramı açısından toplandığı dördüncü ifadenin 12 katılımcının belirttiği *“sevgi”* değeri olduğunu anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu ifadeyi yansıtan görüşlerden başlıcaları aşağıda verilmiştir.

“Aklıma ilk gelen kavram sevgi.” (M2)

“Sevgi bence en önemli değerdir” (M32)

“Sevgi temel değerdir.” (M49)

“Sevgi.” (M51)

“Sevgi.” (M53)

“Sevgi.” (M54)

Örneklerde yer verilen öğretmenler, sevginin en çok değer verdikleri kavramlardan birisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin değer kavramı açısından görüşlerinin toplandığı beşinci ifadenin 11 katılımcının belirttiği *“hoşgörü”* değeri olduğu

anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Hoşgörü edinilmesi gereken temel değerlerin ilkidir.” (M30)

“Hoşgörü benim için en temel değerdir.” (M32)

“Hoşgörü çok önemli bir değerdir.” (M35)

“Hoşgörü ilk aklıma gelen değer”(M38)

“Hoşgörü”(M49)

Öğretmenler hoşgörünün en çok değer verdikleri kavramlardan birisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin değer kavramı açısından görüşlerinin toplandığı altıncı ifadenin 10 katılımcının belirttiği “adalet” değeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadenin öne çıktığı başlıca katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Adalet sahip olmamız gereken temel değerlerdendir.”(M45)

*“Adalet mülkün temelidir bu yüzden adalet varlığımızın teminatıdır.”
(M48)*

“Adalet en temel değerdir.” (M53)

“Adalet” (M56)

Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi öğretmenler adaletin sahip olunması gereken temel değerlerden biri olduğunu ifade etmektedirler.

Yukarıda öğretmenlerin temel değer algılarına yönelik örnekler verilmiştir. Öğretmenlerin önemli çoğunluğunun ifade ettiği değerlerin yanı sıra ‘iyi davranışlar’, ‘vatanseverlik’, ‘yardım severlik’, ‘dini değerler’, ‘sorumluluk’, ‘merhamet’, ‘misafirperverlik’ kavramlarının da bazı öğretmenler tarafından temel değerler olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu görüşler doğrultusunda katılımcıların değer algılarının başında evrensel insani değerler olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.1.2 Değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri

Öğretmenlerin birinci alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden değerler eğitimi, *kaliteli bir nesil için, iyi bir toplum için, topluma uyum için, kaliteli bir hayat için* gerekli olduğu yönünde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Değerler Eğitiminin Gerekliliğine Dair Görüşleri

Görüşler	Frekans
Kaliteli bir nesil için	15
İyi bir toplum için	12
Topluma uyum için	12
Kaliteli bir hayat için	10
Doğru davranışlar için	5
Eğitimin temeli olduğu için	5
Yozlaşmanın engellenmesi için	5
Ailenin yetersizliği	3

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 15’inin değerler eğitiminin, “Kaliteli bir nesil için”, gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Gereklidir. Çünkü okullarda verilen değerler eğitiminden yoksun bir eğitim öğretim programı çocuklarımızı hayata gerektiği gibi hazırlayamaz. Bir mevkie geldiği zaman adaletli olması gerektiği, kendinden zayıf birileriyle karşılaştığı zaman hoşgörülü ve merhametli olması gerektiğinin öğretilmesi gerekir.” (M2)

“Evet. Katil doktorlar, hırsız yöneticiler, rüşvetçi memurlar yetiştirmek istemiyorsak değerler eğitimi küçük yaşlarda vermeliyiz.” (M33)

“Kesinlikle gereklidir. Çünkü değerler eğitiminin amacı; çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak, kişiliğinin her yönüyle gelişimini sağlamak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır, iyiliği sevdirmek tanıtmak ve istemektir. Bütün bu amaçları düşündüğümüzde değerler eğitiminin ne kadar önemli olduğunu anlayabiliyoruz.” (M6)

“Dürüst, çalışkan, sorumluluk sahibi olan, bilimsel etiğe önem veren, duyarlı bireyler olmaları için değerler eğitimi gereklidir. Toplumun devamı için de bu değerler önemlidir.” (M7)

“Gereklidir iyi karakterli bireyler yetiştirilebilmek toplumumuzu yaşanılabilir bir hale getirebilmek, şiddetin önüne geçebilmek için insanlar arasında sevgi ve saygı hakim kılabilmek için gereklidir.” (M26)

“Kesinlikle gereklidir. Yeni nesil değerlerimizden biraz daha uzaklaşıyor ve bu şekilde toplumdaki sorunlar da büyüyor.” (M49)

15 katılımcı değerler eğitiminin kaliteli bir neslin var edilebilmesi için çok önemli bir unsur olduğunu, değerler eğitimi uygulamaları sayesinde onurlu, dürüst, insana değer veren nesillerin oluşturulabileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar değerler eğitimi uygulamalarının gelecek nesillerin kalitesinin artırılmasında çok gerekli bir konu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 12’sinin değerler eğitiminin, “İyi bir toplum için”, gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Değerler eğitimi gereklidir. Bu değerlerin toplumları bir arada tutup insanlığın, doğanın ve eşyanın tabiatını koruyacağına inanıyorum.” (M25)

“Gereklidir. İyi karakterli bireyler yetiştirebilmek, toplumu yaşanılabilir bir hale getirebilmek, şiddetin önüne geçebilmek, insanlar arasında sevgi ve saygı hakim kılabilmek için gereklidir.” (M26)

“Elbette gereklidir. İnsanların, özellikle çocukların toplum içerisinde yaşarken neyin doğru, neyin yanlış olduğunu bilmeleri gerekir çünkü ahlak kuralları insan yaşamı için olmazsa olmazdır. Erdemli insan aynı zamanda ahlaklı insandır.” (M40)

“Toplumun ayakta tutan, olmazsa olmazı değerlerdir.” (M60)

12 katılımcı okullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının iyi bir toplum yaratmak için gerekli olduğunu ifade ederek değerler eğitimi uygulamaları sayesinde iyi bir toplum yaratılabileceğini, aksi durumda yaşanılmaz bir toplumla karşı karşıya gelineceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 12’sinin değerler eğitiminin, “Toplumun uyum için”, gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Değerler eğitimi gereklidir. İçinde yaşadığımız dünya birlik ve beraberlikten beslenmektedir. Tek taştan duvar olmaz hesabı yardımlaşma saygı, sevgi,

vatanseverlik çerçevesinde toplumu oluşturup ben olmaktan çıkıp biz olarak ortak değerleri oluşturuyoruz.” (M19)

“Değerler eğitimi gereklidir. Çünkü insan toplumsal bir varlıktır. Tabii ki toplumsal kuralları ve kültürünü öğrenmek zorundadır.” (M34)

“Gereklidir. Değerler eğitimi olan bireyler bunların davranışa dönüştürerek sosyal çevresinde model olacaktır.” (M58)

“Gereklidir. Toplumda kurallarımız ve değerlerimiz vardır öğrencilerimizin bunları iyi okuyup öğrenmeleri gerekmektedir.” (M44)

“Kesinlikle gereklidir. Bilinçli, topluma faydalı bireyler yetiştirmenin bu yoldan geçtiğini düşünüyorum.” (M27)

“Günümüzde teknolojinin de etkisiyle bilgiye ulaşmak kolaylaşmıştır. Ancak kazanılan bu bilgilerin değerler eğitimi ile desteklenmesi gerekmektedir. Böylece topluma kültürümüze entegre, bilgili bireyler yetiştirebiliriz.” (M11)

Günümüzde bilginin kolay ulaşılabildiğini ifade eden katılımcılar iyi davranış geliştirmenin en az bilgi edinme kadar önemli olduğunu ifade ederek, okulun da güzel davranışlar edinmede anahtar rol üstlenen kurumlardan olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda değerler eğitiminin öğrencilerin sosyal çevreye uyumları ve adaptasyon yeteneklerinin gelişmesi açısından büyük öneme sahip olduğu yargısına varılabilir.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 10’unun değerler eğitiminin, *“Kaliteli bir hayat”*, için gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Gereklidir. İyi karakterli bireyler yetiştirilebilmek, toplumu yaşanılabilir bir hale getirebilmek, şiddetin önüne geçebilmek, insanlar arasında sevgi ve saygıyı hakim kılabilmek için gereklidir. ”

(M26)

“Yaşam kalitesinin artırılması için gereklidir. ”(M56)

“Değerler eğitimi gereklidir. Bu değerlerin toplumları bir arada tutup insanlığın, doğanın ve eşyanın tabiatına koruyacağına inanıyorum. ”(M25)

“Evet gereklidir çünkü kaliteli bir toplumun ahlaki yapısı bir binanın temeli gibidir. Malzemeyi ne kadar çok koyarsanız koyun, temel ahlak sağlam değilse

o bina, o toplum çöker. ”(M13)

Yukarıda örnekleri verilen katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin kaliteli bir hayat için değerler eğitiminin gerekli olduğu fikrinde birleştikleri görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 5’inin değerler eğitiminin, “doğru davranış geliştirmek”, için gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Gereklidir. Özellikle öğrencilerin davranış kazanmaları, dürüstlük, hoşgörü, empati ve büyüklerine saygı ve sevgi gibi konularda eğitim görmeleri önemlidir.”(M21)

“Elbette gereklidir. İnsanların özellikle çocukların toplum içerisinde yaşarken neyin doğru, neyin yanlış olduğunu bilmeleri gerekir çünkü ahlak kuralları insan yaşamı için olmazsa olmazdır. Erdemli insan aynı zamanda ahlaklı insandır.”(M40)

“Değerler eğitimi gereklidir. Çocukların ortak kavramları veya vicdan kavramlarını hayatlarında yansıtmaları ve kullanımları açısından önemlidir.” (M48)

Bu görüşler doğrultusunda öğrencilerin kendi başlarına doğru davranışlar geliştirmek konusunda yetersiz oldukları, okullardaki değerler eğitimi uygulamalarının doğru davranış geliştirmede katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 5’inin değerler eğitiminin, “Eğitimin temeli olduğu”, için gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Eğitim öğretim kavramının ilk basamağı olan eğitim olgusunu gerçekleştirebilmek adına oldukça gereklidir.” (M15)

“Gereklidir. Çünkü bu tür eğitimlerde kritik dönem içerisinde verilmesi daha sonraki yaşamlarında bu değerlerin kalıcı olmasını sağlar.”(M45)

Okullarda verilen değerler eğitimi eğitimin ilk basamağıdır diyen öğretmenlere göre değerler eğitimi iyi ve doğru davranış kazandırmakta okullarda verilmesi gereken ilk eğitim modeli olmalıdır. Böylelikle çocuklar kritik dönemde yeterince iyi bir değer eğitimi alabilirlerse bu çocukların ileriki yaşlarında ve eğitim hayatlarında sağlam bir karakter edinmesinde ve başarılı bir hayata atılmalarında çok büyük fayda sağlayacaktır.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 5’inin değerler eğitiminin, “*yozlaşmanın engellenmesi için*”, için gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Kesinlikle gereklidir. Her gelen yeni nesil değerlerimizden biraz daha uzaklaşıyor ve bu şekilde toplumdaki sorunlar da büyüyor.” (M49)

“Değerler eğitimi gereklidir. Çünkü çok çeşitlenen, yenilenen ve gelişen şartlar, lükse olan özentî, maddî doyumsuzluk ve hırs, değer sistemini dejenere etmekte yozlaştırmakta ve insanlığı çatışma ortamına sürüklemektedir.” (M9)

“Gelişen teknoloji ile birlikte yozlaşan kültürümüzde asıl olanın insanlık vazifesi olduğunu her daim işlemek adına gereklidir.” (M16)

5 öğretmenin görüşleri doğrultusunda günümüzde yaşadığımız ahlaki, kültürel, sosyal bozulmalara karşı yeni nesillere değerler eğitimi vermenin yozlaşmaya karşı alınabilecek çok önemli bir önlem olduğu yargısına varılabilir.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin “değerler eğitiminin gerekliliğine dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 3’ünün değerler eğitiminin, “*ailelerin değerler eğitiminde yetersiz oldukları*”, için gerekli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Evet gereklidir. Günümüzde öğrenciler ailelerinden farklı terbiyeler almaktadır. Sadece kendini düşünen, bencil bireyler yetişmektedir. Bu farklılıkları en aza indirmek için okullarda değerler eğitiminin verilmesi görüşündeyim.” (M20)

“Değerler eğitimi elbette gereklidir. Öncelikle ailede sonrasında da ailenin yanı sıra okullarda bu eğitim verilmelidir. ” (M50)

“Gereklidir. Ancak bunu çocuk önce okulda değil, evde almalıdır.”

(M54)

Öğretmenlerin “*ailelerin değerler eğitiminde yetersiz oldukları*” na ilişkin görüşleri, ailelerin çocuklarına yeterince değer eğitimi veremediği yönünde yorumlanabilir. Katılımcılar bunun da okulda verilen değerler eğitimini daha önemli hale getirdiğini vurgulamışlardır. Bu görüşler, okulların, ailelerin yeterince veremediği değer aşılama görevinin tamamlayıcı olduğu fikrini desteklemektedir.

4.1.1.3 Müfredat ve Kitapların Değerler Eğitimi Açısında Değerlendirilmesine ilişkin görüşleri

Öğretmenlerin birinci alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “branşlarının müfredatında ve ders kitaplarında değerlerin konulara dağılımına ilişkin görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenler değerler noktasında, *müfredatın yetersizliği, müfredatın yeterliliği, ders kitaplarının yeterliliği, ders kitaplarının yetersizliği, ders kitapların yüzeyselliği, kitaplardaki metinlerin doğru dağıtıldığı, kitaplarının bilimsel olmadığı* yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin yukarıda belirtilen ve diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Müfredat ve Kitapların Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Görüşler	Frekans
Müfredat yetersiz	18
Müfredat yeterli	15
Ders kitapları yeterli	12
Ders kitapları yetersiz	12
Fikir belirtilmemiş	12
Ders kitapları yüzeysel	3
Kitaplardaki metinler doğru dağıtılmış	2
Ders kitapları bilimsel değil	1

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin “müfredat ve kitapların değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 18’inin değerler eğitimi açısından, “*müfredatın yetersiz*”, olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Ünitelerde değerler eğitimi ile ilgili bazı kavramlara yer verilse de müfredatın fazlasıyla gölgesinde kalmakta ve yeterli olmamaktadır.” (M15)

“Son zamanlarda ders kitaplarına girmiş durumda fakat hala yetersiz.” (M37)

“Konu yoğunluğu nedeniyle özellikle 7. ve 8. sınıf kitaplarımızda bu değerlere fazla yer verilmemiş.” (M45)

“Müfredat ve konular çok yoğun sınav kaygıları ile birleşince değerler konusu ikinci hatta üçüncü plana kalıyor. ” (M21)

“Müfredatımızda değerler eğitimi dair her üniteye bir değer verileceği belirtilmiştir ancak istenilen seviyede değildir.” (M34)

Örnek görüşler doğrultusunda öğretmenlerin bir kısmı branşlarında ve derslerinin müfredatlarında değerler eğitimine yeterince yer verilmediğini ifade etmişlerdir. Bu yetersizliğin temel sebebini müfredat ve ders kitaplarındaki bilgi ağırlıklı konuların yoğunlukta olmasıyla ve değerlere yer kalmamasıyla ilişkilendirmişlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin “müfredat ve kitapların değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 15’inin değerler eğitimi açısından, “*müfredatın yeterli*”, olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Fen bilimleri müfredatına çok uygun düşmese de bazı konularda, örneğin kan bağışi konusu gibi, toplumsal sorumlulukların güzel bir yaklaşım olarak konulara yedirilmesini önemsiyorum, destekliyorum.”(M16)

“Değerler eğitimi müfredatta dağıtılmış durumda, hatta erdemler teması da mevcut metinler ile beraber değerler konusu işleniyor. Örneğin yardımlaşma, hoşgörü, yurt sevgisi, arkadaşlık, bayrak sevgisi, Türk tarihi kültürü, gelenek ve yenilikler bu kısımda 5.sınıflarda işlediğimiz değerler metinler yoluyla değerler eğitimi verilebilir. Örneğin masallar, özlü sözler, öykülerden yola çıkarak burada verilen dersler üzerinde durulabilir.” (M26)

“Müfredatta değerler eğitimi ile ilgili örnekler konu dağılımlarına göre verilmiş.” (M33)

“İngilizce dersinde örneğin friendship (arkadaşlık) ünitesinde yer alan konularda değerler eğitimine örnek verilmiş, iyi bir arkadaşta olması gereken özellikler üzerinde durulmuş.” (M41)

“Müfredatımızın her ünitesinde farklı bir değer işlenmektedir. Konu ile ilgili metinler öğrencilerin dikkatini çekmektedir.” (M36)

Eğitim verdikleri dersin müfredatının değerler eğitimi açısından yeterli olduğunu düşünen öğretmenler müfredatta değerlere yeterince yer verildiğini ifade ederek değerler eğitimi açısından müfredatı başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin “müfredat ve kitapların değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 15’inin değerler eğitimi açısından, “*ders kitaplarının yeterli*”, olduğunu ifade

ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Türkçe ders kitaplarında temel alanlar içerisine sıkıştırılmış ve alt- temel şeklinde tanımlanmış. Değerlerin kimi, kitaplardan iyi seçilmiş metinler ile çok güzel anlatılıyor aslında. Türkçe müfredatı ve temaları, değerler eğitiminde çok müsait ama sınav kaygısı onları ders kitabı dışındaki kaynakları kullanımına sevk edip Türkçe ders kitabının arka plana gitmesine sebep oluyor.” (M25)

“Ders müfredatları sosyal hayatın ve bireysel ihtiyaçların gereklerini içermektedirler. Örneğin 8. sınıf İngilizce ders kitabının 1. ünitesi arkadaşlık kavramı ile ilgili saygı, hoşgörü, paylaşma gibi kavramlar öğrencilere aktarılmaktadır.” (M10)

“Gördüğüm kadarıyla konularla bağlantılı olarak değerlere yer verilmiş. Örneğin 6. sınıf ilk ünite ilk hafta ilk kazanım sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimi inceler, beceri ise dayanışma yardımseverlik değerleri ile süslenmiş.” (M13)

“Ders kitaplarında önceki yıllara göre değerler daha çok yer almaktadır.” (M31)

“Konular içerisinde yeri geldikçe değerlere yer verilmiş ve davranışlara dikkat çekilmiş. İslam dininin sakınılmasını istediği bazı kötü davranışlara ayet ve hadislerden örnekler verilmesinin istenmesi gibi peygamberlerin nitelikleri konusu işlenirken bu özelliklerin bizde de olması gerektiğinin vurgulanması gibi.” (M6)

“Sosyal Bilgiler dersinde ders kitaplarında değerlerin konu dağılımı yeterlidir. Doğal afetler konusunu işlerken insanı yardımlardan bahsetmek, afetlere götürülen yardımları anlatmak ve benzeri araştırma yapıyorum konusunda bilgi hırsızlığı yapmamak, kaynakça kullanmak, bunun önemini belirtmek gibi.” (M7)

Öğretmen görüşleri doğrultusunda özellikle Sosyal Bilgiler, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi sözel ağırlıklı derslerin kitaplarında değerlerin yeterli ve başarılı bir şekilde verildiği ifade edilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin “müfredat ve kitapların değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 15’inin değerler eğitimi açısından, “ders kitaplarının yetersiz”, olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Matematik branşında değerler çok kullanılmamış.” (M14)

“Ders kitapları içerik bakımından oldukça yetersiz değerler eğitimi bakımından da yetersizdir.” (M2)

“Ders kitaplarının hazırlanmasında gereken titizlik gösterilmiyor. Dolayısıyla değerler eğitimi ile ilgili bir dağılım yeterli değil. Mesela duygular teması bu konuda ele alınmamış, uygun değil saçma sapan metinler seçiliyor. Etkinlikler amaçtan çok uzak.” (M53)

“Matematik dersinde eski müfredatta Atatürk’ün matematik alanında yaptığı çalışmalar, Arapça kelimelerin Türkçeleştirilmesi ve benzeri değerlerin kazanımı mevcuttu. Bu kazanımın çıkarılması matematik dersinde bir değer kaybıdır.” (M55)

“ Fen bilimleri ders kitapları değerler eğitimi konusunda çok yetersizdir.” (M30)

Branşında değerler eğitimi hedef olarak belirlenmiş. Fakat tek bir üniteye indirgenmiştir.” (M9)

Bu görüşler doğrultusunda öğretmenler, ders kitaplarında değerlere yeterince yer verilemediğini yüzeysel kaldığını ifade etmişlerdir. Bunun temel sebebinin sözel ve sayısal branşların muhtevassından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Görüşlerin yoğunlaştığı temaların yanı sıra 12 öğretmen müfredatlarında ve ders kitaplarında değerler eğitime dair fikirlerinin olmadığını, 3 öğretmen ders kitaplarında değerlerin yüzeysel bir biçimde dağıtıldığını, 2 öğretmen kitaplardaki metinlerin ders kitaplarına doğru bir şekilde dağıtıldığını, 1 öğretmenin ise ders kitaplarının bilimsel olmadığı için değerler eğitimi uygulamalarında yeterli olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin müfredat ve ders kitaplarındaki değerler eğitime yönelik görüşlerine bakıldığında değerler eğitiminin müfredatta ve ders kitaplarındaki yerinin yeterli olduğunu düşünenlerle yeterli olmadığını düşünenlerin oranının birbirlerine yakın olduğu sonucu çıkmaktadır.

4.1.1.4 Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri

Öğretmenlerin birinci alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, değerler eğitiminde kullanılan metotlar noktasında, *bilgisinin olmadığı, model olma, örnek olay, drama* yönünde cevaplar verdiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Değerler Eğitiminde Kullanılan Metotlara Dair Bilgileri

Görüşler	Frekans
Bilgim yok	25
Model olma	12
Örnek olay	10
Drama	9
Oyunlaştırma	5
Diğer	3
Hizmet etmek	3
Sosyal etkinlikler	3
Yaparak yaşayarak öğrenme	3
İşbirliğine dayalı	1

Tablo 5 incelendiğinde “öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri ” teması kapsamında, öğretmenlerden 12’sinin değerler eğitiminde kullanılan metotlardan “*model olma*”, tekniğini bildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan bu ifadeyle öne çıkan başlıca görüşler aşağıda verilmiştir:

“Model olarak örnek olabiliriz.” (M11)

“En önemlisi yaparak yaşayarak, gösterilerek rol model olma kültürel olarak atalarımızdan gelen kültürel miras yoluyla öğrenme (kültürel aktarım)”. (M13)

“Rol model, oyun yoluyla öğrenme.” (M34)

“Öğrencilere rol model olabiliriz. Böylelikle öğrenciler bizim yaptıklarımızdan etkilenecek güzel davranışlar kazanabilirler.”(M36)

“Rol model olmak.”(M41)

“Model olmak.”(M44)

Yukarıda örnekleri verilen görüş doğrultusunda değerler eğitiminde kullanılması gereken başlıca metodun öğrencilere örnek olmak, model bir öğretmen olmak fikrinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde “öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 10’unun değerler eğitiminde kullanılan metotlardan “*örnek olay*”, tekniğini bildiklerini ifade ettikleri

görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Örnek olay inceleme.”(M9)

“Örnek olay incelemesi yoluyla .(M15)

*“Örnek olayların incelenmesi yoluyla çocuklara değerler kazandırılabilir.”
(M23)*

“Örnek durumlar verilerek değer kazandırılabilir.”(M27)

“Örneklemlerle olabilir.”(M32)

Yukarıda örnek olarak verilen katılımcıların, değerler eğitiminde kullanılması gereken metotlardan en fazla tercih edilenlerinden birisinin örnek olay metodu olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 5’de “öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 9’unun değerler eğitiminde kullanılan metotlardan “*drama*” tekniğini bildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Drama.”(M11)

“Drama yöntemi Kullanmak fayda sağlar kanaatindeyim.”(M17)

“Drama tekniği olabilir.”(M19)

*“En çok kullanılması gereken tekniğin drama teknikleri diye biliyorum.”
(M29)*

Yukarıda örnekleri verilen görüş doğrultusunda öğretmenler, drama tekniğinin değerler eğitiminde kullanılmasının faydalı olabileceğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair görüşleri doğrultusunda en fazla tekrar eden görüşler ve örnekler yukarıda belirtilmiştir. Bu görüşlerin yanı sıra katılımcılar değerler eğitiminde oyunlaştırma, hizmet etmek, sosyal etkinliklere katılmak, yaparak yaşayarak öğrenmek ve diğer öğretim metotlarının değerler eğitiminde kullanılan metotların arasında olduğunu ifade edilmiştir.

Burada en fazla dikkat çeken veri ise öğretmenlerden 25’inin değerler eğitiminde kullanılan metotların neler olduğuna dair bir fikirlerinin olmamasıdır. Buna benzer bir sonuçta katılımcıların değerler eğitiminde kullandıkları materyallere dair görüşleri kapsamında ortaya çıkmıştır.

4.1.1.5 Değerler eğitime dair öz değerlendirmeye ilişkin görüşler

Öğretmenlerin birinci alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Değerler eğitime dair öz değerlendirme” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerin verdiği cevapların *yeterli, çaba gösterdiği, yeterli donanımının olmadığı* yönünde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Değerler Eğitime Dair Öz Değerlendirmeye İlişkin Görüşler

Görüşler	Frekans
Yeterliyim	20
Çaba gösteriyorum	15
Yeterli donanımım yok	8
Fikir belirtilmemiş	8
Yeterli değilim	6
Akademik başarıdan daha önemli olduğuna inanmıyorum	3

Tablo 6’ da “değerler eğitime dair öz değerlendirme” teması kapsamındaki katılımcı görüşlerine bakıldığında, öğretmenlerden 20’sinin kendisini, “*yeterli*”, gördüklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bu soruya cevap vermek için somut ölçütler gereklidir. Fakat değerler eğitimi konusunda gerek mesleki gerekse bireysel çalışmalar yapmaktayım.” (M10)

“Değerler eğitimi konusunda yeterli farkındalığa sahip olduğumu düşünüyorum. Çünkü gerek ailemden aldığım eğitim gerekse de okul hayatımda bu konuda kendimi yeterince geliştirdiğimi düşünüyorum.” (M2)

“Elimden geldiğince bu değerleri öğrencilerimize öğretmeye gayret göstermeye çalışıyorum ve bu konuda yeterli olduğumu düşünüyorum. İleride toplumun yozlaşmasının ve bozulmasının devam etmemesi için gerekli olduğunu düşünüyorum. Etik değerlerin olmadığı bir toplumda yaşamak istemiyorum.” (M7)

“Bir öğretmen olarak değerler eğitimi konusunda bir öğretmene yer verebilecek ölçüde farkındalık düzeyine sahibim diye düşünüyorum. Gerek ders içi gerekse de ders dışı etkinliklerle öğrencilerime doğruyu, güzeli,

erdemli olan birçok şeyi, vatan millet sevgisini, manevi değerlere olan bağlılığı öğretmeye çalışıyorum.” (M4)

“İyi bir noktada olduğumu düşünüyorum.” (M53)

“Farkındalık düzeyinin gerektiği ölçüde olduğunu düşünüyorum. Derslerimde konuları değerler ekseninde işlemeye gayret ediyorum.” (M9)

Araştırmaya katılan öğretmenlerden 20'si değerler eğitiminin önemini farkında olduğunu ve değerler eğitimi konusunda kendilerini yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 6'da öğretmenlerin “değerler eğitimine dair öz değerlendirme” teması kapsamındaki görüşlerine bakıldığında, öğretmenlerden 15'inin “Çaba gösteriyorum” biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Değerler eğitimi verilmesine canı gönülden katılıyorum. Toplumun sağduyulu bireyleri yetiştirmek gibi önemli bir vazifeyi ifa eden bir öğretmen olarak önemsiyorum. Her türlü etkinliği içtenlikle yerine getiriyorum ancak tek düze bir eğilim olarak başarılı olmak zor görünüyor.” (M16)

“Branşım Sosyal Bilgiler olduğu için bu konuda bize diğer branşlara nazaran daha çok iş düşüyor. Benim ve birçok arkadaşımın da bu konuda duyarlı olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerime de söylediğim gibi mesleğimiz ne olursa olsun önüne “iyi” sıfatının eklenmesi önemlidir. Çünkü “iyi” bütün değerleri kapsar.” (M17)

“Tüm benliğimle iyi bir insan olmaya, öğrencilerime ve çevremdekilere örnek olmaya gayret ediyorum.” (M37)

“Hayata değer eksenli baktığımı düşünüp insanları da buna göre kategorize ediyorum. Benim için değerli olan ahlaklı olandır. Bir öğretmenin; öğrencinin en güzel öğretimi alacağı donanıma sahip olması gerektiğini düşünüyorum ama en iyi donanıma sahip öğretmen en iyi sorun çözücü değildir.” (M25)

“Tüm insanlık için gerekli olan ortak evrensel değerlerin giderek geriletildiğini, toplumdaki ahlaki ve sosyal yozlaşmanın arttığını, aile kavramının zedelendiğini görerek bütün bunlara çözüm üretmemiz gerektiğinin farkındayım. Ve bunun için de elimden gelenin en iyisi yapmaya çalışıyorum. Bu doğrultuda "Gökte zamansızlık hangi noktada/ Yıldız elindeyse Yıldız hecele/ Hüküm yazılırken kara tahtada/ İnsan yine çare arar ecele " Umutsuz olmamak lazım diye düşünüyorum. Gayret bizden takdir Allah'tan. ” (M6)

Bu görüşler doğrultusunda katılımcı öğretmenlerin değerler eğitiminin amacını, geleceğimiz açısından önemini kavradıklarını için değerler eğitimine çok büyük önem verdiklerini ve değer eğitimi konusunda ellerinden gelen çabayı gösterdiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 6. “değerler eğitimine dair öz değerlendirme ” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 8’inin değerler eğitimi açısından, “*donanımın yeterli olmadığını*”, ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bu eğitim gerekliliği konusunda netim ancak yeterli ve tam anlamıyla bu eğitimi verebileceğimi düşünmüyorum.” (M27)

“Toplantı ve seminer dönemlerinde çok üzerinde durulup farkındalık yaratılsa da uygulama kısmında eksikliklerimiz var. Yıl içinde yapılan çalışmalarda, bazen veli desteği bulamayınca ya da konu yetiştirme çabasına girince aksatılan bir konu.” (M35)

“Değerler eğitimi konusunda çok bilinçli değilim. Fakat her derste zaman zaman değinilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (M48)

“Aslında gerekli olduğunun farkındayız ama uygulama eksikliklerimiz var.” (M60)

Donanım açısından kendisini yeterli görmeyen öğretmen görüşleri doğrultusunda; öğretmenlerin değerler eğitiminin önemini farkında oldukları ve gerekliliğinin bilincinde oldukları halde değerler eğitimi konusunda kendilerini yeterli seviyeye getirecek donanımda olmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Yukarıda örneklerine yer verilen görüşlerin yanı sıra 8 öğretmen fikir belirtmemiştir. 6 öğretmen değerler eğitimi açısından kendisini yeterli görmediğini, 3 öğretmen ise değerler eğitiminin akademik eğitimden daha önemli olduğuna inandığı için değerler eğitimi konusunda farkındalığının çok yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin değerler eğitimi açısından farkındalıklarının üst derecede olduğu çıkarımına ulaşılabilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.2.1 Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar

İkinci alt problem kapsamında katılımcıların görüşleri; değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların neler olduğu, bu sorunların nereden/ nerelerden kaynaklandığı, kapsamında bir temada saptanmaya çalışılmış ilgili başlık altında değerlendirilmiştir.

4.2.1.1 Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların kaynağına ilişkin görüşler

Öğretmenlerin 2. Alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 12’si, değerler eğitiminde karşılaşılan sorunların “*eğitim anlayışı*”’n dan, 9’u “*eğiticilerin donanımsızlığı*”’ndan, 5’i “*ailelerin yetersizliği*”’n den kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin diğer öğretmen görüşlerinin dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo.7 Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar Neler ve Bu Sorunların Kaynağı

Görüşler	Frekans
Fikir belirtilmemiş	18
Eğitim anlayışı	12
Teorik boyutta kalıyor	10
Eğiticilerin donanımsızlığı	9
Ailelerin yetersizliği	5
İnsanların bilgi eksikliği	5
Sadece belirli değerlere odaklanması	1

Tablo 7’de “değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar neler ve bu sorunların kaynağı” teması kapsamındaki ifadelerin dağılımına bakıldığında, öğretmenlerden 12’sinin değerler eğitimi noktasında ortaya çıkan sorunların “*eğitim anlayışı*”’ndan kaynaklandığı yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Değerler eğitimi konusunda Sosyal Bilgiler dersinin en önemli ders olduğunu düşünüyorum fakat gereken önem verilmeyen bir ders ve saat sayısı çok yetersiz.” (M32)

“Eğitim sistemimizin getirdiği sorumlulukların ağır basması nedeni ile uygulamalarda devamlılık sağlanmıyor.” (M35)

“Yoğun müfredat sebebiyle özellikle ilkokul döneminde değerler eğitimine okul içinde yeterince zaman ayrılamaması sistemin bu anlamdaki en büyük eksiğidir.” (M15)

“Eksik uygulamalar çoğunluktadır. Ana dersleri yetiştirme, bilgiyi öğrenciye tam olarak sunabilme çabası değerler eğitiminin önüne geçebiliyor.” (M27)

“Gerekli bilgiler tam olarak power atılıp uygulanmasını istemekte. Bakanlığın önce işin içini tam doldurulması gerekir. İşleyin olsun bitsin mantığı var maalesef.” (M37)

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerine göre, değerler eğitimi uygulamalarındaki sorunların temelinde hali hazırdaki eğitim anlayışı ve uygulamaları yatmaktadır. Katılımcılar bunun nedeninin eğitim sistemimizdeki değerler eğitimine yönelik uygulamaların içinin doldurulmadan, devamlılık sağlanmadan, anlık değişimlerle verilmesinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler.

Tablo 7’de “değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar” teması kapsamındaki ifadelerle bakıldığında, öğretmenlerden 10’unun sorunların kaynağını, “*verilen eğitimin sadece teorik*” olmasına bağladıkları görülmektedir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Uygulama diye yapılan çalışmalar genelde kağıt üzerinde kalıyor. (M31)

“Öğrencilere değerler eğitimi, daha uygulamaya dönük şekilde verilmelidir. Şu an çok teorik olduğunu düşünüyorum.” (M48)

“Fazla teorik olduğunu kağıt üzerinde kaldığını düşünüyorum. Herhangi bir etkinlik vesaire yapılmıyor.” (M8)

Bu görüşler doğrultusunda, okullardaki uygulamaların verimli bir biçimde günlük hayata aktarılamadığı için teorik bir bilgi gibi kağıt üzerinde kaldığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 7 incelendiğinde, “değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar” teması kapsamındaki ifadelerden anlaşıldığı üzere, öğretmenlerden 9’unun sorunların kaynağını, “*öğretmenlerin donanımsızlığı*” ile ilişkilendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Değerler eğitiminde genellikle öğretmen model olur. Öğretmen, kendinde olan eksiklikleri öğretmede sıkıntı yaşayabilir.” (M14)

“Değerler eğitiminde genellikle öğretmen model olur. Öğretmen, kendinde olan eksiklikleri öğretmede sıkıntı yaşayabilir.” (M2)

“Değerler eğitimini öncelikle eğitimcilere vermek gerekiyor.”(M21)

“Sadece kulaktan dolma bilgilerle eğitim verilmeye çalışılıyor.” (M46)

“Rol model olmadaki eksikliklerimiz var. “Şunları yapın, şöyle davranın...” derken kendimiz tam tersini uyguluyorsak anlattıklarımızın bir önemi kalmıyor. İşe önce kendimizden başlamalıyız.” (M19)

Yukarıdaki görüşler doğrultusunda katılımcılar, öğretmenlerin rol model olmakta yetersiz kalmaları, kulaktan dolma bilgilerle bilimsellikten uzak bir eğitim anlayışı ile değer öğretimi yapılması, değerler eğitimi konusunda yeterince eğitim almamaları gibi nedenlerden ötürü değerler eğitiminin sağlıklı bir biçimde verilemediğini ifade etmişlerdir.

Tablo 7’de “değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar” teması kapsamındaki ifadelerden görüldüğü gibi, öğretmenlerden 5’i sorunların “*ailelerin yetersizliği*”nden kaynaklandığı görüşünde birleşmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Tabii eğitimin genelinde olduğu gibi değerler eğitimi de ailede başlamaktadır. Ailede bu değerleri görmeyen çocuk, doğal olarak okulda da bu değerleri kazanma konusunda zorlanmaktadır. Okul tarafına baktığımızda bizler de çoğu zaman işin eğitim kısmını unutup daha çok öğretim kısmına odaklanıyoruz. Bu durumda eğitim kısmı eksik kalıyor. Tam tersi olmalı aslında çünkü okullar dersane değildir.” (M17)

“Ailelerin 1. derecede yetersiz olduklarını düşünüyorum.” (M28)

“Elbette eksiklikler vardır. Çocukların rolleri öncelikli olarak ailede şekillenmeye başlar. Rol aldıkları kişiler, değerleri yaşam tarzı haline getirirlerse eğitim ve uygulanabilirlik açısından etkili olur.” (M36)

“Her konuda olduğu gibi değerler eğitimi konusunda da eksiklikler ve yanlış uygulamalar var. Değerler eğitimi; sınıf, okul ve aileye yönelik etkinliklerden oluşur. Bunlardan bir tanesini de bir eksiklik aksaklık olduğunda hepsini etkiler. Bu üçü ne kadar dengeli olursa, değerler eğitimi konusunda da o kadar başarıya ulaşılır. Bana göre ben kendi bulunduğum çevreyi dikkate alarak cevap verecek olursam, en büyük eksikliğimizin ailelerden kaynaklandığını rahatlıkla söyleyebilirim.” (M6)

Değerler eğitiminde ortaya çıkan sorunların kaynağının aileler olduğunu ifade eden öğretmenler, ailelerin çocuklara yeteri kadar değer aşılayamadıkları için okulda verilen değer eğitimi ile ailenin verdiği değerler eğitiminin birbiriyle bağdaşmadığını bu durumun da değer aktarım sürecini olumsuz etkilediğini beyan etmişlerdir.

Yukarıda yer verilen görüşlerin yanı sıra 18 öğretmen konuyla ilgili fikir beyan etmemiş, 5 öğretmen toplumun bu konuyu önemsemediği ve bilgi eksikliği nedeniyle, 1 öğretmenin ise sadece belirli değerlere odaklandığı için değerler eğitiminde başarılı olunamadığını ifade etmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda değerler eğitiminden kaynaklanan sorunların genellikle okul dışı faktörlerden kaynaklandığı yargısına varılabilir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.3.1 Değerlerin öğrenciler tarafından özümsemesi ve öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik örnek olabilme düzeyleri

Üçüncü alt problem kapsamında katılımcıların görüşleri; “değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyine dair öğretmen görüşleri” ve “öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik örnek olabilme düzeyleri” kapsamında olmak üzere 2 farklı temada saptanmaya çalışılmış ve her bir tema ilgili başlık altında değerlendirilmiştir.

4.3.1.1 Değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyine dair öğretmen görüşleri

Öğretmenlerin üçüncü alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 23 ’ünün okullarımızda verilen değerlerin “özümsemediğini” 14’ünün “*bilgiden öteye gidemediğini*”, 8’inin “*ailelerin bozucu etkisine*” yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Değerlerin Öğrenciler Tarafından Özümseme Düzeyine Dair Öğretmen Görüşleri

Görüşler	Frekans
Değerler özümsemiyor	23
Bilgiden öteye gitmiyor	14
Ailenin bozucu etkisi	8
Değerler Özümsebiliyor	3
Toplum ve Medyanın gerisinde	3
Günümüz koşulları	2
Not odaklı düşünme	2
Olumlu sonuçlar var	2
Kalıcı olmaması	1

Tablo 8. “değerlerin eğitimi uygulamalarının öğrencilerce özümseme düzeyleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 23’ünün değerler eğitimine ilişkin okullarda verilen değerlerin öğrenciler tarafından “özümsemediği” ni ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Sorumluluk, çevreye duyarlılık, dürüst olma değerlerine uymuyorlar mesela. Çöp tenekesi yanı başındayken çöp tenekesine çöp atmıyor. Sıkıştırdığım zaman da yalana başvuruyor. Tabi bütün öğrenciler böyle değil.”(M13)

“Öğrenciler tarafından tam anlamıyla özümsemediğini düşünmüyorum. Öğrencilerin sıklıkla değerler eğitimine aykırı davrandıklarını gözlemliyorum.” (M27)

“Öğrenciler maddeci bir zihniyetle yetişiyor. Teneffüste kol kola gezdiği arkadaşına bir anda düşman kesilebiliyor. Yalan, iftira, kavga, küçümseme, hakaret etme, kıskançlık, göz ardı edilmeyecek seviyelerdedir.”(M30)

“Yeterince özümsemediğini düşünmüyorum. Çünkü değerler eğitimi sadece okulda verilmez. Ailede, sokakta, sosyal çevrede çocuğun aynı değerleri görmesi gerekir. Öğrencilerimde gözlemlediğim şey, ailesinde iyi yetişmiş, anne babasından değerleri öğrenmiş olarak gelen çocuk okulda verilen değerleri daha güzel öğrenmektedir.”

(M26)

“Aile, sosyal çevre ve internet ortamı, değerler eğitiminde en önemli kaynaklardır. Dolayısıyla okullarda verilen değerler eğitimi sınırlı kalmaktadır.”

(M10)

“Aslında öğrenciler bu değerleri biliyorlar ancak bir şey bilmek, davranış haline getirip hayatında tatbik etmek farklıdır. Dürüstlüğün “salaklık”, saygılı olmanın özür dilemenin “korkaklık” sayıldığı bir toplumda, bu değerleri davranış haline getirmek açıkçası zorlaşıyor.” (M17)

“Hayatta karşılığının olmaması yüzünden öğrenci (birey) bocalıyor, sokakta yalanı öğreniyor. Değerlere öncelikle büyüklerin uymadığı görülüyor.” (M18)

“Okullarımızda öğretilen değerlerin öğrenciler tarafından yeterince özümsemediğini açık yüreklilikle söyleyebilirim. Çünkü birbirine karşı şiddet eğilimlerinin her geçen gün arttığını, yalan söyleme kopya çekme ve hırsızlık olaylarının yaşandığını; anne babaya, öğretmene ve yetkili kişilere karşı gelme olaylarının yaşandığını sorumluluk bilincinin azaldığını gözlemlediğimi belirtmek isterim.”(M6)

Yukarıda verilen öğretmen görüşlerinden, öğrencilerin verilen değerleri ciddiye almadıkları, kötü davranışlar sergilemekte ısrarcı oldukları bunlardan dolayı okullarımızda verilen değerler eğitimi uygulamalarının başarısız olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8’de “değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilerce özümseme düzeyleri ” teması kapsamında öğretmen ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 14 ’ünün değerler eğitimi kapsamında okullarda verilen değerlerin *“bilgiden öteye gitmediği”* ni ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Bazı öğrenciler değerlerin sadece anlatılan kadar olduğunu düşünüp günlük hayata bunu aktaramıyor.”(M21)

“Hayır, yeterince davranış haline getirilemiyor. Gördükleri kadarıyla sınırlı oluyor, sınıftan çıktıkları anda uygulanabilirliği kayboluyor.” (M26)

“Maalesef özümsemiyor, davranış değil de bilgi düzeyinde kalıyor.” (M52)

“Pratik olarak değerlerin yaşantıya istendik oranda yansımadığı görülmüştür.”

(M9)

Yukarıda verilen öğretmen görüşleri doğrultusunda okullarda verilen değerler eğitimi uygulamalarının teoride kaldığı, öğrencilerin okul dışındaki hayatlarında aldıkları eğitim

gereği iyi ve güzel değerleri davranışlarına aktaramadıkları ve bu eğitimin bilgiden öteye gidemediği anlaşılmaktadır.

Tablo 8’de “değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilerce özümseme düzeyleri” teması kapsamındaki öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 9’unun okullarda verilen değerlerin öğrenciler tarafından “*ailelerin olumsuz etkileri nedeniyle özümsemediği*” ni ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerin az bir kısmı davranış haline getiriyor. Bizden korktukları için o an uyguluyorlar ama ailede ters davranışlar sergilenince öğrenci eskiye dönüyor.” (M20)

“Yeterince özümsemediğini düşünmüyorum çünkü değerler eğitimi sadece okulda verilmez. Ailede, sokakta, sosyal çevrede de çocuğun aynı değerleri görmesi gerekir. Öğrencilerimde gözlemlediğim şey, ailede iyi yetişmiş, anne babasından değerleri öğrenmiş olarak gelen çocuk, okulda verilen değerleri daha güzel öğreniyor.” (M26)

“Davranış haline dönüştürüldüğünü düşünmüyorum. Bazı kavramların, değerlerin önemine vurgu yapılsa da ailede öneminin vurgulanması gerektiğini düşünüyorum.” (M22)

“Yeterli değil. Sadece okulda değil, ilk başta ailede bazı değerlerin verilmesi gerekiyor ama aileler bu konuda çok yetersiz.” (M32)

Yukarıda verilen katılımcı görüşlerinden okullarda verilen değerlerin ailelerin bu konuyu ciddiye almamaları, eksik kalmaları ya da önemsememeleri gibi nedenlerden dolayı öğrenciler tarafından özümsemedikleri anlaşılmaktadır.

Yukarıda örnek görüşleri verilen temaların yanı sıra 5 öğretmen değerlerin davranış haline getirilemediğini, 3 öğretmen toplumun ve medyanın bozucu etkileri nedeniyle, 2 öğretmen günümüz koşullarının bozucu etkisi nedeniyle, 2 öğretmen not odaklı eğitim anlayışı nedeniyle, 1 öğretmense kalıcı olamaması nedeniyle değerlerin özümsemediğini ifade etmişlerdir. Bu görüşlerin yanı sıra 3 öğretmen değerlerin başarılı bir biçimde özümsemediğini, 2 öğretmen ise çocukların okuldaki değerleri özümsemesi noktasında olumlu sonuçların var olduğunu ifade etmişlerdir. Okullarda verilen değerlerin özümseme durumuna dair öğretmen görüşlerine dair bulgular doğrultusunda okullarımızda verilen değerlerin öğrenciler tarafından büyük bir oranda özümsemediği yargısına varılabilir.

4.3.1.2 Öğretmenlerin model olabilme düzeyleri

Öğretmenlerin üçüncü alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “öğretmenlerin model olabilme düzeyleri ” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 38 'inin değerler konusunda “*model olabildiklerini*” 11'inin “*model olunamadığına*”, yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Model Olabilme Düzeyleri

Görüşler	Frekans
Model olabiliyorlar	38
Model olamıyorlar	11
Öğretmenlerin tümü benimsemiyor	4
Olumsuz öğretmen modelleri	3
Öğretmenler bilinçli değil	1
Öğretmenlerin sahiplenmemesi	1

Tablo 9 incelendiğinde “değerler eğitimi konusunda öğretmenlerin model olabilme düzeyleri ” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 38'inin değerler eğitimi açısından öğretmenlerin öğrencilere “*model olabildiklerini*”, ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğrenciler öğretmenlerini model olarak görüyorlar ve özellikle ilköğretim yıllarındaki öğrenciler için öğretmenlerin hareket ve eylemleri öğrenciler tarafından içselleştirilebiliyor.” (M1)

“Birçok öğretmenin öğrencilerle iç içe olması sebebiyle tavır, davranış ve konuşma olarak örnek olduklarına inanıyorum.”(M15)

“Evet, kesinlikle model oluyoruz sorumluluk yardımlaşma vatanseverlik sevgi gibi konularda kendimizi en doğal halimizle gösterip örnek model olabiliyoruz.”(M19)

“Öğretmenler tabii ki modeldir, öğrenci sevdiği hoşuna giden öğretmenlerini örnek alabilmektedir. Onların davranışı öğrenciler üzerinde çok büyük bir etki yapmaktadır.”(M34)

“Yeterli olduğumuzu, en azından bazılarının yeterli olduğunu düşünüyorum. Çünkü her kesimden her anlayıştan insan öğretmen olabilmektedir.”(M2)

“Evet. Konuşma şekli, duruşu, olaylara müdahalesi, dürüstlüğü ve milliyetçiliği ile öğrencilere model olmaktadır.(M33)

“Evet kesinlikle. Öğretmenlerin rolü çok büyüktür. Çocuklar en fazla öğretmenlerini model alırlar.” (M48)

Yukarıdaki görüşlerine yer verilen öğretmenlerin büyük bir kısmının değerler eğitimi kapsamında fazladan bir enerji harcamadan kişilik özellikleriyle, tavır ve davranışlarıyla değerler konusunda örnek olabildiklerini, öğrencilerin birçok iyi davranışı ve değeri öğretmenlerin söylevlerinden ve hareketlerinden edindiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 9 incelendiğinde “değerler eğitimi konusunda öğretmenlerin model olabilme düzeyleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 11’inin öğrencilere “*model olamadıklarını*” ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Tam manası ile model alabildiklerini düşünmüyorum.” (M22)

“Öğretmenlerin kimisi söylediklerine tezat davranışlar sergiliyor. Mesela temizlik konusunda bilinçlendirirken, öğretmenler odasının pisliği ve dağınıklığı bu konuya ters düşüyor.”(M20)

“Model alabildiklerini düşünmüyorum. Bu değerlere sahip meslektaşlarımız elbette var. Ancak günümüzdeki bencil ve egoist hayat tarzının buna engel olduğunu düşünüyorum.” (M45)

“Hayır. Öğretmenlerimizin büyük çoğunluğu evrensel, insani değerlere göre değil piyasanın ihtiyaçlarını karşılayacak, nitelikleri karşılayacak bir biçimde eğitim görmüştür.”(M5)

“Açıkça söylemek gerekirse her öğretmenin model olabildiğini düşünmüyorum. Dersimize zamanında girmiyorsak derste öğrenciler dışında başka meşguliyetlerimiz varsa -telefon gibi- kurduğumuz cümleler nezaketten uzaksa, amacımız sevdirmek değilse, yeterli sabra sahip değilsek öğrenciye nasıl bir rol model olabiliriz diye düşünmemiz gerekir. Çünkü çocuklar duyduklarından daha çok gördüklerinden etkilenirler.”(M6)

Yukarıdaki görüşler doğrultusunda katılımcılar; öğretmenlerin bir kısmının değerler eğitimi konusunda tam manasıyla örnek olamadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun gerekçesinin genellikle bazı öğretmenlerin değerler ve değerler eğitimi önemserken

bazılarının gündeminde bu konunun yer almadığı, eğitimi daha çok maddi bir unsur olarak görmelerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

En çok tekrar eden bu iki temanın yanı sıra 4 katılımcı, öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarını benimsemedikleri için örnek olmadıklarını, 3 katılımcı olumsuz öğretmen modellerinin var olduğunu, 1 katılımcı öğretmenlerin bu konuda bilinçli olmadığı için model olmadıklarını, 1 katılımcı ise öğretmenlerin değerler eğitimi konusunu sahiplenemedikleri için model olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Genel olarak sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin değer aktarımında ve eğitiminde kendilerini etkili bir unsur olarak gördükleri sonucuna varılabilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.4.1 Değerler eğitiminin geleceği kapsamında materyal ve politika oluşturulmasına dair görüşleri

Dördüncü alt problem kapsamında katılımcıların görüşleri; “değerler eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyaller”, “değerler eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığına yardımcı olması gereken kurumlar” ve “Değerler Eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı” kapsamında olmak üzere 3 farklı temada saptanmaya çalışılmış ve her bir tema ilgili başlık altında değerlendirilmiştir.

4.4.1.1 Değerler eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyallere dair görüşler

Öğretmenlerin dördüncü alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “değer eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyaller” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 15’inin buna ilişkin *bilgilerinin olmadığı*, 9’unun *filmler*, 8’inin *drama*, 7’sinin *panolar* kullanılması gerektiği yönünde cevaplar verdikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 10’de verilmiştir.

Tablo 10. Değerler Eğitiminde Kullanılmasını İstedikleri Materyallere Dair Görüşler

Görüşler	Frekans
Bilgi yok	15
Film belgesel video	12
Drama	8
Panolar	7
Kitaplar	6

Eba	4
Afiş-Broşür vb.	2
Akıllı tahta	2
Çalışma kâğıtları	1
Kavram haritaları	1
Kıssalar	1
Yüz temel eser	1

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin “değerler eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyallere dair görüşleri” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 12’sinin değerler eğitiminde “*Filmler, Belgeseller ve videolar*” ın kullanılmasını istediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Animasyon filmleri ile değerlerimiz anlatılmalı.” (M56)

“Değerle ilgili film, video izleterek değer eğitim sürecini gerçekleştiriyorum.” (M15)

“Değerler eğitiminde film türünde görsel işitsel materyaller kullanılabilir.” (M41)

“Doğru bir amaçla yapılmış filmlerin değerler eğitimi konusunda çok fayda sağlayacağına inanıyorum.” (M9)

“Filmlerin değerler eğitiminde çok rahat bir biçimde kullanılabilceğine inanıyorum.” (M1)

“Filmler.”(M12)

“Filmler.”(M26)

Yukarıdaki görüşler doğrultusunda öğretmenler filmlerin değerler eğitiminde kullanılmasının değer aktarımında başarılı sonuçlar vereceğini düşündükleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin “değerler eğitiminde kullanılmasını istedikleri materyaller dair görüşler” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 8’inin değerler eğitiminde “drama” nın bir yöntem olarak kullanılmasını istediklerini ifade

ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Drama çalışmalarlarıyla değerler eğitimi faaliyetleri daha başarılı olabilir.” (M33)

“Drama çalışmaları.” (M26)

“Drama yoluyla değerler öğrencilere anlatılabilir.”(M28)

“Drama.”(M58)

“Drama.” (M60)

Yukarıdaki öğretmen görüşleri doğrultusunda, drama yönteminin kullanılmasının değerler eğitiminde başarılı sonuçlar vereceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 10’da aynı tema kapsamında diğer ifadeler incelendiğinde, öğretmenlerden 7’sinin değerler eğitiminde *“panolar”* ’ın bir materyal olarak kullanılmasını istediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğrencilerin dikkatlerini çekecek renkli ve canlı panolar.” (M15)

“Materyal olarak panolara asılabilen afiş, poster, çalışma kağıtları kullanılabilir.” (M17)

“Panolar kullanılabilir.”(M48)

“Panolar.”(M51)

Yukarıda örnek açıklamalarına yer verilen öğretmenlerin değerler eğitiminde panoların kullanımının başarılı sonuçlar vereceğini düşündüklerini sonucuna ulaşılmaktadır.

4.4.1.2 Değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar

Öğretmenlerin 4. Alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 24’ünün *“tüm kurum ve kuruluşların”*, 9’unun *“STK”* ların, değerler eğitimi kapsamında Milli Eğitim Bakanlığına yardımcı olmaları gerektiğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 6’ sısı ise “Milli Eğitim Bakanlığının dışında başka bir kuruma gerek olmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. “Değerler Eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına Destek Olması Gereken Kurumlar

Görüşler	Frekans
Tüm kurumlar	24
STK' lar	9
Sadece MEB	6
Yerel yönetimler	5
Dini kurumlar	4
Medya	4
Sadece kamu kurumları	3
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	2
Vakıflar	2
Sağlık bakanlığı	1
TSK	1
Üniversiteler	1

Tablo 11’de öğretmenlerin “değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar” teması kapsamındaki ifadeleri incelendiğinde, öğretmenlerden 24’ ünün değerler eğitiminde “*tüm kurum ve kuruluşlar*” ın Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

"Bence tüm bakanlıklar olmalı, sadece Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine sıkıştırılmamalıdır." (M13)

"Sadece Milli Eğitim Bakanlığı değil, bütün kuruluşların değerler eğitimi konusunda farkındalık oluşturması gerekir. Bu şekilde daha etkin ve köklü sonuçlar alınır." (M14)

"Değerler eğitimi konusu sadece Milli Eğitim Bakanlığı ile sınırlı kalmamalı, devletin tüm kurum ve kuruluşları bu konuda işbirliği halinde olmalıdır. Çünkü bu değerlerin tek bir kurum eli ile değil, milletin ve devletin tümleyici bir rol üstlenmesi ile daha işlevsel hale geleceği kanaatindeyim." (M4)

Tablo 11’de öğretmenlerin “değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar” teması kapsamındaki ifadeleri incelendiğinde, öğretmenlerden

24' ünün değerler eğitiminde "STK" ların Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

"Milli Eğitim Bakanlığı denetiminde olmak kaydıyla ilgili sivil toplum kuruluşları da destek verebilirler." (M11)

"MEB ve STK'ların ailenin karşılayamadığı bireyin toplumsal değerler ile tanışmasını sağlayacak etkinlikler organize etmesi gerekir." (M25)

"Milli Eğitim ile koordineli olarak sivil toplum kuruluşları değerler eğitiminde farkındalık oluşturacak etkinlikler düzenleyebilir, sonunda hediyeler verilebilir, ahlaklı erdemli davranışların değerli olduğu hissedilebilir." (M30)

Yukarıda görüşlerine yer verilen öğretmenler değerler eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na sivil toplum kuruluşlarının yardımcı olabileceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 11'de öğretmenlerin "değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gereken kurumlar" teması kapsamındaki ifadeleri incelendiğinde, öğretmenlerden 6'sının değerler eğitiminde "Milli Eğitim Bakanlığının dışında hiçbir kurumun dahil olmaması" gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

"Olmamalı. Milli Eğitim bu eğitime daha etkin ve güzel yollarla kullanılmalı." (M28)

"MEB dışındaki kuruluşlar olsa bile uygulama yine bizlere kalacaktır. Bu nedenle özellikle tam gün olan okullarda kulüp çalışmalarının daha özenli uygulanması öğrencileri bu işin merkezine taşınması daha iyi olabilir." (M35)

"Olmamalı. Olay farklı boyutlar kazanabilir. Başka kurumlar işin içine katılırsa". (M54)

"Değerler eğitimi toplumsal değerlerin ötesinde dini referanslar gözeterek ve bakanlık personeli dışında dernek ve vakıfların okullarda görevlendirilmesi yanlıştır." (M55)

Yukarıda benzer ifadelerin yer aldığı öğretmen görüşlerinin yanı sıra, 5 öğretmen yerel yönetimlerin, 4 öğretmen dini kurumların, 4 öğretmen medyanın, 2 öğretmen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, 2 öğretmen vakıfların, 1 öğretmen Sağlık Bakanlığının, 1 öğretmen TSK' nın, 1 öğretmen üniversitelerin değerler eğitiminde Milli Eğitim Bakanlığına destek olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunların dışında değerler eğitimi konusunda kamu kurumlarının dışında hiçbir kurum ve kuruluşun rol üstlenmemesi gerektiğini düşünen 3 öğretmen görüşü vardır. Bu öğretmenlere göre, değerler eğitimi bu konunun eğitimini

almamış kurumlarca etkin bir biçimde verilemeyecek kadar önemli bir konudur. Bu sebeple değerler eğitiminin sadece devletin kurumları tarafından verilmesi gerektiği görüşündedirler.

Değerler eğitimi uygulamalarında Milli Eğitim Bakanlığına destek vermesi gereken kurum ve kuruluşlar hakkında öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş olup; öğretmenlerin büyük bir kısmın değerlerin tüm toplumun geleceği açısından hayati bir konu olduğu için çok önemsenmesi gerektiğini, bunun sadece Milli Eğitim Bakanlığına bırakılmayacak kadar önemli bir mesele olduğunu beyan etmişler, bu sebeple tüm kurumların değerler eğitimi konusunda bakanlığa destek vermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna karşın katılımcıların küçük bir kısmı değerler eğitiminin sadece bakanlık tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.4.1.3 Değerler Eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı

Öğretmenlerin 4. Alt probleme ilişkin görüşlerinin analiziyle belirlenen “Değerler Eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 34’ünün “*ayrı bir derse ihtiyaç olmadığı*”, 17’sinin “*ayrı bir dersin gerekli*” gördüklerini ifade etmiştir. Öğretmenlerinin bu temaya ilişkin diğer görüşlerinin dağılımı Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12 Değerler Eğitimi Adı Altında Ayrı Bir Ders İhtiyacı

Görüşler	Frekans
Ayrı bir derse gerek yok	34
Ayrı bir ders gerekli	17
Fikir belirtmemiş	6
Her iki yöntemde	3

Tablo 12’de Öğretmenlerin “değerler eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı” teması kapsamındaki ifadelerine bakıldığında, öğretmenlerden 34’ünün “*ayrı bir derse gerek olmadığı*” yönünde görüş beyan ettikleri anlaşılmaktadır. Bu görüşe ilişkin öne çıkan başlıca katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Örtük bir biçimde, disiplinler arası olarak dağıtılmalıdır.” (M1)

“Değerler eğitimi tüm derslere örtük bir biçimde dağıtılarak daha dikkatli ve amacına uygun olarak kazandırılmalıdır.”(M11)

“Adı ders olan, notla değerlendirilen kavramların çok da işe yaramayacağını düşünüyorum. Alışveriş yaparken hesaplanan para, kar-zarar, helal-haram bazında örtük olarak verildiğinde daha anlamlı, daha kalıcı olur. Değerler, hayatın her alanında örtük olarak bulunmalı.” (M19)

“Ayrı bir dersten ziyade tüm derslere örtük bir biçimde dağıtılmalıdır. Hayatın her alanında bu değerlere yer verilmesi gerektiğini bilmelidir öğrenciler.” (M36)

“Tüm dersler içinde dağıtılmış olması önemlidir. Çünkü bu değerlerle hayatımızın her anında karşı karşıyayız. Çocuklarımızın zihinlerini bilgi ile doldurarak öğretim yaparken gönüllerini de sevgiyle donatıp onların ahlaklı birer fert olarak yetişmeleri için çalışmalıyız.” (M6)

“Tüm derslere örtük bir biçimde dağıtılmalıdır. Bence her dersin konuları içinde muhakkak etik değerler vardır, olmalıdır. Öğrencilere de bunlar aktarılmalıdır. Bütün öğretmenler etik değerler konusunda duyarlı olduğu takdirde daha çok öğrenci bu değerleri öğrenir ve günlük yaşam içerisinde uygulamaya başlar.” (M7)

“Diğer dersler ayrı bir değer eğitimi dersi planlanarak soyutlanmamalıdır.” (M9)

Yukarıda düşüncelerine yer verilen öğretmenler, değerler eğitimi altında ayrı bir dersin öğrenciler açısından akademik bir ders gibi algılanacağını, zamanla bu dersinde not odaklı olarak düşünüleceğini ve asıl gayesinden uzaklaşacağını düşündükleri için değerler eğitimi altında ayrı bir derse karşı çıkmışlardır. Bunun yanı sıra değerler eğitiminin tüm alanlar için bir gereklilik olduğunu, sadece bir ders olarak sınırlanmaması gerektiğini ifade ederek tüm ders müfredatlarında değerlere örtük bir biçimde yer verilmesi suretiyle değerlerin aktarılmasında başarı sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 12’de öğretmenlerin “değerler eğitimi adı altında ayrı bir ders ihtiyacı” teması kapsamındaki ifadeleri incelendiğinde, öğretmenlerden 17’sinin “*değerler eğitimi adlı bir derse ihtiyaç olduğunu*” ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu ifadeye ilişkin öne çıkan başlıca görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Değerler eğitimi adı altında bir ders milli eğitim müfredatına dahil edilmesinin değerler eğitimi açısından faydalı olacağını düşünüyorum.” (M4)

“Değerler eğitimi adı altında bir ders milli eğitim müfredatına dahil edilebilir.” (M49)

“Değerler eğitimi konusunda ayrı bir dersin olması gerektiğine inanıyorum. İçeriğinin ise sosyal projeler ile doldurulması gerektiğini düşünüyorum.” (M10)

“Tüm derslerle ilişkili olarak işlenmesi gerektiği gibi yeterince üzerinde durulması açısından ayrı bir ders olarak da müfredatta olması gerektiğini düşünüyorum.” (M15)

“Değer hayatın tüm basamaklarında yanlarında olan bir olgudur. Bu yüzden derslerin hayatın gereksinimlerini karşılamak için olduğunu düşünürsek, bunların içerisinde de bu ders ve alanlara ait değerlerin doğru öğretilmesine daha yerinde olur diye düşünüyorum.” (M25)

Yukarıda görüşlerine yer verilen öğretmenler değerler eğitimi adlı bir dersin gerekli olduğunu ifade etmişler ve değerler eğitiminin ayrı bir biçimde doğrudan verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu görüşlerin yanı sıra 3 öğretmen tüm derslerde örtük bir biçimde değerlerin verilmesinin yanı sıra ayrı bir dersin de uygulanılabileceğini ifade etmişlerdir.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimine ve değerler eğitimi uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgulara dayalı olarak, konu ile ilgili yapılmış diğer araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılmasından oluşan tartışma bölümüne yer verilmiştir.

5.1. Birinci Alt probleme İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları sonucunda öğretmenlerin temel değer algılarının: ahlak, saygı, dürüstlük, sevgi, vatanseverlik, yardım severlik ve diğer değerler olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Benzeri biçimde Bulach ve Butler'ın (2002) yılında yapmış oldukları "Davranış oluşumunda on beş karakter değeri" adlı çalışmada katılımcıların büyük bir kısmının işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik değerlerini temel değerler olarak kabul ettikleri bulgusuna varılmıştır. Memiş ve Gedik (2010) tarafından yapılan "Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri" adlı çalışmada, yardımseverlik, geleneksellik ve başarı değerleri, Yiğittir'in (2010)' in 'İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler" adlı çalışmada çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini, Erkuş (2012)' un " Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi" adlı çalışmada Okul öncesi eğitimde öncelikle saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma, değerlerine öncelik verdikleri Baysal (2013)'ın "Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi" başlıklı çalışması ve aynı şekilde Kınacı(2018)'nın " Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri" adlı çalışmasında da vatanseverlik, saygı, sevgi adalet, eşitlik, sorumluluk ve bağımsızlık gibi değerlerin ön planda tuttuklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular araştırmayla örtüşmektedir.

Değerler eğitiminin gerekliliğine dair öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcılar değer eğitiminin; geleceğimizin teminatı olan yeni neslin kaliteli bir nesil olabilmesi, iyi bir toplumun oluşturulabilmesi, çocuklarımızın topluma daha rahat

ayak uydurabilmeleri, daha kaliteli bir hayat ve toplumsal yozlaşmanın engellenmesi için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Çağlayan (2018)'in "Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Veli Ve Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi: Bingöl Örneği" adlı çalışmasında da yeni neslin kaliteli bir biçimde yetiştirilmesi için değerler eğitimi temel bir gereksinimdir sonucuna varılmıştır.

Değerler eğitimi uygulamalarına dair algı, bilgi ve öz değerlendirmelerine dair bulgulara incelendiğinde, branşlarının müfredatında ve ders kitaplarında değerlere yeterli oranda yer verildiğini ve yer verilmediğini ifade eden öğretmenlerin oranlarının birbirlerine yakın olduğu tespit edilmiştir. Yiğit ve Tarman (2013)'in "Değerler eğitiminin ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf ders kitaplarındaki yeri ve önemi" adlı çalışmada da ders kitaplarında son yıllarda değerlerimize yönelik bir artışın gözlemlendiği ifade edilmiştir. Bu sonuçlar araştırmayla nispeten uyumludur.

Öğretmenlerin, değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair bilgileri kapsamında elde edilen bulgulara bakıldığında öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlar hakkında bilgilerinin fazla olmadığı sonucu ortaya çıkarılmıştır. Benzeri şekilde Karasu ve Aktepe (2009) Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Bakış Açıları" isimli çalışmalarında öğretmenlerimizin değerler eğitimi ve değerler eğitimi yaklaşımları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde, Kılıç-Şahin (2010)' in "İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri" adlı çalışmada katılımcı öğretmenlerin tamamına yakınının değer analizi, değer açıklama gibi değer eğitimi yaklaşımlarından hiç birini kullanmadıkları ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları sonucunu tespit etmişlerdir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Metotlara dair fikir beyan eden öğretmenlerin ön plana çıkan görüşleri ise örnek olmak ve drama teknikleridir.

Öğretmenlerin değerler eğitiminde kullanılan metotlara dair düşünceleri ekseninde öğretmenlerin teorik anlamda değerler eğitimi uygulamaları hakkında fazla bilgi sahibi olmadıkları yönündedir.

Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki öz değerlendirmelerine dair soru kapsamında; araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmının değerler eğitimi konusunda yeterli olduklarını ve ellerinden gelen çabayı gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Milson ve Mehlig (2002) 'in " İlkokul öğretmenlerinin karakter eğitimine etkileri" adlı çalışmada öğretmenlerin olumlu yönde yeterlik inancına sahip oldukları görülmektedir. Altunay ve Yalçınkaya (2011)'nin " Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin

görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmada da benzeri sonuçlara varılmış, öğretmenlerin değerler eğitimine çok önem verdikleri tespitinde bulunulmuştur.

Öğretmenlerin değerler eğitimi konusundaki öz değerlendirmeleri ile değerler eğitimi uygulamalarında kullanılan metotlara dair bilgi düzeylerine yönelik verdiği cevapların birbiriyle çelişmekte olduğu görülmektedir. Bu kapsamda katılımcıların değerler eğitimine önem verdiklerini ama değerler eğitiminin nasıl ve hangi araçlarla yapılacağına dair yetkinliklerinin az olduğu yargısına varılabilir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlara dair öğretmen görüşleri doğrultusunda katılımcılar; hali hazırdaki eğitim anlayışının, eğitimcilerin donanımsızlığının, ailelerin yetersizliğinin, insanların bilgi eksikliğinin, bu yönde yapılan eğitimin teoride kalmasının ve bilgi düzeyinden ileri gidememesinin değerler eğitiminde karşılaşılan problemlerin başında geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda Ateş (2013)' in "İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma" adlı çalışmasında, değerler eğitiminin uygulamadan öte daha çok kâğıt üzerinde yapıldığının ifade etmekteyken Avcı ve Kayabaşı (2018)'nin “Hayat bilgisi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi” adlı çalışmada da değerlerin kazandırılmasında herhangi bir sistemin izlenmediği belirtilmiştir. Thornberg (2008)' de yaptığı “Değerler eğitiminde profesyonel bilgi eksikliği” adlı çalışmada ise değerler eğitiminin plansız yapıldığı, değerler eğitiminin öğrencilerin olağan ararılarına göre yapıldığı bunun da bilinçsizce yapıldığı, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik yeterli bilgilerinin olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır. Tokdemir (2007)'in “Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri” adlı çalışmasında öğretmenlerin değerlerin eğitim ve öğretiminde yeterli teorik bilgiye sahip olmamakla beraber değer eğitimine karşı olumlu tutum içinde olduklarını ifade etmektedir. Son olarak bu konuya dair benzeri bir sonuçta Bartan (2018)'in “Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamaları” adlı çalışmasında ortaya çıkarılmıştır. Buna göre öğretmenlerin değer öğretim yöntemleri hakkında fazla bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaların araştırmayla örtüştüğü görülmektedir.

5.3. Üçüncü Alt probleme İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın alt problemlerinden birisi de değerler eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkisi üzerinedir. Bu alt probleme doğrultusunda ön plana çıkan iki ana temadan ilki Değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin örnek olabilme düzeyleridir. Bu tema kapsamında; katılımcıların büyük bir kısmı öğretmenlerin değerler konusunda örnek olabildiklerini belirtmişlerdir. Baltacı(2018)' nın “ Ortaokul yöneticilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri” adlı çalışmasında benzeri bir sonuca varmış, öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında öğrencilere örnek olabildikleri sonucuna varmıştır. Bu konu kapsamında benzeri sonuçlara ulaşan Ateş(2012)'de “ Öğretmenlik meslek ahlakı ve mesleki değerler” adlı çalışmasında öğretmenlerin değerler açısından örnek olabildiklerini ifade etmiştir.

Bu konuya dair ikinci tema ise okullarda verilen değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyleridir. Bu tema kapsamında; katılımcıların büyük bir kısmı okullarda verilen değerlerin öğrenciler tarafından özümsemediğini, teoride kaldığını, ailenin ve sosyal çevrenin bozucu etkilerinden ötürü davranış haline getiremediklerini belirtmiştir. Ulusoy (2007)'un “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlak eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri” adlı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında çeşitli sıkıntılarla karşılaştığını ve bu karşılaşılan problemlerin; öğrenciden kaynaklanan, öğretmen ve idareden kaynaklanan, çevreden kaynaklanan, öğretim programından kaynaklanan ve eğitim sisteminden kaynaklanan problemler şeklinde kategorize ederek benzer sonuçlara ulaşmıştır.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma kapsamında öğretmenlere değerler eğitiminin geleceğine dair politikalar ekseninde ayrı bir derse ihtiyaç olup olmadığı konusunda fikirleri incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmı, değerler eğitimi adı altında ayrı bir dersin değerlerin aktarılmasında başarılı olamayacağını, öğrenciler tarafından akademik bir ders olarak algılanacağını, bu yüzden bu dersin teoriden öteye geçemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu gerekçeler doğrultusunda ayrı bir derse gerek olmadığını, tüm derslerde örtük bir şekilde verilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Erakkuş (2015)'un “Alternatif okul yaklaşımlarında din ve değerler eğitimi” adlı çalışmasında değerler eğitiminde örtük yaklaşımın daha başarılı olacağına dair tespitler mevcuttur. Aynı şekilde Gözel (2018)'in “Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi” adlı çalışmasında da değerler eğitimi faaliyetlerinin örtük bir biçimde verilmesine dair sonuçlara ulaşılmıştır.

Değerler eğitiminde öğretmenlerin kullanılmasını istedikleri materyallere dair bulgular doğrultusunda öğretmenlerin çoğunlukla filmler videolar gibi görsel materyallerin yanı sıra drama uygulamaları ve panoların değerler eğitiminde kullanılabileceğini ifade etmişlerdir. Benzeri bir sonuca Bartan (2018)' in " Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamaları" adlı çalışmasında varıldığı görülmüştür.

Değerler eğitiminin geleceğine yönelik politikalar çerçevesinde "Milli Eğitim Bakanlığı'na değerler eğitimi uygulamalarında destek olmasını düşündüğünüz kurumlar nelerdir?" sorusu sorulmuştur. Ortaya çıkan temalar doğrultusunda sivil kuruluşların ve resmi kurumların tamamı Milli Eğitim Bakanlığı'na değerler eğitimi konusunda yardımcı olmalıdırlar, teması ön plana çıkmıştır. Ateş (2013) tarafından yapılan "İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma" başlıklı araştırmasında benzeri sonuçlara rastlanmıştır. Bu araştırmada değerler eğitimine yönelik ihtiyaçtan bahsedilirken, değerler eğitimi uygulamalarında MEB'e yardımcı olabilecek kurumların başında STK'ların, sosyal paylaşım sitelerinin olduğunu sokağın desteği olmadan verilecek bir değerler eğitiminde okulun da tek başına yetersiz kalacağını belirtmişlerdir.

Bu temayı Sivil Toplum Kuruluşları, Medya, Dini kurumlar ve Yerel yönetimler temaları takip etmiştir. Katılımcılardan bazıları ise değerler eğitimi konusunun sadece Milli Eğitim Bakanlığının yetkisi dahilinde olduğunu diğer kurumların bu konuda yetersiz olacağını, aynı zamanda bakanlığın dışındaki yapılacak faaliyetlerin denetiminin zor olduğunu ifade etmişlerdir.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen sonuçlar, ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurularak uygulayıcılar için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

6.1. Sonuçlar

1.Öğretmenlerin; değerler eğitimi içeren çalışmalarda, bu alanda sıkça kullanılan metotlardan rol model olma, drama, film izleme gibi yöntem-teknipler içeren uygulamaları tercih ettikleri tespit edilmiştir.

2.Değerler eğitimi ile ilgili kaynak, materyal ve ders içeriklerinin yeterliliğine yönelik sorulara olumlu ve olumsuz cevap veren öğretmenlerin oranlarının, birbirlerine yakın olduğu görülmüştür.

3.Öğretmenlerin; değerler eğitimi uygulamalarında örnek olabilmelerine dair yapılan öz değerlendirme sonucunda, kendilerini yeterli hissettikleri ve bu konuda örnek olabildiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

4.Verilen değerlerin öğrenciler tarafından özümseme düzeyine dair düşünceleri ise; öğrencilerin, aile, medya ve sosyal çevre gibi dış uyaranlar nedeniyle verilen değerleri yeterince özümseyemedikleri yönündedir.

5.Değerler eğitiminin geleceğine dair bulgular doğrultusunda öğretmenler, ayrı bir değerler eğitimi dersinin gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir.

6.Öğretmenlerin değerler konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na yardımcı olabilecek kurumlara dair düşüncelerine de başvurulmuştur. Öğretmenlerin büyük bir kısmı, sivil ve tüm resmî kurum ve kuruluşların, değerler eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na destek olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Bütün öğretmenlere yönelik değerler ve değerler eğitimi ile ilgili alanın uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler ve hizmet içi eğitim programları düzenlenerek değer ve değerler eğitimi bilincinin kazandırılması sağlanabilir.

2. Ortaokullardaki değerler kulüplerinin daha aktif çalışması sağlanabilir.

3. Okullardaki değerler eğitimi uygulamalarının bütün öğretmenlerin sorumluluğunda olduğu düşüncesi kapsamında, uygulama esaslı olma kaydıyla, öğretmenlere yönelik değerler konusunda öğrencilere nasıl örnek olabileceklerine dair eğitim süreçlerinden geçirilebilirler.

4. Öğretmenler için değerler eğitimi kazandırmaya yönelik farklı yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilebilir.

5. Öğrencilere yönelik davranış odaklı farklı etkinlikler düzenlenebilir ve kaynak ve araç-gereç temini sağlanabilir.

6. Öğretmenler veli toplantılarında öğrencilerin davranışlarını değerler eğitimi odaklı yapabilir bu sayede ailelerinde değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi sağlanabilir.

6.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Değerler eğitime yönelik araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1. Değerler eğitime yönelik öğretmen görüşleri ile ilgili araştırmaların yoğun bir biçimde yapıldığı görülmektedir. Buna rağmen veli odaklı değerler eğitime yönelik araştırma sayısının yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda örneklem gruplarının velilerin oluşturduğu araştırmalar yapılabilir.

2. Hızla değişen toplumumuzun bu hızlı değişime uyum sürecinde değerlerimizin korunmasına yönelik sosyologlarla birlikte araştırmalar yapılabilir.

3. Farklı yaş guruplarının değer algılarının değerler eğitime etkilerinin neler olduğu araştırılabilir.

4. Öğrencilerin okul içindeki ve dışındaki arkadaş ortamlarının değer kazanımındaki etkileri araştırılabilir.

5. Bu çalışmada ortaokullarda çalışan öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları araştırılmıştır. Benzer çalışmalar liselerde çalışan öğretmenlere yönelik yapılabilir.

6. Değerler eğitimi uygulamalarına yönelik velilerin sosyal ve ekonomik farklılıklarının değerler eğitime etkileri araştırılabilir.

7. Ortaokullarda çalışan öğretmenler ile liselerde çalışan öğretmenlerin değerler eğitime yönelik tutumları karşılaştırmalı bir şekilde araştırılabilir.

8. Sosyal medyanın okulda verilen değerlerin etkisine dair bir araştırmalara ağırlık verilebilir.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Kim ne kadar değer veriyor. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1).
- Akbaba, Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18.
- Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dinî değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(5), 7-24.
- Akınoğlu, O. (2003). Bir eğitim değeri olarak eleştirel düşünme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 7-26.
- Aktay, Y. (2003). Amerika'da kudüs'ü kurmak:mormonlarda din ve değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 27-64.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 54-57.
- Altıntaş, M. E. (2012). Bireycilik ve toplumculuk tartışmalarına değerler eğitimi yaklaşımları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 31-54.
- Altıntaş, M. (2018). İlköğretim dinkültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin değer öğretiminde kullandıkları yöntemler. *Milli Eğitim Eğitim Dergisi*, 46(217), 131-166.
- Altun, A. (2009). Eğitim bilim açısından seçmeli medya okuryazarlığı dersi programına eleştirel bir yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 97-109.
- Altunay , E. ve Yalçınkaya, M. (2011). Öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(1), 5-28.
- Altunay, Şam, E. (2015). Değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları. *Journal of Educational Sciences*. 3(4). 47-63.
- Ardoğan, R. (2005). Müslüman toplumlarda insan hakları ve demokrasiye saygıyı artıracak bazı islami ilkeler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 25-58.
- Arpacı, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni adaylarının değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(2).
- Arslan, Z. ve Yaşar, F. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Dem Dergi*, 1(1).

- Ateş, F. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ateş,N. (2012). Öğretmenlikte meslek ahlâkı ve mesleki değerler. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(6), 3-18.
- Avcı , A. (2010). Aile yapı atmosferinin okul şiddetine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (19), 7-52.
- Avcı, E.K. ve Kayabaşı, Z.E.K. (2018). Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*. 16(35), 27-56.
- Azar, A. (2011). Türkiye'deki öğretmen eğitimi üzerine bir söylem:nitelik mi, nicelik mi? *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 36-38.
- Bahadıroğlu, Y. (2017). *Osmanlıda çocuk eğitimi*. Ankara: Hayat.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Balık, Z. D. (2016). *Hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi , Van.
- Baltacı N.B.(2018) *Ortaokul yöneticilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Baysal N.,(2013) *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Bartan S., (2018) *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Berkant, H., G., Efendioğlu, A.,ve Sürmeli, Z. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 9(5), 427-440.

- Becker, J. (2004). Çin'in büyüme sancısı: Daha fazla para, daha fazla nüfus ve daha fazla sorun. Peki ya çözüm? *National Geographic Türkiye*, 82-83.
- Bulach, C.R., ve Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling*, 41, 200-214.
- Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (7).
- Chandler, M. K. (2005). The effect of a character education program on elementary students prosocial competence. Unpublished Master Thesis, Lynn University, Florida.
- Cihan, A. (2006). *Japonyada eğitim kültür ve modernleşme*. İstanbul: Ark.
- Çağlayan, E.(2108) Değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik veli ve öğretmen tutumlarının değerlendirilmesi: Bingöl Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bingöl Üniversitesi, Bingöl.
- Çelebi, N.ve Asan, H. (2013). Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki (1923-1946) insan/birey yetiştirme paradigmasının son osmanlı birikimi ile karşılaştırmalı analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 140-148.
- Çelikkaya, T. (2013). Ortaokulda doğrudan kazandırılacak değerlerin vatandaşlık ve demokrasi eğitimi kitabına yansıma düzeyleri. *Turkish Studies*, 8(8), 1715-1731.
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Dedeoğlu, G. (2016). *Teknoloji İletişim, Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Deveci, H. ve Ay Selanik, T. (2009). İlköğretim günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 269.
- Dilmaç, B. ve Bircan, H. H. (2015). *Değerler ve değerler psikolojisi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, M. (2014). *Tüketim toplumu eleştirel bir bakış*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Doğanay, A. (2009). Değer eğitimi yaklaşımları. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde, (S. 241). Ankara: Pegem.
- Edgington, W. (2002). To promote character education, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*. 93(3), 113-116.

- Eğimli, A. ve Çakır, S. (2011). Toplum kültürünün kurum kültürüne yansımaları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(2).
- Erakkuş, Ö.(2015). *Alternatif okul yaklaşımlarında din ve değerler eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Erdoğan, İ. (2004). Popüler kültürün ne olduğu üzerine. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(57).
- Er, H. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değer algıları ile benlik saygıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Ergen, G. (2017). *Eleştirel bilinçli sevgi eğitimi eğitimi değerler ekseninde yeniden düşünmek*. S. Z. Genç (Ed.) Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması(s. 180-194). Ankara: Pegem.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Evin, İ. ve Kafadar, O.(2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Evkuran , M. (2015). *Çağdaş sorunlar ve kelam*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Fındıkçı, İ. (2004). *Yaşadıkça eğitim*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayınları.
- Fortna, B. (2013). *Ahlakın anlamı*. M. Gündüz (Ed.). *Osmanlı Eğitim Mirası* içinde, (s. 289). İstanbul: Doğu Batı Yayıncılık.
- Genç, S. Z. (2017). *Değişen Değerler Ve Yeni Eğitim Paradigması*.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Gökdere, M., ve Çepni, S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-107.
- Gözel, Ü.(2018) *Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

- Gurbetoğlu, A. (2007). 2. meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde ahlak eğitimi ve ahlaki değerler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 81-101.
- Gündüz, M. (2013). *Tekke ve zaviyeler*. M. Gündüz (Ed.)*Osmanlı eğitim mirası* içinde, (s. 53). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Gündüz, T. (2010). Üstün zekâlı çocuklarda ahlâk gelişimi ve eğitimi. *İlahiyat Dergisi*, 1(1), 157-177.
- Güçlü, M. (2015). Türkiyede değerler eğitimi alanında yapılan araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(8).
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. MEB (2019, 02 12).
<https://ttkb.meb.gov.tr/> adresinden alındı.
- Habermas, J. (1972). *Knowledge and human interests* (trans. by J. J. Shapiro). Boston: Beacon Press.
- Halstead, J. M. and Monica J. T. (2000). Learning and teaching about values: A Review Of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202.
- Harland, T., and Pickering, N. (2011). *Values in higher education*. London and New York: Routledge.
- Haralambos, M. (1987). *Sociology: Themes and perspective*. London: Bell and Hyman.
- Huitt, W. (2004). Values. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. <http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html> adresinden 5 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerinde etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 11-22.
- İşliyen, B. (2018). *Dünyevileşme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kale , N. (2004). *Nasıl bir insan nasıl bir öğretim*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Kalın, Z. T.ve Naıçacı, A. (2017). Ortaokul 5. Sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 293-304.
- Karasu, M ve Aktepe, V. (2009). Öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açıları. 8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu içinde (s.397-413). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değerler eğitimi ve hikayeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(198), 97-109.
- Coşkun Keskin, S, ve Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet dönemi ilkokul (ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "barış"ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Keleş , R. (2005). Kent ve kültür zerine. *Mülkiye*, 29(246), 9-18.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta:değerler. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 259-295.
- Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Vel Mevlana ve Yunus felsefesiyle Türkçe derslerinde değerler ve hoşgörü eğitimi. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208.
- Kılıç şahin, H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5.sınıf ğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kınacı, M.K.(2018). *Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler ğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Killeavy, M.(2005). Israel. J. Stephenson (Ed.) *Values In Aducation* içinde (s. 95-109). London and New York: Rutledge.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*. 39 (1), 4-17.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Massachusetts: Allyn & Bacon Company.
- Ling, L. and Stephenson, J. (2005). Introduction and theoretical. J. Stephenson, L. Ling, E. Burman and M. Cooper (Ed.). *Values in Education* içinde, (s. 3-20). London and New York: Routledge.
- Lovant, T.and Clement, N. (2008, March). Quality teaching and values education:coalescing for effective learning. *Journal of Moral Education*, 37(1), 1-16.
- Maxwel, J. A. (1996) *Qualitative research design: An İnteractive Approach*. California: Sage.

- Memiş, A. ve Güney Gedik, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.
- Meydan , H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. (1984). *Qualitative Data Analysis A source Book of New Methods*. London: Sage Publications.
- Milson, A. and Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkinlik duygusu konusunda bir ölçme aracına doğru: karakter eğitimi yetkinlik skalası (keys) ve türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 99-130.
- Milson, A. J. and Mehling, L. M. (2002) Elementary School teachers sense of efficacy for charecter education. *The Journal Of Educational Research*, 47-53.
- Oladipo, S. E. (2009). "Moral education of the child: whose responsibility?" *J Soc Sci*, 20(2), 149-156.
- Önür, N. (2007). Dijital bölünme ve gençlik: bilgi toplumunun sınırlarında erişilen toplumsallık. *Sosyoloji Dergisi*, (17), 195-233.
- Özbay, M. ve Tayşi, Karakuş, E. (2011). Dede korkut hikâyeleri'nin türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim Ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 23.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 217-239.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özkan , R. ve Soylu , A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler: Niğde il örneği. *Turkish Studies*, 9(2), 1253-1295.
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastomonu Eğitim Dergisi*, 14(1).
- Özkan, R. (2104). Üstün zekâlı çocuklarda ahlâk gelişimi ve eğitimi. *Turkish Studies*, 9(2), 1253-1265.
- Özmen, C., Er, H. ve Gürgil , F. (2012). İlköğretim branş öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 297-311.
- Peker, A. ve İskender, M. (2011). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 11-22.

- Poyraz, H. (2004). Değerlerin kuruluşu ve yapısı. *Değerler ve Eğitimi* (s. 81-89). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Pring, R. (2010). Preface. T. Lovat, R. Toomey ve N. Clement (Ed.). *International research handbook on values education and student wellbeing* içinde, (s. 5). London New York: Springer.
- Russel, T. (2007). How experience changed my values as a teacher educator. T. Russel and J. Loughran (Ed.) *Enacting a pedagogy of teacher education. values, relationships and practices* içinde (s.192). London and New York: Routledge.
- Schaefer, M.P. (2012). *Determining methods for teaching character education in elementary schools*. Doctoral Dissertation, Northcentral University, Arizona.
- Somel Akşin, S. (2015). *Osmanlıda eğitimin modernleşmesi*. İstanbul: İletişim.
- Staorey, A (1987) *Doing interpretative phenomenological analysis. in e. lyons a. coyle analysing qualitative data in psychology*. Los Angles: Sage.
- Şahin , K. (2011). Kültürel yozlaşmaya neden olan. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Taymur, Z.A.(2015). *İlkokul Öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma: Batman il örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Gaziantep.
- Thompson, W. G. (2002). *The effects of character education on student behavior*. Unpublished Phd Thesis. State University, Johnson City.
- Thornberg, R. (2008). Values Education as the daily fostering of school rules. *Resarch in Education*, 80, 52-62..
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798.
- Toomey, R. (2010). Values education instructional scaffolding and student welbeing. T. Lovat and R. Toomey (Ed.) *International research handbook on values education and student wellbeing* içinde, (s. 19-37). London,New York: Springer.
- Tokdemir, M. A (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Topsakal, C. (2004). Avrupa birliğinde değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(8), 125-148.

- Tunca N. ve Sağlam, M. (2013). İlköğretim öğretmenlerine yönelik mesleki değerler ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(3).
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife*, 75-92.
- Ulusoy , K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri :Sakarya il örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155-177.
- Ulusoy , K.ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde değer aktarımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 401-418.
- Uysal, V. (2004). Yetişkinlerde dindarlık ve değerler:dini hayat,değer tercihleri ve kadına bakış eğilimleri. Kenan, S., Kaymakcan, R. vd. (Ed.) *Değerler ve eğitimi* içinde (s. 215-241). İstanbul: İstanbul Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yapıcı, A ve Zengin, S. (2003). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.
- Yavuz, Ş. (2004). *Değerlerin şeceresi, doğası,sınırı ve devamlılığı*. *Değerler ve Eğitimi* (s. 90-117). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 62-67.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79- 92.
- Yiğit, M. ve Tarman, B. (2013) Değerler eğitiminin ilköğretim 4.ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki yeri ve önemi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*,79-102.
- Yiğittir, S.(2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.
- Yiğittir, S.ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 117-124.

Ziebertz, H.G. (2007). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri: bir değer olarak çoğulculuk. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu içinde (s.445-466). Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları: İstanbul.

Zuzovsky, R., Yakir, R., & Gottlieb, E. (2005). The Irish context içinde, *Values In aducation* (s. 61-95). London and New York: Rutledge.

EKLER

EK1:Çalışma İzni

T.C.
ÇORUM VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 43436584-44-E.2868429
Konu : Araştırma İzni (Fatih ABUKAN)

09/02/2018

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 sayılı Genelgesi.
b) Valilik Makamı'nın 25.10.2017 tarih ve 43436584-125.99-E.17586845 sayılı Olur'u.
c) Amasya Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 25.01.2018 tarih ve 47526769-302.08.01-E.444 sayılı yazısı

Okul/Kurumlarımızda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlikler Bakanlığımız ilgi (a) Genelge hükümlerine göre yapılmaktadır.

Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Program öğrencisi Fatih ABUKAN "Öğretmenlerin Değerler Eğitimine Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal ve Okul Politikası Oluşturulmasına Yönelik Görüşleri" konulu tez çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin katılımıyla yapmak isteği ilgi (c) yazı ve eklerinde belirtilmiştir.

İlimiz okul/kurumlarında yapılacak olan Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinliklerin müracaat evraklarının incelenip değerlendirilmesi ilgi (b) Valilik Makamı'nın Olur'unda görevli komisyon üyelerince yapılmış olup; çalışmanın yapılması uygun görülmüştür.

Yapılacak olan çalışmanın;

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun ile yürürlükte olan tüm yasal düzenlemeler ve politika belgelerine uygun olarak yapılması,

b) İlgili Okul Müdürlüklerince yapılacak olan çalışmanın;

1- Katılımın gönüllülük esasına göre olmasının sağlanması;

2-Tarih ve saatlerin Eğitim-Öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde planlanması;

3 İlgi (b) komisyon üyelerince incelemesi tamamlanan ve ekte sunulan Komisyon Tutanağında belirtilen hususlar dahilinde çalışmanın yapılması;

4-2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde tamamlanması;

5-Çalışmanın yapıldığı Okul Müdürlüklerince; çalışmanın bitmesini müteakip, çalışma ile ilgili Müdürlüğümüze herhangi bir belgenin gönderilmemesi;

yapılacak olan çalışmanın ekte gönderilen ilgi (b) Komisyon üyelerince uygun görülen "**Komisyon Tutanağı**" ve yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olur'larınıza arz ederim.

Seyit Ali BÜYÜK
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

09/02/2018

Azmi YEŞİL

Vali a.

Vali Yardımcısı V.

Üçtutlar mah.Eşref Hoca cad.No:8 Çorum
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: arge19@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.Osman ÖNDER Araştırmacı
Tel: (0 364) 2260747-160
Faks: (0 364) 2262264

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 95e9-8169-3863-8b3f-a14a kodu ile teyit edilebilir.

Ek2: Görüşme Formu

Değerli Meslektaşım,

"Öğretmenlerin Değerler Eğitime Yönelik Farkındalık Düzeyleri Materyal Ve Okul Politikası Oluşturmasına Yönelik Görüşleri" Konulu Yüksek Lisans Tez Çalışmam bünyesinde siz değerli öğretmenlerimizin görüşlerini ortaya koyacak bu çalışma, değerler eğitimi ve uygulamalarına önemli katkılar sağlayacaktır. Öncelikle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre hazırlanmış sorulardan oluşan görüşme formu bünyesinde vereceğiniz bilgilerin gizliliği ilkesine sadık kalacağımız hususunda sizi temin ederiz. Görüşmede beyan ettiğiniz bütün bilgiler sizin isminiz yerine konan kodlar ve şifreler ile belirtilecek isminiz ve kimliğiniz kesinlikle açıklanmayacaktır.

Bu çalışmayı tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda keseceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Çalıştığınız Okul:

Cinsiyetiniz:

Branşınız:

Meslekteki Kıdeminiz:

Medeni Haliniz:

1) Değer denince aklınıza ilk gelen kavramlar nelerdir?

2) Size göre değerler eğitimi gerekli midir? Nedenini açıklayınız.

3) Öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda model olabildiklerini düşünüyor musunuz? Cevabınızın nedenini açıklar mısınız?

4) Branşınızın müfredatında ve ders kitaplarında değerlerin konulara dağılımı ile ilgili görüşleriniz nelerdir? Örneklerle açıklar mısınız?

5) Değerler eğitiminde kullanılan tekniklerin hangilerini biliyorsunuz?

6) Değerler eğitiminde kullanılan materyaller hakkında bilgi sahibi misiniz? Sizin kullandığınız materyaller nelerdir? Halihazırdaki materyallerin dışında kullanılmamasını istediğiniz başka materyaller de var mı?

7) Değerler eğitimi uygulamalarında eksiklikler ve yanlış uygulamalar var mı? Eğer varsa bu eksikliklerin ve yanlışlıkların kaynağı/kaynakları nedir? Açıklar mısınız?

8) Size göre okullarımızda öğretilen değerler öğrenciler tarafından yeterince özümsemiyor ve davranış haline getirilebiliyor mu? Bunu öğrencilerinize yönelik gözlemlerinizi doğrultusunda açıklar mısınız?

9) Değerler eğitimi konusunda Millî Eğitim Bakanlığının dışında inisiyatif alması gereken kurum ve kuruluşlar olmalı mı? Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

10) Değerler eğitimi adı altında bir ders gerekli midir? Yoksa değerler eğitimi tüm derslere örtük bir biçimde dağıtılmalı mıdır, bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

11) Bir Öğretmen olarak değerler eğitimi konusunda farkındalık düzeyiniz hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

AH. E

ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı Soyadı: Fatih ABUKAN

Doğum Yeri Tarihi: 24.10.1979 Çorum

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü

İş Tecrübesi:

Kars : Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Ankara: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Çorum : Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

İletişim Adresi:fatihabukan19@hotmail.com